MARIJAN BARTOLIĆ

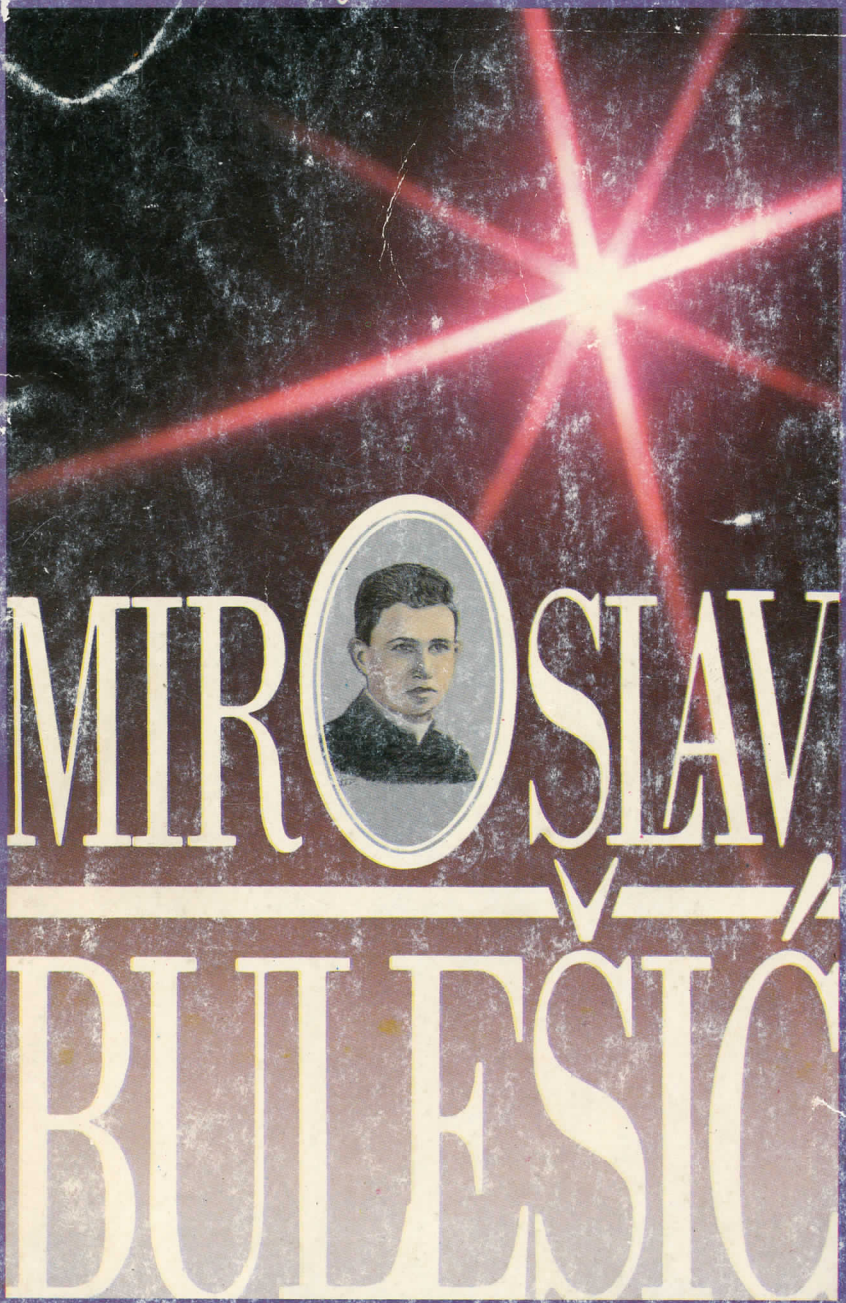

MIROSLAV BULEŠIĆ

Likovno rješenje korica: Alfio Klarić
Autor portreta na koricama: Antun Milovan

Izdaje: Istarsko književno društvo "Juraj Dobrila" Pazin
Za izdavača: Antun Hek

MARIJAN BARTOLIĆ

MIROSLAV BULEŠIĆ

svećenik - mučenik
(1920 - 1947)

2. IZDANJE

ISTARSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO "JURAJ DOBRILA"
PAZIN
1990

Ove su stranice namijenjene:

Čitateljima - koji žele upoznati neke okolnosti u kojima se našao istarski čovjek u određenom trenutku domaće povijesti tridesetih i četrdesetih godina ovog stoljeća;

Vjernom puku - koji od pradavnina nalazi uporište u katoličkoj vjeri i u njezinim učiteljima i svjedocima;

Svima - koji u mučeniku Miru imaju svijetao uzor i zagovornika.

Autor

Uvodna riječ

U jeseni 1947. došao je u Pazinsko sjemenište novi profesor, pozvan kao predavač u sjemenišnoj gimnaziji. Potražio je ravnatelja i rekli su mu da je u zatvoru. Pitao je za podravnatelja i dobio odgovor da je ubijen. "Ajme meni, kamo sam došao!" - uzdahnuo je novi profesor.

Bilo je to vrijeme kad je malo nakon umorstva podravnatelja Miroslava Bulešića bio zatvoren ravnatelj sjemeništa Leopold Jurca zbog toga što nije prijavio boravak nekoliko djevojaka kojima je držao duhovne vježbe.

Ova knjiga govori o tim i o drugim prilikama u Istri prije Drugog svjetskog rata, za vrijeme rata i u poratno doba.

Zahvalni smo sastavljaču ovih stranica na trudu što je uložio da prikaže životni put našeg svećenika Miroslava Bulešića koji je okrunjen mučeničkim vijencem.

Ne izdajemo ovu knjigu iz nikakva osjećaja revanšizma. Osuđujući zločin ubojstva i osudu nevinih, prosudbu o počiniteljima preuštamo sudu povijesti i milosrđu Vječnog Suca. Ne bismo, međutim, bili ni kršćani ni ljudi kad bismo ostli ravnodušni pred zločinom. Ne bismo bili razumni ljudi kad ne bismo naučili ništa iz povijesti, čak ne bismo ljubili ni sami sebe. Laniški zločin kao i mnogi drugi uz velike promjene koje su nastale zadnjih mjeseci u Europi pokazuju kamo vode lažne teorije. Ni pojedinac ni obitelji ni narodi ne ljube sebe ako ne grade na čvrstom temelju etike, poštenja, poštivanja osnovnih prava čovjeka. Takvi sistemi su kuće građene na pjesku. Apsurd je htjeti izgraditi bolji svijet pravde, bratstva, ubijajući i osuđujući nevine i najbolje ljude.

Dok osuđujemo zlo sa željom da se nikada ne dogodi, kao vjernici moramo imati osjećaje kojima se svojim sucima obratio Toma More, engleski kancelar, nevino ubijen. On je sucima rekao da je Savao pomagao ubiti Stjepana, a sada zajedno slave Boga u vječnosti. To isto on, nevin osuđen, želi svojim sucima i ubojicama.

Neka ove stranice budu poticaj na dobro svima koji ih pročitaju.

U Poreču, 15. srpnja 1990.

+ Antun Bogetić
biskup porečki i pulski

ZAVIČAJNI KRAJ

U jugozapadnoj Istri, na pruzi Pula-Divača, otprilike na polovici puta između Svetvinčenta i Vodnjana nalazi se selo Čabrunići. Do njega se stiže asfaltiranom cestom ili željeznicom. Premda je u neposrednoj blizini Juršića, ono spada pod župu Svetvinčenat od čijeg je središta udaljeno oko 8 km. U Svetvinčenat vjernici Čabrunića polaze k sv. misi na veće blagdane i kad ukapaju svoje mrtve, a uz Juršiće su vezani za nedjeljnu misu, vjeronak, školu i trgovinu. Na posebne blagdane, naročito one u čast BDM, polaze k misi u svetište Majke Božje nazvano "Sveta Marija od trih kunfini".

Ljudi ovoga kraja bavili su se od pamtivijeka poljoprivredom i stočarstvom. Pasišta ima dovoljno a i zemlja je dobra ako se dobro gnoji i obrađuje. Često, međutim, suša i tuča znaju odnijeti dobar dio zemljinog ploda i rada ljudskih

Župna crkva u Juršićima 1935.

ruku. Nakon Drugog svjetkog rata mnogi žitelji tog kraja zapošljavaju se u tvornicama obližnjih većih središta Vodnjan, Pula, Rovinj... U zadnje doba nikle su brojne nove kuće i život na selu poprimio je i u tom kraju moderno obilježje.

Područje između Svetvinčenta i Vodnjana minulih stoljeća, pa sve do tridesetih godina našeg stoljeća, spominjalo se kao "hajdučko". To je područje u prošlosti obilovalo šumom. Još i danas se kod Svetvinčenta spominje "Biskupova šuma", a područje Juršića naziva se Roverija ili Roverština po talijanskom nazivu za hrast (rovere). U šumi su se lakše mogli sakrivati "hajduci" i razbojnici, koji su znali napadati pojedina sela ili u zasjedi čekati prolaznike. Kad su redari (žandari) uhvatili kojeg razbojnika, državne su ga vlasti znale ne samo kazniti nego i osuditi na smrt. I da bi se zastrašilo ostale smrtna bi se kazna ponekad izvela javno.

Iznad sela Bijažići na cesti prema Svetvinčentu jedno se mjesto nazivalo "Sohe"- vješala. Pripovjeda se da su jednom prema tom mjestu vodili uhvaćenog razbojnika da ga objese. Povorku je pratila radoznala svjetina. Neki su trčali naprijed da prvi stignu na mjesto pogubljenja. Kad je to vidio osuđenik ironično im je i hladno dobacio: Ne trebate trčiti naprijed, ništa neće biti bez mene...

Da je ogromna većina žitelja tog kraja bila vrijedna i poštena, imamo svjedočanstvo dugogodišnjeg svetvinčentskog župnika Antonia Fachinettija (1831-1867). On je bio rodom iz Vižinade, po narodnosti Talijan. U Svetvinčentu je župnikovao 36 godina i često slao dopise raznim revijama. U tršćanskoj reviji "Istria" veoma se pohvalno izrazio o Slavenima u Istri. Onda nisu upotrebljavali izraz "Hrvati" nego jednostavno su Hrvate nazivali općim imenom "Slavi - Slaveni". Svoje je istančano iskustvo o ljudima tog kraja Fachinetti zacijelo stekao na području gdje je tako dugo djelovao. On piše: "Zaključiti se

mora da naši Slaveni nisu ljudi grube i divlje ćudi, nego daleko od toga da bi bili zli, grabežljivi i okrutni, oni su pobožni, pošteni i nada sve gostoljubivi." U drugom dopisu piše: "Vjera Istarskih Slavena ista je ona što je ispovijedaju svi ostali Istrani, tj. kršćanska, rimokatolička (izuzevši malo selo Peroj, koje je grčko-istočne vjere). Slaveni su gorljivi branitelji vjere svojih pređa, i radije bi podnijeli mučeničku smrt nego porekli samo jedan članak svoje vjere. Od svojih župnika, koje veoma cijene i poštuju, upoznaju istine svoje vjere i nauče molitve propisane od Crkve. Ne pripuštaju se Euharistijskom stolu ako prije nisu naučili sve vjerske istine i sve propisane molitve na svome jeziku. Što se tiče vjere, Slavene se može smatrati mnogo bolje poučenima od mnogih koji su, zato što im je zajedničko narječje talijansko, prisiljeni naučiti molitve na latinskom jeziku. Kakve li latinštine! Zapanjujuće pogreške, prevedene čak u grozne izraze!...

Crkva sv. Kirina uz cestu Vodnjan-Juršići

Nedjeljom i blagdanom se u slavenskim župama pjevaju poslanice i evanđelja na slavenskom jeziku. Tako i razne pjesme. Od toga proizlazi da Istarski Slaveni shvaćaju što se u crkvi zbiva i razumiju molitve, evanđelja i poslanice mnogo bolje od onih koji ih slušaju ili pjevaju na latinskom jeziku koji nikako ne razume. Slaveni imaju živu vjeru i za zlato cijeloga svijeta ne bi se usudili posumnjati u istine svoje vjere. Jao onomu koji bi se u njihovoj prisutnosti usudio govoriti protiv istine njihove vjere, protiv obreda njihove crkve koju oni uvijek nazivaju svojom majkom: Naša Mati Cerkva..."

Roverština, s druge strane, ima u tom razdoblju svoju osebujnu povijest. Juršići su proglašeni župom tek godine 1950. Prije toga su bili vodnjanska kapelanija. Ranije je središte kapelanije bila crkva Sv. Kirina (Kvirina). Iz Vodnjana su dolazili misiti nekada glagoljaši, a kasnije većinom svećenici koji nisu poznavali hrvatski jezik tog naroda. Narod je bio prepušten sam sebi. Zaostalost i neimaština bile su uzrokom da su se neki dali u razbojstvo i ilegalu.

Kad je biskup Dobrila kao porečki biskup posjetio ove krajeve, ljudi su se čudili da biskup govori kao oni i plakali su od radosti. On je uvidio da bi Crkva mogla učiniti puno dobra za taj narod, pa se zauzeo da se u Juršićima sagradi crkva i župna kuća. I kad je gradnja tih objekata bila pri kraju poslao je u Juršiće mladog svećenika rodom iz Idrije (Slovenija) Josipa Velikanje (1843-1921), koji je do tada bio kapelan u Kavranu.

Josip Velikanje je u Juršićima djelovao 45 godina. Svojim auktoritetom i odrešitošću polako je pridobio povjerenje ljudi. Zanimao se za sve grane ljudskog života na selu od poljodjelstva do školstva, od nacionalne svijesti do vjerskog i moralnog života. Učio je ljude kako treba bolje obrađivati zemlju. Godine 1876. otvorio je školu. Godine 1891. bio je izabran za povjerenika u skupštini općine.

Njegovim je zalaganjem u Štokovcima otvorena podružnica Narodne posujilnice iz Pule. Na vjerskom pak polju bio je duša povjerenog mu stada. Neumorno je poučavao vjeronauk i pjevanje. U crkvenu je liturgiju uvodio sve ono što je tada bilo dopušteno na hrvatskom jeziku. Iz godine u godinu vidjeli su se lijepi plodovi na vjersko-moralnom i nacionalnom polju.

Prvi svjetski rat (1914-1918) nije mimoišao ni Istru, koja je tada bila u sklopu Austrougarske monarhije. Svi su sposobni muškarci bili mobilizirani. Južnu Istru je povrh toga zatekla i druga nevolja. Austrijske su vlasti smatrale da bi se na području Istre mogle sukobiti zaraćene sile, pa su naredile da se s tog područja evakuiraju žene, djeca i starci. Po selima su ostali samo pojedinci koji su se skrbili za domaće životinje.

U selu Čabrunići je u to doba živjela obitelj Miha Bulešića. On je imao živu majku, ženu Luciju r. Butković i

Župna crkva u Svetvinčentu

dvije kćerke, Mariju i Luciju. Troje je djece bilo umrlo u nejakoj dobi. Miho je bio mobiliziran i služio je vojsku u okolici Gorice, a žena Lucija i dvije kćeri bile su odvedene s drugim izbjeglicama u Moravsku. Ratne su godine bile teške za sve. Mnogi su gladovali. Ljetine su bile slabe, suša je sve odnosila, a potkraj rata 1918. harala je i epidemija tzv. "španjola" od koje su mnogi umrli.

Po završetku rata Miho Bulešić se vratio iz vojske, a žena Lucija sa kćerkama iz Moravske. Kod kuće su našli pustoš. Sve je trebalo započeti ispočetka. Promijenila se i vlast. Talijanska je vojska 1918. okupirala Istru, koja je Rapalskim ugovorom 1920. potpala pod kraljevinu Italiju.

Dne 13. svibnja 1920. Bulešićima se u Čabrunićima rodio sin Miroslav. Deset dana kasnije, 23. svibnja, Miroslav je kršten u Juršićima. Krstio ga je svećenik Josip Velikanje, a kumovi su bili Cukarić Božo i Milovan Marija. Krštenje je upisano u matične knjige župe Svetvinčenat svezak VIII, str. 84, br. 155.

S roditeljima i sestrama na dan Mlade Mise

ŠKOLOVANJE

Svećenik Josip Velikanje je ljeti 1921. godine napustio Juršiće i povukao se u rodnu Idriju gdje je umro 29. listopada iste godine. Juršićima su otada ponovo upravljali kapelani iz Vodnjana.. Doskora je redovito dolazio misiti u Juršiće vodnjanski kapelan mlad svećenik Ivan Pavić, rodom iz Premanture. I on je među narodom djelovao u duhu biskupa Dobrile. Da bi mogao što bolje pastoralno djelovati g. 1925. preselio se u Juršiće, i osnovao središte za širenje katoličkog tiska na hrvatskom jeziku. Godine 1927. dao je tiskati prvi katekizam na hrvatskom jeziku pod naslovom "Božja Objava". U Juršiće, gdje se propovijedalo i pjevalo hrvatski, rado su dolazili ne samo vjernici koji pripadaju toj kapelaniji,

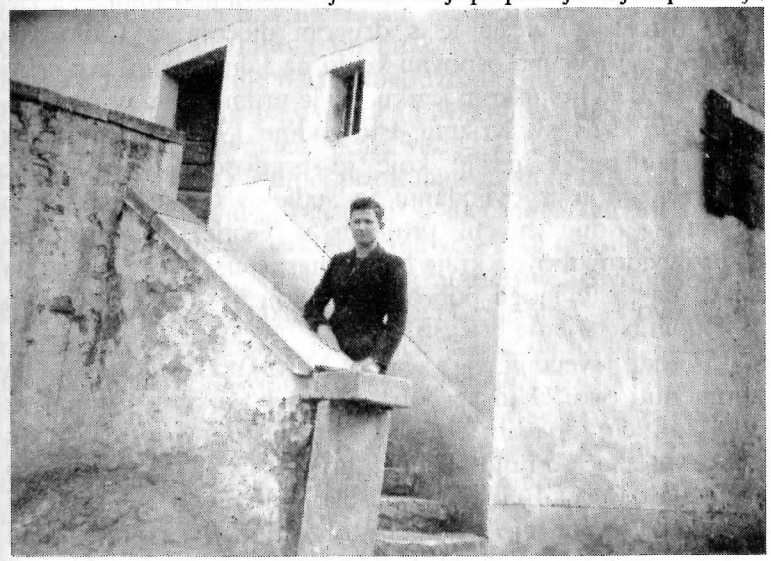

Sjemeništarac Miroslav Bulešić ispred rodne kuće u Čabrunićima

već i vjernici Svetvinčentske župe, naročito iz Čabrunića, Režanaca i Boškara. Tu su i djeca imala vjeronauk na materinskom jeziku.

Gore je spomenuto da je prvu školu na hrvatskom jeziku osnovao 1876. Josip Velikanje. Dok nije sazidana školska zgrada nastavu je držao u svojoj kući. Na sličan su način i drugdje po Istri svećenici otvarali škole na materinskom jeziku. Prvi hrvatski učitelj u Juršićima je bio Miho Buršić iz Čabrunića. Nakon njegove rane smrti naslijedili su ga drugi hrvatski učitelji koji su djelovali sve do pripojenja Istre Italiji. Stupanjem na vlast fašista 1922. dekretom su u Istri planski ukinute hrvatske škole. Tako je bilo i u Juršićima. Godine 1927. protjerani su posljednji hrvatski učitelji: bračni par Jakov i Ana Brdar. Narod ih je ispratio sa suzama i njihov odlazak popratio zvonjavom. U tom je razdoblju iz Istre protjerano ili onemogućeno u radu preko 300 hrvatskih učitelja (Radetić, Istra pod Italijom).

Miroslav Bulešić je s drugom djecom iz Čabrunića polazio u Juršićima osnovnu školu na talijanskom, a u crkvi vjeronauk na hrvatskom jeziku. Tu je primio Prvu pričest, i 6. listopada 1928. sv. Krizmu. Iste godine 1928. održane su u Juršićima pučke misije koje je predvodio lazarist otac Pavišević, a u ispovijedanju je sudjelovao svećenik Dino Spiteri, kasnije čuveni profesor u Goričkoj bogosloviji. Odaziv vjernika ovog kraja bio je masovan. Pripovjeda se da su se na prste mogli pobrojiti oni koji nisu tom prigodom pristupili Ispovjedi i Pričesti.

Glede svećeničkog zvanja Miroslava Bulešića valja spomenuti ovo. U to su doba Antun i Valentin Cukarić iz sela Ćukrići (župa Juršići) bili u sjemeništu u Kopru. Godine 1930. spremao se i njihov mlađi brat Josip za sjemenište. To je doznala Lucija Bulešić i pomislila: 'Kad mogu Cukarići dati tri sina na školovanje u sjemenište, zašto ne bismo mogli i mi poslati tamo našega Mira!' U dogovoru sa suprugom Mihom

Motovunski Novaki: 16. srpnja 1935.
Sa svećenikom Ivanom Pavićem u sredini. Sjede: Antun i Valentin Cukarić; stoje s lijeva na desno: Miroslav Bulešić, Vinko Pereša, Miloš Velikanje, Josip Cukarić.

išla se informirati kod Cukarić Foške, majke Cukarića, što treba poduzeti da bi i njezin sin mogao poći u sjemenište. Cukarić Foška je uputila Luciju k svećeniku Ivanu Paviću. Pošto u Juršićima nije bilo petog razreda osnovne škole, Ivan Pavić je dječake Josipa Cukarića i Miroslava Bulešića poslao u Goricu u pripravnicu "Alojzjevišče". U tom su se zavodu hrvatski i slovenski učenici pripremali za gimnaziju, a ujedno su slovenski odgojitelji nastojali u dječacima održati svijest pripadnosti hrvatskom, odnosno slovenskom narodu.

Iz tog doba imamo jedno kratko Bulešićevo pismo u kojem je hrvatsko istarsko narječje pomiješano sa slovenskim riječima: "Dragi starši!.... Dragi oče, ja sam da šolde Diretoru. Draga mama mi smo pasali dobro na viazu..."

Nakon pripravnice Miroslav Bulešić je školske godine 1931/32. stupio u Koparsko sjemenište, gdje je polazio pet razreda gimnazije i tri razreda liceja. Godine 1939. je položio ispit zrelosti, veliku maturu.

Iz njegovog sjemenišnog života u Kopru sačuvana su dva pisma upućena roditeljima, iz kojih donosimo neke odlomke: "Kopar, 16. V. 1932. - Na 12. ovega miseca san dobija Vaše pismo. Vi ste mi pisali da nećete moći za me plaćati jer da Vas je grad sve zatrja. Meni su došle suze kad san pročita one dvi, tri crte i još to da ste bili na S. Maši u Vodnjanu i da si ti, o majko, pred oltarom Svetega Blaža klečala i molila se Bogu za me. Dragi roditelji, ja pensan da Vi ste svaki dan lačni i da za me patite već ča morete. Nemojte to delati magari ću ja doj doma pakra ćemo svi skupa patiti. To ni lipo da san vode sit i kakav put lačan a Vi da ste svaki dan lačni i da patite glad. Dragi roditelji danas je praznik kad je Duh Sveti prosvitlio Apostole i Svetu Mariju. Na današnji dan molimo se Bogu da i nan Von rasvitli pamet i da mi ki smo dica

Valentin Cukarić i Miroslav Bulešić na izletu

postanemo vedno bolji i da služimo našega dragoga Boga. Nemojte biti žalosni nego budite veseli jer Bog nas je kaznija i Von zna ča dela... Primite srdačni po- zdrav od Vašega sina Miroslava."

Iz pisma 14. 10. 1935: "Nemojte misliti na mene, nego veselite se... Molite za mene i pođite na Ispovjed i Pričest. Bog. Ostane uvijek vaš sin ljubljeni Miro."

Dne 13. prosinca 1936. službeno je obukao kleričko odijelo (talar). Oblačenje talara je obilježio spomen-sličicom na kojoj je uz datum napisao: "Bog moj si ti: u rukama Tvojim sudbine moje". (Ps. 50,15).

Za vrijeme ljetnih praznika Miroslav Bulešić je pomagao ocu u svakovrsnom radu na polju. I kad je kao klerik dolazio kući skidao je talar ako je trebalo raditi težačke poslove. (Prema ondašnjim sjemenišnim propisima, sjemeništarci koji su svečano obavili oblačenje talara, trebali su ga uvijek nositi).

U međuvremenu svećenik Ivan Pavić je bio premješten iz Juršića u Vodnjan a kasnije u Motovunske Novake. Miroslav se uvijek s njime dopisivao i povremeno s drugim sjemeništarcima posjećivao ga i pomagao mu u katehizaciji djece, sviranju i pjevanju.

Otkad je Miro Bulešić maturirao u Koparskom sjemeništu, Ivan Pavić je razmišljao o tome kako bi bilo dobro da ga pošalje u Rim na viši teološki studij. Za istarske hrvatske bogoslove nije to bilo lako postići, jer su postojale ne samo financijske poteškoće. U to doba je od hrvatskih bogoslova iz Istre studirao u Rimu samo Ratimir Beletić iz Motovuna (Sv. Bartul). Pavić je stoga uputio porečkom biskupu Pederzolliju pismo: "Preuzvišeni gospodine! Toplo Vas molim da preporučite ravnatelju Sjemeništa Lombardo u Rimu moga štićenika Miroslava Bulešića. Radi se o odličnom mladiću, inteligentnom, otvorenom, pobožnom i dobrom. Sin je zemljoradnika. I ove godine (1939) za vrijeme ljetnih

praznika nije zazirao od pluga i motike. Od desetorice što sam poslao u sjemenište, on je treći koji ulazi u bogosloviju..."

Iz biskupije je Pavić dobio odgovor da nije moguće dobiti nijedno mjesto u Seminario Lombardo u Rimu, a Bulešić obavijest neka započne teološki studij u Gorici. Tako je prvi tečaj bogoslovije Miroslav Bulešić započeo u Goričkoj bogosloviji kamo je stigao 8. listopada 1939.

U Gorici je Bulešić doznao da u Francuskom Zavodu u Rimu prihvaćaju i studente koji nisu Francuzi. O tome je brzo obavijestio Pavića, koji je posredovao da biskup Pederzolli uputi novu molbu u Rim, odakle je doskora stigao pozitivan odgovor. Bulešić je nakon toga otputovao u Rim i nastanio se u Francuskom Zavodu. Pismom se 21. studenoga 1939. javio Paviću i među ostalim mu spomenuo da je u Francuskom Zavodu lijepo prihvaćen od poglavara i kolega kojih ima 45. Među njima su 2 Hrvata i 3 Slovenca. Istih se dana upisao na sveučilište time da u akademskoj godini 1939/40. studira filozofiju. Za upis na sveučilište je morao platiti 165 lira, što je djelomično sam platio. Biskupu u Poreču se zahvalio za posredovanje i za financijsku pomoć.

Za materijalnu pomoć i uzdržavanje Bulešića u Rimu zauzeo o. S. Sakač koji je boravio u Zavodu za Istočne Crkve u Rimu. On 5. siječnja 1940. piše Ivanu Paviću: "Prečasni i dragi gospodine župniče! Nadbiskup (iz Zagreba!) mi javlja da će za slijedeća tri mjeseca on platiti za Bulešića. Bogu hvala! Poslije ćemo urediti za dalje. Mislim, da se već sada može Vama, i preč. g. Boži (Milanoviću!) čestitati, što ste to lijepo svećeničko zvanje otkrili, uzgojili i pobrinuli se, da bude usavršeno. Molimo se mnogo, da dobrostiv Otac nebeski tu svoju odabranu lozu i nadalje brižno njeguje".

Miroslav Bulešić se nakon godinu dana preselio iz Francuskog Zavoda u Sjemenište Lombardo gdje je ostao sve vrijeme studija u Rimu. Vrlo često je posjećivao Hrvatski Zavod Sv. Jeronima, razgovarao s ravnateljem mons.

Mađercem i drugim svećenicima. Tu je doznavao kakve su prilike u Hrvatskoj. Jednom je sa svećenicima Hrvatskog Zavoda bio na izletu izvan Rima o čemu je napisao: "Mogao sam ići malo van iz Rima na polje. Mislio sam da sam kod kuće - ona pšenica, ono drveće... Krasno!"

U Rimu je Miroslav Bulešić studirao kroz četiri akademske godine. Godine 1939/40. na filozofskom fakultetu postigao je licencijat iz filozofije. Tri slijedeće godine 1940/41, 1941/42. i 1942/43. studirao je na papinskom sveučilištu "Gregoriana" gdje je položio sve ispite iz teologije i postigao naslov "Baccalaureus in theologia" s vrlo dobrim uspjehom "magna cum laude".

Miroslav Bulešić, stoji prvi s lijeva, sa školskim drugovima i profesorima u Kopru.

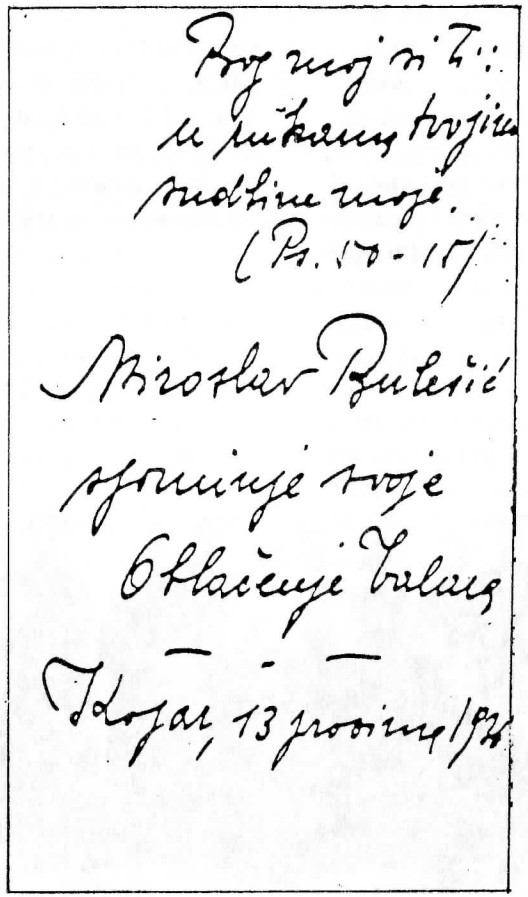

DOZRIJEVANJE NA PUTU SVEĆENIŠTVA

Bulešićevo je svećeničko zvanje dozrijevalo i kalilo se u teškim uvjetima i prilikama. Nešto od onoga što je proživljavao napisao je u svom dnevniku koji se proteže od priprave na subđakonat pa sve do pred samu njegovu preranu smrt. On je pisao hrvatskim jezikom kakav je onda mogao poznavati i koji je neprestano nastojao usavršavati čitanjem, učenjem novih riječi i izraza. Valja znati, naime, da ondašnji istarski đaci i studenti nisu imali hrvatskih škola, nego se hrvatski jezik učio samo u sjemeništima i to kao strani jezik.

Duhovne vježbe za subđakonat je Bulešić obavio u Benediktinskom samostanu u Dajli od 29. kolovoza do 4. rujna 1942. Na početku duhovnih vježbi napisao je pismo Ivanu Paviću: "Došao sam ovamo da se malo saberem i da se pripravim na Subđakonat koji ću primiti 6. 9. u Poreču. Svećenik sam skoro. Malo mi vremena ostane da se pripravim. Kako čovjek zanemari kroz godine malog i velikog sjemeništa misao da će postati svećenik; zato se mora vjerno i ozbiljno pripraviti! Dao mi Bog - samo za to Mu se molim - da bih postao vrijedan, vjeran, radljiv svećenik u vinogradu Gospodnjem. On neka se udostoji primiti i privoliti žrtvu, koju ću Mu već u nedjelju prikazati. Tako Vam se preporučujem u molitvu i na žrtveniku Gospodnjem, na kojim uzdignite sa Hostijom - Kristom i moj dar /svega sebe/ na onaj 6. septembra. Velečasni! Od srca mi izvire riječ zahvale za sva dobročinstva što ste Vi prema meni učinili. Bog će vas stalno naplatiti. Uvjeren sam da, da mi nije Bog dao da se s Vama sretnem u mojem djetinjstvu, danas ne bih bio u prilikama u kojima se nalazim. Ako postanem svećenik to moram Bogu najprije a za Njime vama pripisati. Hvala

Vam dakle! Sa zahvalom prisiljen sam združiti i svoje pokajanje i molbu da mi oprostite ako ste moguće primili od mene koju uvredu ili nezahvalnost. Oprostite sinu svome. Ponovno Vam se preporučujem u molitvu i ponovno Vam od srca izrazujem svoju veliku zahvalnost."

U svom dnevniku razgovara s Bogom, s Isusom, s Bl. Djevicom Marijom, sa sobom. Na duhovnim vježbama za subđakonat odlučio je ovo: Upoznati samoga sebe, popraviti svoje mane, prikazati se sav Bogu dušom i tijelom u Njegovoj službi.

"Moj Bože, kako moraju biti čiste moje ruke, slatko moje srce, neokaljana moja usta. O Bože, pomozi meni grešniku. Očisti me, očisti! Daj da Ti ja u čistoći srca i tijela i duše vjerno služim."

"Daj da postanem svet, da mogu što dostojnije Tebi prikazivati žrtvu Tvojega jedinca, da mogu obraćati na vjeru mnogo i mnogo duša. Daj da u svakom čovjeku vidim Tebe, daj da svakoga ljubim radi Tebe."

"O Marijo, Djevice vjerna i prečista, isprosi mi od Boga vjernost u svojem zvanju i čistoći. Ti si predobra mati, Ti me nećeš zapustiti. Sjećaš se onog 13. maja 1942. kad sam Ti se sav posvetio... U Tvoje se ruke predajem. Primi me, primi! Pokaži Bogu moj zavjet čistoće."

"Moj Bože, strepim kada pomislim na drugi zavjet što ću učiniti: zavjet poslušnosti. Ovaj mi je teži od prvog, jer donosi sa sobom žrtvovanje ne samo tijela, nego i duše i njezinih najvećih moći: razuma i volje. Razumijem da neću smjeti više biti svoj, te samim sobom raspolagati, već ću se morati pustiti u ruke Biskupu, čije su ruke Tvoje. Njemu ću morati biti poslušan, jer je on Tvoj namjesnik, i zato kad budem njega poslušao, Tvoju ću volju vršiti." (Str. 24).

Duhovne vježbe za đakonat obavio je u Puli u samostanu Sv. Franje od 9. do 12. listopada 1942.

Iz dnevnika: "Miro, spomeni se što si, što postaješ, što ćeš postati. Sjeti se obećanja i dužnosti svojih i onda nećeš zalutati!"

"Daj, o Bože, Oče moj da ljubim duše svih vjernika, bilo da meni žele dobro ili ne, bilo da me vole ili mrze, daj da ih pravom, gorućom ljubavi sve osvojim. Daj mi duh požrtvovnosti. Ne dupusti da postanem pop-činovnik, već svećenik u pravom smislu." (Str. 48).

Đakonat je primio na nedjelju Krista Kralja, nedjelju prije blagdana Svih Svetih, kako se po ondašnjem liturgijskom propisu slavilo. Istoga je dana u Svetvinčentu krstio osmero djece. Na blagdan Svih Svetih je propovijedao, dijelio Sv. Pričest i sproveo jednog pokojnika. Dne 10. studenoga 1942. se već vratio u Rim i kao đakon započeo III. godinu teološkog studija.

Jesen 1940: Vlatko Lakoseljac, Ivan Pavić, Miroslav Bulešić i Antun Prodan

U dnevniku piše o svojim nutarnjim borbama. Na spomendan Sv. Cecilije, 22. studenoga 1942. napisao je: "Moral nizak. Obuzela me nevolja i melanholija. Ne znam ni sam što se sa mnom događa; sve što više odlučujem da ću se vježbati u predobivanju sama sebe u doticaju sa svojim drugovima, sve to manje postižem svrhu. Danas pak sam bio sam na sebe srdit. Vidim, Gospodine, i tu ruku Tvoju. Hoćeš da radim u tišini i u poteškoći. Hoćeš da se potpuno ponizim, što nisam još dostigao. Hoćeš da na Tvojem oltaru žrtvujem svoj egoizam, svoje sebeljublje i da preuzmem duboko u srce ljubav prema bližnjemu. Hoćeš da nosim križ. Daj da ga milo prigrlim i ljubežljivo nosim. - Sveta Cecilija: njezin blagdan govori o darivanju, o podlaganju samog sebe volji Božjoj. Sv. Cecilijo, prikazala si se potpuno Bogu, te si očuvala neokaljanu svoju čistoću i čvrstu svoju vjeru. To isto molim Te, da bih i ja mogao obdržati... Sveta Marijo, moja majka nebeska, Tvoj sam. Drži me za ruku i vodi me čvrsto da nikada ne zalutam."

Osobnu posvetu sama sebe Majci Božjoj koju spominje u pripravi na subđakonat, odlučio je ponoviti 8. prosinca 1942. na blagdan Bezgrešne. Na taj se događaj dugo spremao. Onog dana je zapisao u dnevnik:

"U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Zdravo Marijo...- Posvećenje svega sebe Majci Božjoj.

Majko moja, evo me ovdje pred Tobom. Razmatram Tvoju dobrotu i Tvoju darežljivost prema meni. Ti si mi puno i puno pomogla u mojem životu. Hvala Ti, predobra i prelijepa majko. Ti me pozivaš k sebi. Ti želiš da ja budem sav Tvoj. Svijet vrijeđa Boga. Ti hoćeš da se Bogu dade zadovoljština za sve te uvrede te želiš da se i ja stavim potpuno u Tvoju službu, da Ti se sav posvetim. Neću da budem škrt, već velikodušno i od svega srca darujem Ti se sada i zauvijek. Hoću da živim u Tebi, za Tebe, s Tobom, da mogu živjeti tako s Kristom, za Krista, u Kristu Bogu. U

S Ivanom Pavićem za vrijeme studija u Rimu

Tvoje ruke, Majko, postavljam svoju dušu sa svim njezinim moćima, Tebi darujem sve svoje zasluge, svoje molitve, svoja dobra djela, svoju čistoću, svoje poteškoće, svoje odnose s drugovima. Tebi prikazujem svoje tijelo, svoja sjetila, da mogu biti u Tvojoj službi. U Tvoje ruke predajem sve časti, sva djela, bilo tjelesna bilo duševna. Sve: dušu i tijelo zatvori u Svoje prečisto Srce i očuvaj mene čista i ljubežljiva. Sav hoću da budem Tvoj. Hoću da se žrtvujem svaki dan za Te. Slatko Srce Marjino, moje Majke, budi spasenje moje! Kad

sam dakle sav Tvoj, čuvaj me i brani kao stvar i svojinu svoju. Odsada naprijed dakle hoću da živim s Tobom, za tebe i u Tebi!

Tvoj sam. Primi me, Majko! Svaki dan hoću da molim za obraćenje grešnika i po nakani Tvojeg Prečistog Srca. Neka zavlada Tvoje srce u srcima svih ljudi: u meni, u mojoj obitelji, u ovom našem zavodu, u našoj Istri, u cijelome svijetu. Nek se bude po svem svijetu Tebi pjevala slava. Molit ću po nakani Sv. Oca pape i cijele Crkve. Tvoj sam sada i uvijek! Amen.

Bio sam u Sv. Petru i tamo učinio posvetu zajedno sa Sv. Ocem papom i mnoštvom puka. Večeras ću ponoviti to isto u našoj crkvici. To sam sam obavio u svojoj sobi pred slikom Majke Božje."

Za Božićne blagdane 1942. i prigodom Nove Godine 1943. đakon Bulešić je bio kod kuće u Čabrunićima i pastoralno pomagao župniku u Svetvinčentu. Kad se vratio u Rim, u dnevnik je 20. siječnja 1943. napisao: "Gledajući na prošle praznike, nažalost moram prepoznati da sam se previše rastresao..." i spominje neke kušnje koje je pomoću Božjom prevladao.

16. veljače 1943:

"Sve što se više približavam svećeništvu, sve to više Bog me kuša i dozvoljava đavlu da me napastuje. Još jednom nastavlja se okrutni boj u meni: boj duha protiv tijela. Tijelo hoće da se čuje još u moći. Zle naklonosti još su žive: požuda još u meni radi. Hoćeš da me dobro iskusiš, moj Bože..."

26. veljače 1943:

"Život mi je uvijek jednak. Poteškoća ima, sumnje i kolebanja također. Bog hoće da me dobro iskusi prije mego mi podijeli milost i znak svećeništva Kristova. Hvala Bogu!

Darujem Ti svoje trpljenje što sam podnesao i što uz Tvoju sv. milost, o Bože, podnašam. Daj mi da postanem svećenik u pravom smislu. Daj da trpim uz žalosne i da ih

Dokumenti sa studija u Rimu

razumim, da ih utješim. Ne daj da nikada klonem duhom... Još šest sedmica pa postajem svećenik. Majko, pomozi mi u pripremi. Nije u meni savršenstva, u meni je previše mana. Bože, pomozi mi. Daj mi vjere u moje svećeništvo."

7. ožujka 1943:

"Bio sam dosta utučen i ponižen. Prikazao sam svoje poniženje Majci Božjoj. Dani mi tako prolaze a da se ne žrtvujem. U blagovaonici činim na svakom jelu koju malu žrtvu, ali vidim da nije dosta. Tijelo mi se još protivi, i jako. Još ljubim samog sebe, još gledam na vanjštinu. To me veseli da me Bog odmah kazni za moju oholost ili kad težim za vanjštinom: ako ujutro počnem za tim težiti, sigurno je da ću kroz dan doživiti poniženja. Nemam još srce otvoreno za sve..."

15. ožujka 1943:

"Još malo dana pa sam svećenik. Smućujem se sam u sebi, jer mi se to čini nemoguće i nevjerojatno... Nemiran sam a opet nekako nestrpljivo čekam i gledam na onaj dan."

Duhovne vježbe za prezbiterat Miroslav Bulešić je obavio od 28. ožujka do 4. travnja 1943. u samostanu bazilike Sv. Pavla izvan zidina u Rimu. Moderator duhovnih vježbi bio je P. Albert de Saint' Aviet.

Iz dnevnika: "Došao sam ovamo da nađem svjetlosti, naputka da se mogu što bolje upoznati, promotriti svoju nutrinu, odlučiti, popraviti se. To su za me najglavnije duhovne vježbe. Postati ću skoro svećenik. Moj Bože, koliko mana u meni! Majko moja, isprosi mi od Boga milost da mi rasvjetli razum, učvrsti volju, da mogu ih dobro upotrijebiti i da odluke koje ću učiniti budu mi voditeljicama kroz cijeli život. Prije smrt nego grijeh i nevjernost. Svi sveti i svetice Božje, sveti zaštitnici moji, pratite me svojim zagovorom."

Moderator duhovnih vježbi vjerojatno je držao koji nagovor na francuskom jeziku jer je Bulešić na tom mjestu dnevnika pisao francuski. Podcrtao je riječi poniznost i čistoća te napisao ove konačne odluke:

- Potreba vjere, ufanja i ljubavi.
- U ljubavi tražiti duše.
- Tražiti slavu Božju i spas duša.
- Ne tražiti utjehe osim u Bogu.
- Dobro služiti svetu Misu.
- U ispovjedi biti otac, liječnik, prijatelj.

Miroslav Bulešić je ređen za podđakona u Poreču 6. rujna 1942, za đakona u Svetvinčentu 25. listopada 1942. i za svećenika u Svetvinčentu 11. travnja 1943.

MLADOMISNIK

U dnevniku 11. travnja 1943. je napisano:

"Misu ću prikazati za se: u zahvalu Bogu, kao naknadu za grijehe i da isprosim jaku volju u poslušnosti Bogu. Prikazat ću je za roditelje: za zdravlje mojeg milog oca, za moju predragu majku, sestre i brata. Spomenut ću se također mojih dobročinitelja, svih onih koji su mi se preporučili u molitvu. SVEĆENIK NA VIJEKE!"

Svećeničko ređenje je đakonu Miroslavu Bulešiću podijelio porečko-pulski biskup mons. Rafael Radossi u Svetvinčentu na nedjelju Muke. Mjesec dana kasnije je novozaređenik ovako opisao taj događaj:

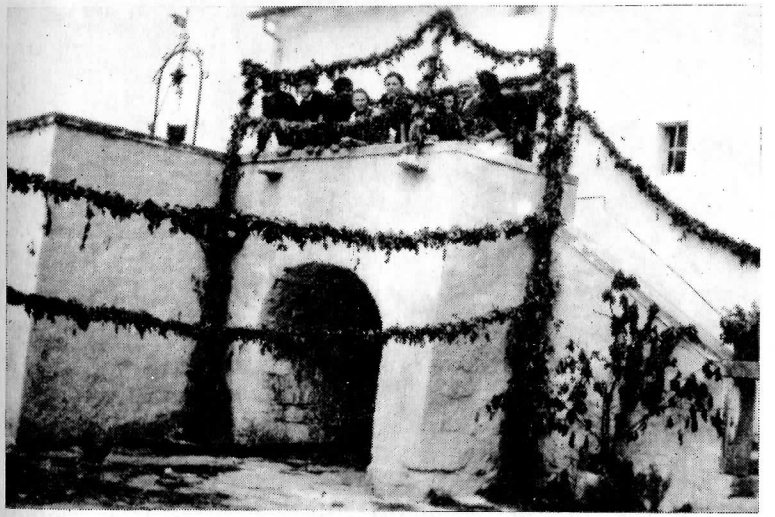

Čabrunići: 26.travnja 1943. Okićena kuća

"Zahvalan Bogu, sjećam se onog trenutka kad su mi bile položene ruke na glavu, te je moju dušu napunio svojom

milošću Duh Sveti. Ganutim sam očima i srcem primio taj veliki dar Božji i bio sam veseo: Bog mi je dao tu milost, da sam se za Njegovu čast, za Njegovu ljubav žrtvovao, i da sam se stavio u Njegove ruke da nasljedujem djelo otkupljenja. Moj Bože, kako si me volio, i kako me voliš. Htio si me svega za sebe. Strašio sam se poteškoća. Preuzvišeni biskup me je ohrabrio svojim riječima, svojom očinskom besjedom: - Idi naprijed hrabro! Ne straši se poteškoća! Imaš sredstva kojima ih možeš svladati: Sv. Misu i Brevijar. Budi poslušan i ponizan, predaj se sasvim Bogu i moći ćeš biti čist i moći ćeš biti vjerni sluga Božji!

Zvonimir Brumnić pozdravlja okupljeni narod pred kućom mladomisnika u Čabrunićima

Željno se vraćam mišlju na onaj dan, na onu radost moju, moje drage majke i milog oca i braće, a i svih drugih

Čabrunići, 26. travnja 1943: Izlaz iz rodne kuće

koji su me molitvom pratili do oltara. Počeo je za me novi život: svećenički život. Osjetio sam u sebi nešto izvanredno kad sam u ganuću i strahopoštovanjem izgovarao riječi sv. Mise, kad sam progovorio besjede žrtvovanja: Ovo je Tijelo

Iz Čabrunića prema Svetvinčentu: - u prvim redovima: Mirko Štoković, Zvonimir Brumnić, Miroslav Milovan, Vjekoslav Banković, mladomisnik, Ratimir Beletić, Miho Bulešić, Miloš Velikanje

moje, Ovo je Krv moja! Smućujem se! Onda sam osjećao da moje ruke nisu više moje, već da su Bogu darovane; onda sam opazio da moja usta nisu usta moja, već Onoga u čije sam Tijelo pretvorio kruh i u čiju sam Krv pretvorio vino. Moja majka, otac i braća su plakali; a mogli su: sin im je umirao, sam je prestajao biti njihova svojina i počimao je biti stvar Božja. Biskup me je u ganuću prihvaćao vidljivo mjesto Boga, i cjelivao me cjelovom mira u Gospodinu, veseleći se što mu je Bog dao pomoćnika u vinogradu Gospodnjem..."

Drugi dan po svećeničkom ređenju Miroslav Bulešić je misio tihu misu u crkvi Sv. Franje u Juršićima gdje je bio kršten i krizman. Kod mise su osim uže rodbine bili prisutni svećenici Ivan Pavić, Zvonimir Brumnić, Valentin Cukarić, Vinko Pereša i bogoslovi Josip Cukarić i Miloš Velikanje. Mladomisnik je tu misu namijenio za žive i mrtve dobrotvore.

Dva slijedeća dana proveo je u Premanturi. Na Cvjetnicu, 18. travnja, ispovijedao je u Svetvinčentu i na večer je otputovao za Tinjan gdje je u Velikom tjednu pa sve do Uskrsa po podne pomagao župniku Zvonimiru Brumniću.

U Čabrunićima se u međuvremenu cijelo selo spremalo za Mladu misu koja je bila zakazana za Uskrsni Ponedjeljak 26. travnja. Od pamtivijeka selo Čabrunići nije imalo mladomisnika, zbog toga valja taj događaj proslaviti najsvečanije. Premda je ratno stanje, birane hrane tog dana ne smije nedostajati. I selo se tog dana mora odjenuti u najsvečanije ruho. Pletu se vijenci, kite se ulazi, čiste se putevi. Za ukras kuća i ulica za tu prigodu predstavnici vlasti iz Vodnjana ponudili su snop papirnatih talijaskih zastavica.

Na dan Mlade Mise - u procesiji kroz Svetvinčenat

Mladomisnik se zahvalio i uljudno ih odbio. Znancima je kasnije protumačio: "Mene je hrvatska majka rodila".

Iz rodne kuće u Čabrunićima je na Uskrsni ponedjeljak u 9 sati krenula povorka s mladomisnikom prema župnoj crkvi u Svetvinčenat. Na vratima kuće svećenik Zvonimir

Mlada Misa u Svetvinčentu.
S desna na lijevo: Stanko Macuka, M. Bulešić, Ratimir Beletić, Valentin Cukarić; sprijeda Zvonimir Brumnić

Brumnić je sakupljenom narodu rekao: "Sada kreće 'mlada nevjesta'... Sada napušta svoj dom, svoju majku, svoga oca i ide na put da Bogu žrtvuje žrtvu nekrvnu i samoga sebe". Jedna djevojka u bjelini pozdravila je zatim mladomisnika pjesmicom i čestitkama.

Na dugi put prema Svetvinčentu uputili su se pješice s mladomisnikom rođaci, mnogo muškaraca, žena i djece. Vjernici iz drugih sela dočekali su ih uz cestu i pridružili im se tako da se prema Svetvinčentu stvorila prava procesija u kojoj se pjevalo i molilo hrvatski i talijanski.

Na ulazu u Svetvinčenat mladomisnika su uz svečanu zvonjavu i "kampananje" dočekali župnik Antun Cukarić s drugim svećenicima i pratnjom, te predstavnici vlasti, koji su ga pozdravili i zaželili mu dobrodošlicu u ime općine. U ime cijele župe jedna mu je djevojčica predala mladomisnički križ. A na vratima crkve dječak i djevojčica predali su mladomisniku euharistijske simbole, klasje i kalež.

U misi je propovijedao hrvatski i talijanski Zvonimir Brumnić, župnik iz Tinjana. U mnogim se župama tada nije propovijedalo hrvatski, zbog toga je mnoštvo vjernika rado slušalo Božju riječ na svom materinskom jeziku. Za Brumnića su tom prigodom rekli da je govorio hrvatski kao da je iz Zagreba, a talijanski kao da je rođeni Toskanac.

Za tu izvanrednu prigodu i da počaste mladomisnika koji je i sam volio glazbu i znao svirati, župni je zbor izvježbao i pjevao jednu od Perosijevih višeglasnih misa.

Svi koji su prisustvovali Mladoj misi dobili su od mladomisnika spomen-sličicu s tekstom 'D. Miro 1943'. A

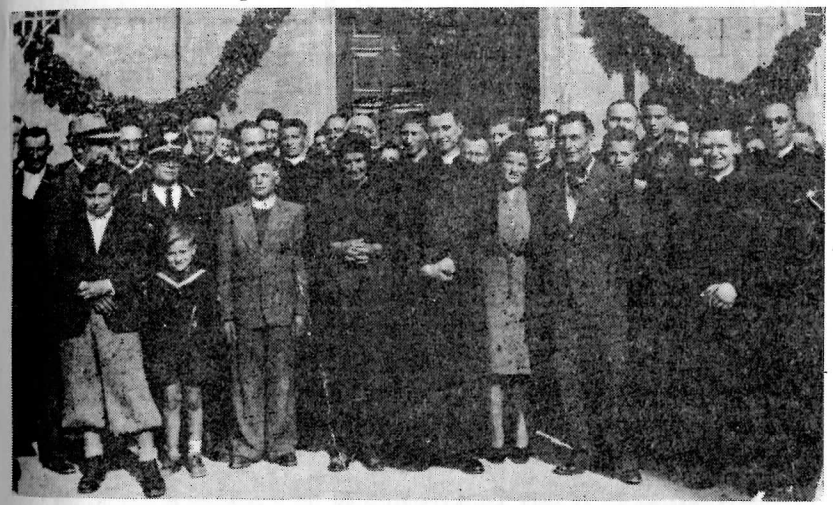

Ispred župne crkve u Svetvinčentu na dan Mlade Mise

spomen-sličice s hrvatskim tekstom, mladomisnik je podijelio rodbini i prijateljima.

Uz mnoge darove koje je mladomisnik dobio valja spomenuti dar Talijana iz Svetvinčenta: pisaći stroj, koji je za ondašnje prilike bio izvanredan poklon.

U Čabrunićima je za sve uzvanike priređen svečan objed. Među uzvanicima je bio bar jedan iz svake čabrunske

obitelji. Nakon pojedinih nazdravica i kratkih govora pri kraju je govorio mladomisnik. Kad je spomenuo roditelje i braću, vidljivo ganut, briznuo je u plač. Produženi objed se nadovezao s večerom, na kojoj su odjeknule radosne pjesme.

Dne 9. svibnja 1943. mladomisnik Bulešić je svečano misio u Štinjanu gdje je imao rodbine. Tada je u Štinjanu bio župnik Valentin Cukarić.

Mladomisnik Ratislav Udovičić je 29. lipnja 1944. u Svetom Petru u Šumi slavio svoju mladu misu i pozvao je Miroslava Bulešića, tadašnjeg župnika u Baderni, da mu propovijeda. Bulešić je malo iza toga napisao u dnevnik: "Proživio sam ovih dama svoju radost, koju sam gojio u sebi kad sam bio ređen za svećenika, jer sam se pridružio radosti i veselju mladomisnika."

Kratko vrijeme nakon Mlade mise Bulešić se vratio u Rim i nastavio s učenjem do kraja akademske godine. Tada je položio sve potrebne ispite i dobio u svom indeksu o tome potvrdu. Nakon toga je došao na zaslužene praznike u Istru s nakanom da se na jesen pripremi za postizanje licencijata i kasnije obrani tezu za doktorat iz teologije. Međutim, ratne su ga prilike u tome spriječile. Dne 8. rujna 1943. uslijedila je kapitulacija Italije i malo nakon toga Nijemci su okupirali Italiju i postavili t. zv. "Gotsku liniju" koja se protezala između Rimini i Viareggia. Ta se linija bez specijalne dozvole Nijemaca nije mogla prijeći.

Tako se Miroslav Bulešić nije mogao vratiti u Rim. No, Providnost mu je Božja namijenila kratak ali trnovit svećenički put u Istri, gdje će umrijeti kao mučenik.

U RATNOM VIHORU

Miroslav Bulešić je još 9. svibnja 1940. ovako pisao svojima: "Ima već dugo vremena, skoro 8 mjeseci, otkada se nalazimo uvijek u tom strahu među ratom i među mirom, a buduće ima Bog u rukama: Njemu dakle se dajmo svi same sebe, sve svoje i onda ako budemo s Njime ništa nas neće moći oštetiti ni ožalostiti..."

A u dnevniku 2. prosinca 1942. napisao je:

"Majko moja, žalostan sam danas. Ti vidiš zašto, jer si i Ti za istu stvar žalosna. Ljudi previše vrijeđaju Boga, Oca, Sina i Duha Svetoga. Mussolini je govorio danas o mržnji spram neprijatelja. Mržnja - po njegovu - mora da se usadi u srce svakog Talijana; da treba mrziti obdan i obnoć. Bože moj, kamo smo došli! Kako to, Majko, Bog dozvoljava? Ali,

Ispred kaštela u Svetvinčentu s braćom Cukarić i pjevačima

što pitam? Ono što ne mogu znati! Oče, budi volja Tvoja. - U Hrvatskoj velika ubojstva. Krv se toči mnogoliko, tijela padaju, brat bratu uskraćuje život! Tko je kriv? Teško je suditi. Ali sam čuo da su Talijani naoružali partizane pa ih poslali u Hrvatsku da mogu ubijati Hrvate. Jadni Hrvati kako ste se pustili prevariti. Što niste znali da je to fašistični i nacistični sistem za klati Slavene? Moj Bože, uskrati dane ove. Povrati nam mir, ali prije njega neka se raširi po srcima Duh Tvoje ljubavi i prava..."

24. siječnja 1943:

"Žalost i bijeda. To je realnost koja vlada danas na svijetu... O vi poglavari naroda, koliku imate odgovornost! O vi koji se nazivate gospodarima svijeta, kakav vas sud čeka pred Bogom i pred majkama, ženama, djecom, starcima, koji radi vas trpe! Žalost se širi kao tužna sinfonija svijetom i okružuje sva dobra srca. Jadni vojnici! Gdje je vaše dostojanstvo? Ne postoji više vaša osoba, vaš staleški položaj; vi ste brojka, vi ste dio, vi ste stvar bez imena! Jedna deviza (uniforma) i ništa više...Bio sam na "Giornale parlato per Cappellani militari" (usmene novine za vojne kapelane) na Angelicumu. Kakav prizor! Vojnici tužnim obrazom, na kojem je bio napisan znak trpljenja, muke, gladi, bijede, zapuštenja; gledali su znatiželjno one osobe i očekivali su sigurno riječ utjehe od vojnog kapelana koji je govorio... U duši sam svima čitao težnju za mirom, za majkom, za ženom, za djecom, za domom. Rat se raširio u sva srca te okrutno ih dijeli, žestoko ih para. O srca pogođena tolikim ranama, kada ćete se zacijeliti? O oči, kada ćete prestati suze lijevati? Dobro je govorio onaj oficir: Vjera je potrebna danas, vjera koja prelazi u univerzalnost, nad kojom vlada Križ, koji je barjak mira i sreće, temelj jedinstva i sporazuma."

Ovo što je Bulešić napisao u svom dnevniku o ratnim prilikama doživljavao je indirektno. A eno sada u Istri izravno ulazi u ratna zbivanja.

Štinjan: 9. 5. 1943: Prigodom "Druge Mlade Mise"

Nakon kapitulacije Italije, talijanski su se vojnici vraćali kako su znali i mogli svojim kućama. Partizani su, iako za kratko vrijeme, preuzeli vlast. U Pazinu je u rujnu 1943. proglašena odluka o priključenju Istre Hrvatskoj i Jugoslaviji. Taj povijesni čin su potpisali i predstavnici Istarskog svećenstva. U odluci o priključenju Istre Hrvatskoj jedan se stavak odnosio na svećenike koji su bili rodom iz Italije. Oni su bili pozvani da se vrate u svoju matičnu zemlju. To se imalo izvršiti u dogovoru s nadležnim biskupom.

U Baderni je tada vršio župničku službu don Giacomo Filippi, rodom iz Italije. Onih se dana na župnoj kući pojavio natpis koji mu je jasno dao do znanja da nije ondje poželjan i zbog toga neka napusti Badernu. Brzo se javio biskupu Radossiju, koji ga je razriješio uprave Baderne, i malo kasnije otišao je iz Istre. Baderna je tako ostala bez svećenika.

Biskup Radossi je odmah pomislio na Bulešića i, kad se i onako ne može vratiti u Rim, zamolio ga je da preuzme upravu Baderne.

To je bilo vrijeme kad su partizani vladali i narod bio opojen oslobođenjem od talijanskog jarma. Glavna uporišta su međutim bila u rukama Nijemaca i njihovih saveznika talijanskih fašista.

Bulešić je u Baderni nastupio u nedjelju 26. rujna 1943.

Prvih dana listopada sručila se na Istru njemačka ofenziva, koja je mnoge obitelji ubojstvima i paležom zavila u crninu.

Pun mladomisničkog žara Bulešić nije mario za opasnost. Brzo se prilagodio situaciji u kojoj su se tada nalazili povjereni mu vjernici. Posjećivao ih je, hrabrio i tješio, zauzimao se za njih. Mnogo je puta popodne znao biciklom obilaziti sela i razgovarati s muškarcima i ženama, s djecom i sa starcima. Imao je dar komuniciranja i svakom se znao približiti, starici kao i djetetu.

Kad mu je nakon poduže teške bolesti umro otac Miho 31. listopada 1943, u Badernu su se preselili majka Lucija, sestra Zora i brat Josip.

Nešto kasnije je Bulešić iz Baderne upravljao i župama Sv. Ivana od Šterne i Muntrilja. Tamo je polazio biciklom svake nedjelje i blagdana i kadgod je zatrebalo vjernicima.

U Baderni su vjernici s radošću dočekali da u crkvi čuju hrvatsku riječ. Tome su se posebno radovali narodnjaci kao što su bili braća Rahovac Miho i Ivan. Još 1920. podigli su oni kapelicu s natpisom "Kraljice Hrvata, moli za nas". Oni nisu mogli zamisliti nedjelju bez mise. Pošto se u Baderni nije propovijedalo hrvatski, oni su nedjeljom i blagdanom polazili u Sv. Ivan od Šterne ili u Kringu da čuju hrvatsku riječ.

Ratna godina 1944. bila je i za Poreštinu veoma teška. Gotovo svakog su dana Nijemci dovodili u Poreč, gdje je imao komandu zloglasni njemački komandant Fiedler, ljude iz okolice. Neke su zatvarali, druge ubijali ili odvodili u Njemačku. Za mnoge se zauzeo biskup Radossi i neke je uspio osloboditi.

I Bulešić je često dolazio na biskupiju s listom zatvorenih župljana i preko biskupa zauzimao se za njih. Za neke je uspio da se vrate kući ili da budu na radu u Poreču.

Kad je otac Joakima Rahovca, Ivan, bio odveden od Nijemaca u Pazinski zatvor, župnik Bulešić je biciklom pošao u Pazin i s tadanjim Pazinskim kapelanom Božom Jelovcem pošao na njemačku komandu. Nije im međutim bilo dopušteno stupiti pred komandanta. On im je samo poručio, prijeteći se, neka prestanu zauzimati se za zatvorenike, ako im je stalo do života. Svećenicima je ipak uspjelo zatvorenicima dodati nešto tople hrane i neke ponjave. Nažalost Ivan Rahovac, kao i mnogi drugi, odveden je u Njemačku odakle se nije vratio.

U dnevniku je 22. ožujka 1944. Bulešić napisao:

"Bože moj, što se tu događa. kako je velika Tvoja pravica, a neizmjerno Tvoje milosrđe. Vidiš moju zapuštenu župu. Neka ne dođe na nju Tvoja prestroga kazna. Smiluj se na jadnu dječicu, na majke. Pogledaj i dobru volju tolikih. Rasvjetli razum mojih župljana i učvrsti volju da napreduju putem pravednosti, poštenja, slobode. A mene, moj Bože, ako je Tvoja volja poštedi, da budem u Tvojim rukama oruđe da se širi Tvoja ljubav i nauka. Ako me hoćeš k Sebi, evo me pripravna. Moj život ti sasvim darujem za svoje stado. Uz Tvoju milost, i ako me Ti učiniš dostojnim, ne bojim se mučeništva, već ga žudim. Neka bude Tvoja volja. Ako bi to morao biti moj zadnji spis: sve pitam oproštenje i svima opraštam. Želim umrijeti samo za slavu Božju i spasenje duše svoje i duše mojih vjernika. Blagoslovi, Bože, sve Tvoje ovčice, koje si meni nedostojnom izručio, i daj da zavlada među njima dobrota, sloga, bratska ljubav osnovana na temelju Boga..."

Bulešić je prigodom obilaska svojih vjernika susretao i partizane. S njima je ponekad i razgovarao. Otvorene naravi kakav je bio, znao im se i suprotstaviti u raspravama. Zbog toga su ga uvrstili u nepoželjne i po njih "opasne" svećenike. Osim toga partizani su primjećivali kako mladi svećenik Bulešić ima upliva na svoje vjernike, koji ga izvanredno cijene. Što je lakše nego baciti po koju sumnju na njega? "Zauzima se on, da, za one koje su Nijemci odveli. Neke je i spasio... Ali! Ne bi ga Nijemci slušali da nije njihov..."

Posebni povod za bacanje klevete na župnika Bulešića bio je nemili pokolj što su Nijemci izvršili na tom području nad partizanima. Prema svjedočanstvu očevidaca slučaj se desio ovako:

U šumi između Baderne i sela Rahovci, partizani su imali svoje sklonište i svoju stanicu. Nijemci su to naslutili pa bi često s baderanskog zvonika držali s dalekozorima pod paskom cijelo područje. Petnaestog srpnja 1944. župnik

Bulešić bio je pozvan k bolesniku u Rahovce, kamo je išao u pratnji sakristana Rupenović Stjepana. Kad su se vraćali naišli su na partizane kraj njihove stanice i s njima izmijenili koju riječ i koji pozdrav. Istodobno je jedan izdajnik prijavio Nijemcima mjesto gdje partizani imaju stanicu. Ista osoba koja je prijavila partizane ujedno ih je upozorila da će ih Nijemci napasti na tom mjestu, zato neka se sklone. Nijemci su sutradan 16. srpnja 1944. opkolili partizansku stanicu, ali su se partizani s tog mjesta uspjeli na vrijeme ukloniti. No, nisu uspjeli spriječiti jednu drugu nevolju. Neznajući o napadu Nijemaca, istoga je dana jedan kurir doveo u stanicu skupinu bolesnih i ranjenih partizana s područja Učke. Nijemci su sve pobili.

S grupom prvopričesnika

Partizani, iako su znali dobro tko ih je prijavio Nijemcima, jednostavno su izdaju pripisali Bulešiću. Ova je kleveta kasnije dobro došla i "Narodnom sudu" na kojem se pokušalo opravdati Bulešićevo ubojstvo.

Na dan Božića 1944. Bulešić je vjernicima u Baderni čitao propovijed u kojoj je obzirom na gore spomenuti slučaj rekao: "Još sam bio tužen (ali ovo me je strah niti kazati

vama, a i sam za se bojim se, jer ću si morati opet otvoriti na srcu tešku ranu, koja mi je bila tom istom tužbom zadana), da sam ja činio ubiti onu jedanaestoricu kod Rahovci. Srce mi plače od tuge, kada na to pomislim do kuda može doći zloba čovječja!"

Tadašnji baderanski župnik ne samo da nije to učinio, nego je, kao i mnogi drugi svećenici u Istri, sakrivao osobe koje su bile ugrožene bilo s koje strane. U njegovoj je kući našla za neko vrijeme utočište i S. K. tada poznata partizanka.

Među spisima pronađeno je ovo njegovo svjedočanstvo iz doba rata: "Oslobodio sam iz zatvora kad su bili fašisti 8 osoba /navodi imena/. Zagovarao sam cijelu župu. Od Nijemaca sam tražio da oslobode sve koje su oni uzeli iz sela Smolici. Onaj put su se svi vratili kući. Ljude iz sela Rahovci (19. 7. 1944) i jednog čovjeka iz Majkusi /ime/. Ljude iz Baderne koji su bili odlučeni za Njemačku /imena dvojice/. Preporučio sam i pisao u Trst da budu oslobođeni ljudi od Nijemaca. Učinio sam molbu za svaku stvar što su me ljudi pitali kao za zarobljenike u Njemačkoj, Engleskoj i Americi. Primio sam puno odgovora. Pomagao u hrani. Dao 10 kvintala pšenice za narodnu pomoć. Dao pisaći stroj, dar mojih župljana, za narodnu pomoć. U novcu pomagao puno i puno siromaha u Baderni, u Štifanićima, u Ribarićima /udovica s 8 djece/, u Jerkovićima /udovica s 2 djece/. Pomagao preko Odbora u odjelu i u lijekovima..."

IZMEĐU DVIJE VATRE - SLOBODA ILI SAMO OSLOBOĐENJE?

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, nakon rujanskih događaja 1943. istarskim su cestama kružila uglavnom samo vojnička vozila. Jedan od rijetkih nevojničkih vozila, koje se tada kretalo istarskim krajem, bio je mali automobil porečkog biskupa Radossija. Premda su njegova putovanja bila isključivo pastoralnog značaja, nisu bila bezopasna. Partizani su postavljali sve brojnije zasjede Nijemcima i fašistima. A ovi su s druge strane bili sve okrutniji. Tko može jamčiti porečkom biskupu da neće i njegov auto postati meta pucnjave s jedne ili s druge strane? Da bi donekle umanjio opasnost svojih putovanja, biskup Radossi dao je izvjesiti s jedne i s druge strane auta bijelu zastavicu. S tim znakom mogao je relativno sigurno putovati po Istri.

Dne 8. kolovoza 1944. na cesti između Juršića i Vodnjana biskup Radossi je svojim autom naletio na iskopani rov na cesti i ostao teže ozlijeđen na prsima. Šofer ga je izvukao iz auta i položio na travu. U blizini događaja neki su seljaci orali na njivi, ali su se bojali doći blizu. Doznala je za slučaj Banković Marija iz Klarića (Juršići), majka sjemeništarca Vjekoslava, i brzo je biciklom pošla po liječnika u Vodnjan. A obaviješten je i kapelan Rudolf Toncetti. Liječnik i kapelan su brzo došli do mjesta nesreće. Biskup je odveden u pulsku bolnicu, a Toncetti je zamolio seljake da s upregnutim volovima izvuku biskupov auto iz jarka. Oni su zbog straha još oklijevali. Morao je konačno sam na svoju odgovornost s upregnutim volovima izvući auto. Biskup se oporavio nakon par mjeseci.

Nijemci su imali naređenje da ne diraju u duhovnu oblast, ako koja duhovna osoba ne dade izravnog povoda za to. Ipak su među drugim brojnim nevinim žrtvama ubili

franjevca Emanuela Ongara iz Pazina, svećenike Šimu Milanovića iz Sluma i Marka Zelca iz Kanfanara, te sjemeništarca Antuna Kožljana iz Barbana. Druge pak, kao svećenike Aćima Pilata, Mirka Vecchieta, Šimu Frulića i Vinka Perešu otpremili su u logor odnosno u zatvor. I mons. Vladislav Premate, koji je tada djelovao u Sv. Martinu na Labinštini, bio je zatvoren zbog veze s partizanima. Na intervenciju biskupa Radossija Nijemci su ga oslobodili, ali je morao biti premješten na drugu župu (Sv. Ivan od Šterne). Zanimljiva je činjenica da ga je nakon rata okružni sud u Puli zbog propovijedi (Božić 1953) osudio na mjesec dana zatvora, pa je dospio u istu ćeliju gdje su ga za vrijeme rata držali u zatvoru nacisti.

Partizani su u Istri za vrijeme rata imali svoju taktiku prema Crkvi. Nakon groznih muka bacili su u jamu župnika Rovinjskog Sela Angela Tarticchia. No, na intervenciju svećenika Brumnića pustili su zatočenog Kaštelirskog župnika Luigija Pellina. Nije jasno ni gdje ni kako su završili mnogi istaknuti vjernici kao što je bio sjemeništarac Vladimir Vivoda iz Buzeta, Antun Milovan iz Režanaca (Svetvinčenat), Josip Peteh iz Žminja, Viktor Levak iz Levaki (Motov. Novaki), Mario Sušjan iz Karojbe i mnogi drugi koje su odveli partizani, dok su s druge strane uvjeravali ljude da sloboda vjere ne dolazi u pitanje.

Hrvatski svećenici u Istri radovali su se oslobođenju naroda od Italije. Sa svojim su narodom ostali cijelo vrijeme talijanske okupacije i s njime trpili nametnute nepravde. Da nisu svećenici uz teške muke, žrtve i progonstva sačuvali nacionalni osjećaj kod Hrvata u Istri, pitanje je, da li bi partizani bili imali koga osloboditi. Sada dolazi oslobođenje, ali njime rukovode komunisti koji su zadrti protivnici vjere. Kako uskladiti te dvije oprečnosti: oslobođenje i osloboditelje koji su deklarirani ateisti?

U svibnju 1944. Bulešić piše Ivanu Paviću:

"Ovdje živarimo, a smatramo život s naravnog i individualnog stanja. Visimo na koncu i nad jamom svi. Gore kod Zvonka i Polda (Tinjan i Trviž) i drugih, položaj je još gori. Mene su bili zastrašili i osudili me, poslije pak su se ispričali. Dokle smo smo. To je glavno da vršimo svoju dužnost, da ne izgubimo glavu za koju bedastoću zemaljsku.

1944. u društvu Tome Banka i Zvonimira Brumnića

Spasenje čovječanstva možda ovisi o nama. Između žalosnog, tužnog, krvlju natopljenog naroda, mi moramo biti dobri Samaritanci, koji tješimo, liječimo, uzdišemo, zavijemo svaku ranu."

Iz pisma 18. kolovoza 1944:

"Ja nestrpljivo čekam da bi se dovršilo tiskati katekizam. Ovdje nitko od djece nema katekizma. Jako bi mi to trebalo. Sada pripravljam djecu za prvu pričest u svim trim župama. A teško kada djeca nemaju ništa u rukama. Djeca slušaju jako zadovoljno nauku koju im pružam, čudeći se ljepoti nauke, koja je odjevena u materinskom jeziku... Ja bih želio dobaviti

puno i tih knjiga o kojima mi pišete, jer su počeli čitati odrasli, osobito ženske, knjige koje im posuđujem; a moram izabirati za njih samo ono što je lako. Pisat ću u Trst za tu stvar."

Baderanština je bila za partizane posebno važna. Iz sela Rahovci je bio Joakim Rahovac, prvi predsjednik Oblasnog N. O. za Istru, koji je 18. siječnja 1945. poginuo uslijed nepotpuno objašnjenih okolnosti. On je potjecao iz ugledne hrvatske obitelji koja je bila duboko religiozna. Zajednički se u obitelji molila krunica. Pokopan je bio na malenom groblju u Juralu.

Bulešić je prijateljevao sa svima u toj obitelji, a i sam Joakim bi dolazio ponekad k njemu u Badernu na razgovor. Vjerojatno su razgovarali o odnosima Narodnih vlasti i Crkve. Bulešić se zanimao za vjeronauk, za školu, za tisak.

Među spisima postoji dopis bez datuma i bez potpisa u kojem jedan od partizanskih rukovodioca odgovara kako smije djelovati u tom smjeru:

"Što se tiče vjeronauka (buduć da je to čisto vjerska stvar) možete ga predavati kada i kako mislite; otac mi je danas rekao da sa vjeronaukom kanite i prosvjetu podučavati djecu. Stoga vam dajem na znanje da se nikakva škola ne može održati bez dozvole narodne vlasti odnosno njezinih prosvjetnih organa koji imaju program i metodu kako će se djecu podučavati. Ja mislim da ćete se i vi složiti s time da bi bilo protiv ciljeva N. O. B. i protiv interesa narodnih kad bi se podržavale neke škole - pa bili učitelji i najbolji ljudi - tolerirane na neki način od samih neprijatelja i gdje bi se moglo djecu učiti jedva čitati i pisati, a da ne smiju znati zašto im se otac ili brat bori. Takve bi škole stvarale neku vrst mosta između nas i neprijatelja, koji bi za nas gajio oportunizam (mjesto budućnosti) u narodu, u odnosu na neprijatelja, a sjutra bi taj most vrlo dobro mogao biti iskorišten od neprijatelja jugoslavenske Istre koji bi imali

interesa da nas prikažu pomirljivce a ne neprijatelje fašista i nijemaca. Ako pak mislite da biste mogli podučavati tajno, dakle u duhu nar. oslob. pokreta, obratite se Okružnom N. O. O. Poreč odnosno njegovom prosvjetnom odboru N. P. st. 34.

Što se tiče kalendara ne znam zapravo kako mislite, ne bi se valjda radilo o sličnome iz lanjske godine? Mislim da ćete vi znati i složiti se s time da koledar treba da bude u duhu N. O. P. a tko će ga urediti gdje bi se najbolje i najzgodnije mogao štampati o tom se možemo porazgovoriti i složiti. Početnica u više stotina primjeraka je već pred mjesec dana izašla u tehnici gdje se štampa "Glas Istre" i ostala oblasna štampa."

Iz Bulešićevih bilješki:

- Da sam se izrazio pred pjevačicama protiv partizana...

- Da činim fašističku školu... Podučavanje kršćanskog nauka, to je fašistička škola. U toj stvari ja sam bio dogovoren s Jov. Sve dozvole su mi bile dane. Obećali su mi program i početnicu. Istodobno dogovoreno je za koledare.

- Da sam u službi Nijemaca... Sami odbornici me molili da se zauzmen. Same partizane oslobodio po molbama i po dokazu nevinosti... Rahovci znadu što sam ja preko Biskupa za njih učinio. Isto tako znadu i Smolici. To isto znadu Rupeni i Baderna. Jeli bolje da su ljudi doma ili u zarobljeništvu ili na prisilnom radu. Je li bolje da se za njih tko zauzme ili je bolje da su ljudi prepušteni milosti i nemilosti neprijatelja?

- Branili su mi osnovati Djevojačko Društvo. To nije nikakva nova ustanova, već samo obnova stare... "Nikakva organizacija se ne dozvoljava osim naših USAOH, SKOJ."

- Branili su djevojkama da dolaze na Sv. Sakramente. U Sv. Ivanu, u selu Rahovci, koje su i poslušale, jer su se tako hvalili. Brane još i sada ne samo djevojkama već i drugima.

Izruguju se onima koji dolaze na Sv. Misu... u selu Štifanići, Bonaci, Banki...

- Brane djeci da dolaze na kršćanski nauk. "Ako šalješ si protivan pokretu".

- U Sv. Lovreču zabranili su djevojkama da dolaze pjevati u crkvu. Straše im da će ih ošišati.

- Tako su prestrašili ljude da im vele da, ako idu na Misu i k svećeniku, znak je da drže s popom i zato da su protiv pokreta.

- "Bih vred ja finija s popi. Sve bih poubija... Kolike ćeš ti ubiti?... Kad ne bude popi pak će biti lipo... Kad dođe sloboda - takva su naređenja bila dana odbornicima - onda najprije ubiti popove i one koji drže gore vjeru..." Na sastanku 19/3/1945.: "Nemojte slušati popa iz Baderne, jer vas on odvraća od vjere... Tako i onaj iz Žminja i onaj iz Tinjana. Pop bi mora samo mašiti i niš drugo... ne vaditi dicu... Neka popi predikaju samo ono ča je od Boga i Majke Božje, a ne drugo... Sastanke za djevojke imamo mi a ne popi..."

- Jedan politički radnik vikao je na ženu jer je došla lani na Uskrs na Sakramente.

Iz dnevnika 11. travnja 1945:

"Druga godišnica svećeničkog ređenja... Koliko događaja povoljnih i nepovoljnih u tim dvjema godinama svećeništva. Od prije Božića protivnici su se digli protiv mene smatrajući moje djelovanje u apostolatu kao neku politiku. A ja sam činio samo svoju dužnost: učio sam djecu kršćanski nauk, sve sam pozivao na kršćanski život, na sv. Misu, na Sakramente. S djecom sam napredovao puno u nauci katekizma, učinio sam, da djecu malo oživim, i prestavu za pust. Sve to nije bilo po volji protivnika. Ništa zato. Ja sam učinio što sam mogao iz ljubavi za ovaj jadni mi narod. Moj Bože, opet ti prikazujem svoj život! Nek bude volja Tvoja!"

Ove su činjenice ozbiljno zabrinjavale Bulešića i druge svećenike. Revolucija donosi nešto novo što je u sukobu s Kristovim Evanđeljem, koje osuđuje svaku nepravdu i nasilje.

Rat se bliži kraju. Kakva je to sloboda na pomolu?

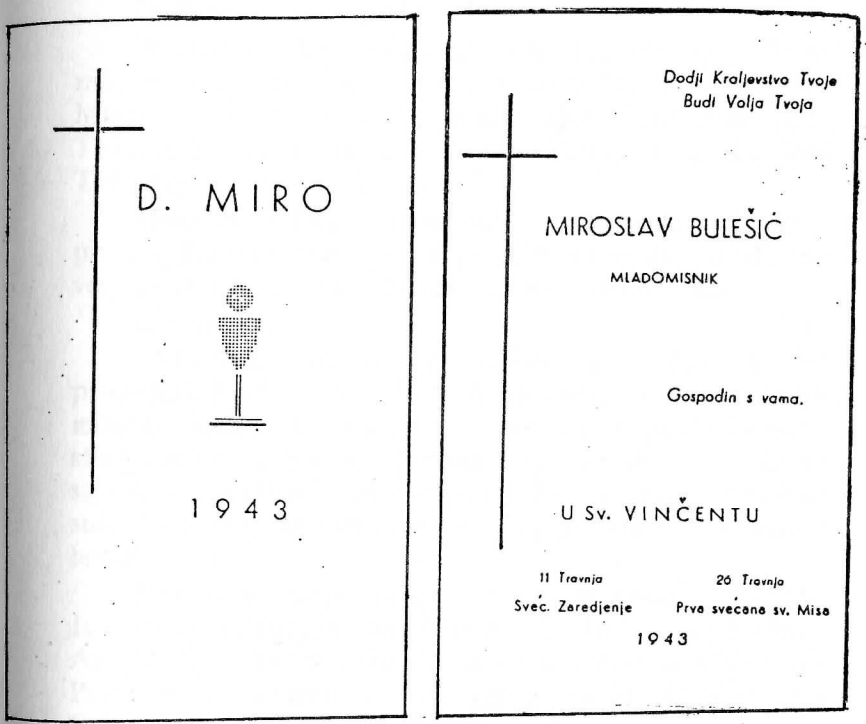

SVEĆENICI - NARODNI NEPRIJATELJI?

Iz dnevnika, 30. svibnja 1945:

"Pustoš i žalost. Ljudi se odalečuju od Boga. Vole zabave, plesove. Zanemaruju svoje kršćanske dužnosti. Mladež traži samo naslade, prekršavajući Božje zapovijedi. Tužili su me da sam prestrog. Nisam. Želim da moji župljani Tebi, Bože, služe u svakoj stvari."

Miroslav Bulešić je osim osobnog dnevnika u Baderni pisao i Kroniku župe, iz koje doznajemo za pojedinosti vezane uz njegov pastoralni rad na tom području Istre.

Iz Kronike:

"Polovinom travnja Njemačka je počela sasvim propadati. Ljudi su se svi razbježali kući. - Jednom riječju možemo kazati, da je u cijelo to vrijeme u ljudima vladao strah i žalost, koji su bili prouzročeni od svih strana. Svi su strašili, svi su ubijali. Jadan narod, koliko je pretrpio! Koliko suza, koliko bijede u ovo vrijeme! Bog je to dozvolio za naše bolje!

Početkom maja drugi zrak: Njemačka propada. Jugoslavenska Armija prodrla je u Istru. Istra je oslobođena. Ali još opet mobilizacija. Zato opet žalost u obiteljima. Partizani su zauzeli upravu preko svojih Odbora. Na Odborima gomilivanje ljudi, većinom nesposobni za uredni rad. Rukovodi Komunistička Partija. "Zlatna sloboda" je na nogama! Svuda se čuje vikanje "Živio Tito, živio Staljin"; kamogod se čovjek okrene čita ime Tito, Staljin, Komunistička Partija, opaža se znakove njezine..."

19. 6. 1945:

"Došla je noćas Proleterska Dalmatinska Brigada. Dobri i pobožni su to ljudi. Znatiželjnost ih mori o vjerskom stanju i o svećeniku ove župe. - Cijelo jutro Engleske i Američke kolone idu prema Puli. Svi se pitaju što će biti?"

20. 6. 1945:

"Još je ovdje Proleterska Brigada... Dva učitelja iz Dalmacije pričali o njihovim običajima prigodom Velikog Petka i drugih procesija... Ispitivali su oni sa začuđenjem, kako istarski narod govori svojim jezikom. Svećenstvo - kazali smo im ja i drugi - je uz veliku žrtvu uzdržalo jezik i svijest u ljudima. Svećenstvo je podiglo i socijalno i kulturno i vjerski napaćeni narod Istre. Divili su se. Začudili su se kad su dočuli, da se to svećenstvo napada i pogrđuje...

Došao k meni jedan vojnik, da me zamoli za jedan molitvenik. Pitam ga: Što, želite moliti? - Da, velečasni! I moji stariji su molili. Bez Boga nema ništa! - Dao sam mu naš zlatni molitvenik Oče budi volja Tvoja."

21. 6. 1945:

"Još je naš narod pun mržnje. Još govore i tuže jedan drugoga. Još se čuje ovakvih izraza: Škoda da ste ga pustili ča - mogli ste ga ubiti (To svećenika D. Filippi). Čovjeka polije mrzli znoj. A to izuste oni koji se smatraju kršćanima."

1. 7. 1945:

"Ovdje dosta ispovijedi. Pozvao sam opet djevojke i druge vjernike na mjesečnu sv. ispovijed i pričest, običaj koji se propustio od kada je sloboda... Čuo sam da su neke djevojke ove župe rekle: Prije Tito, pak Bog!"

3. 7. 1945:

"Danomice dolaze zarobljenici iz Njemačke, te pričaju zvjerstva, koja su nad njima Nijemci počinili, batinajući ih, sa mrzlom vodom u zimsko doba polivajući... Nešto nevjerojatno. Do čega može doći čovjek. Gori je od same

životinje... Na "kružeri" dogodila se nesreća: jedan kamion engleski zaorao je u zid. Šofer je jako ranjen."

4. 7. 1945:

"Danas po podne konferencija ili manifestacija ovdje u Baderni. Cijelo su jutro omladinke pisale "parole" po susjednoj kući i na samoj crkvi su velikim slovima zabilježile "Živio S.K.O.J. Predvodnik Omladine". Ljudi, najviše same djevojke, počeli su se sakupljati oko dva sata pred Kapelicom. Praćeni glazbom Proleterske dalmatinske Brigade došla je povorka gore na trg vičući "Živio Tito, Staljin..." Otvorio se je skup borbenim pozdravom "Smrt Fašizmu - Sloboda Narodu". Najprije je govorio neki drug Petar. On je osobito naglasio kako se reakcija, međunarodna i domaća diže "da uništi tekovine naše borbe"; u veselju se nalazimo kada možemo sada navijestiti naše skupove i kada u njima možemo vikati i pjevati a da se ne bojimo neprijatelja, koji je pobjeđen. Opet je predočio učesnicima djelovanje reakcije, te je svršio borbenim pozdravima.

Iza njega je govorio drug Ante, predsjednik Usaoha za Kotar Tinjan. Pozdravio je omladinu, koja je toliko doprinijela u toj žestokoj borbi. Ali tekovine borbe - rekao je - htjela bi nam oduzeti reakcija. (Između omladine bile su tu i tamo nekoje koje su vikale "dole reakcija!" - odgovarali bi drugi "dole s njom!" ili "Živio Tito", odgovor bi bio "Živio!" i zatim pljeskanje ruku i skandiranje imena "Tito - Tito, Staljin - Staljin, Par-ti-ja!" To je bilo iza svake rečenice govornika). Protiv te reakcije treba smjelo nastupiti. I tu je udario po svećenstvu. "Nismo mi protiv Boga i Crkve i svećenika. Mi smo protiv pokvarenih popi" (Jedna drugarica - sve koje su vikale bile su ili iz Jurani ili iz Rahovci ili iz Jurići - je zaviknula: "Dolje protunarodni popi"!). I tu je izložio tužbe na Vel. Brumnića - župnika Tinjana, koje tužbe se satoje od toga: "On je razbijao jedinstvo između Talijana i Hrvata, govorio je da je nemoguće da se Talijan i Hrvat složu.

Odvraćao je omladinu od naše borbe, veleći im da se partizani bore za komunizam. On je mobilisao u domobrane mladiće. Sigurno one žene koje su u crno obućene neće mu moći zaboraviti. Sigurno da je on puno dobra učinio; svakome i najmanjem djetetu on je znao ugoditi, pomoći, ali sve to da mu može na sigurniji način zabosti nož u leđa. (Jedna drugarica iz Rahovci zaviknula je "Smrt Brumniću!" Druga njezina prijateljica iz susjednog sela opetovala je "Smrt njemu". Tada se je javila neka druga te je zahtijevala, da se ga dade na narodni sud. Zadovoljan govornik se je smiješkao). Opet je pozvao omladinu na rad, na ustrajnost, da se tekovine borbe ne izgube, te je sve pozvao na klicanje imena Tita, Staljina, Komunističke Partije, Crvene Armije... da se to klicanje čuje i u najudaljenija sela i gradove naše Istre.

Treći govornik bio je drug Miljenko iz Kotara Tinjan. On je naglasio i predočio situaciju omladine pod Fašizmom pod kojim je bilo sve oduzeto omladini, kojoj je bilo spriječeno da ona može uživati, koja nije mogla se zabavljati, i sada da u slobodi omladina uživa potpunu slobodu. I on je pokazao potrebu pažnje na reakciju, da ne oduzme tekovine borbe.

Slijedio je govor druga Alexa iz čete, koja se nalazi ovdje. Na svršetku je govorio komesar čete. Slijedio je zabavni dio manifestacije: ples Titova kola. Većina je plesala (to i djeca) pjevajući pjesmu "Druže Tito, ljubičice bijela..."

'Došlo je malo kiše pa su se svi pobrali i pošli u Zadrugu, gdje su plesali cijelu večer.

Iste je večeri bio kod mene preuzv. Biskup i doneso mi žalosnu vijest o smrti Vel. Kazimira Paića, župeupravitelja Sv. Ivana. Strijeljali su ga na 28. 4. 1945."

6. 7. 1945:

"Danas je skup bio u Tinjanu. Govornik je bio Božo Kalčić. On je razložio ljudima djelovanje - protunarodno -

Brumnića. Omladinke su zahtijevale njegovu smrt, a i svih pokvarenih popova. Neke žene su digle glas na obranu Brumnića. Bile su istučene jako. Svi ljudi su se razbježali ko simo, ko tamo. Manifestacija se završila bez plesa. - Čovjek ne može braniti ni sebe ni drugoga! "O lipa, o draga, o slatka sloboda...", pisao je jedan mladić na cesti kod Žbandaja..."

8. 7. 1945:

"Jutros sam dao žalosnu vijest obitelji Paić o smrti svećenika Paića. Javio sam također u crkvi u Muntrilju, u Sv. Ivana i u Baderni. U Baderni govorio sam o lažnim prorocima. Spomenuo sam govor sv. Oca Pape o nacističkoj Njemačkoj, govor koji je On održao na svoj imendan, u kojem je govoru spomenuo zvjerstva, koja su Nijemci počinili nad svećenstvom s nakanom da istrijebe katoličku Crkvu. Opomena onima svima koji se dižu protiv Boga i Crkve njegove!"

Poznato je da su prvih dana svibnja svećenici Brumnić i Milanović bili proglašeni narodnim neprijateljima na mitingu u Pulskoj areni i u Pazinu. Na Rijavcu u Pazinu je netko napisao velikim slovima "Smrt popu Brumniću". Naravno je bilo da su se svećenici i vjerni narod u Istri pitali, kakvu to slobodu donosi Narodna vlast? Miroslav Bulešić je pribilježio da su Narodne vlasti pozvale svećenike na sastanak u Pazin, ali da se odazvao jako malen broj.

Razlog nepovjerenja sastojao se u tome što se gotovo ni po čemu nije moglo predvidjeti da će se nova vlast lojalno odnositi prema Crkvi. U savjesti su mnogi svećenici smatrali da suradnja s komunističkim vlastima znači u neku ruku izdajstvo vjere.

Narodne su vlasti, međutim, brzo uvidjele da bi svećenstvo u Istri moglo odigrati važnu ulogu pa su promijenile taktiku prema Crkvi.

Dne 16. srpnja 1945. predstavnici Oblasnog Odbora za Istru, Dušan Diminić i Ivan Motika, posjetili su Božu

Milanovića u Trstu i zamolili ga da se u tom povijesnom trenutku zajedno s ostalim svećenicima zauzme da se Istra i pravno priključi Hrvatskoj i Jugoslaviji. Predstavnici vlasti su tom prigodom dali garanciju Milanoviću, da se Brumniću, koji se nalazio u Bazovici kraj Trsta, i drugim istarskim svećenicima protiv kojih su vlasti imale zamjerke, neće ništa zla dogoditi.

Dne 30. srpnja 1945. ujutro ukrcali su se u Trstu Milanović i Brumnić na parobrod za Kopar. U Kopru ih je čekao auto što su im vlasti stavile na raspolaganje da ih povezu u Pazin. Usput su se zaustavili kod Bulešića u Baderni i izvijestili ga da je za sutra 31. srpnja zakazan sastanak svih svećenika u Pazinu.

Sutradan su Milanović i Brumnić na putu prema Pazinu svugdje dočekani s oduševljenjem. Masa ljudi im je klicala i obasipala ih cvijećem. U roku od dva mjeseca raspoloženje prema "narodnim neprijateljima" sasvim se izmijenilo.

ODNOSI PREMA BISKUPU RADOSSIJU

Nakon smrti biskupa Trifuna Pederzollija (21. travnja 1941), porečko-pulskim biskupom imenovan je mons. Rafael Radossi, rodom iz Cresa. Pripadnik reda franjevaca konventualaca, bio je posvećen za biskupa u Veneciji 25. siječnja 1942. Upravu porečke biskupije preuzeo je 28. veljače 1942, a pulske 7. ožujka 1942.

Jedna od značajnih novosti što je biskup Radossi učinio u porečko-pulskoj biskupiji bila je ta da je već u jeseni 1942. povukao svoje sjemeništarce iz Koparskog sjemeništa. Za prvih pet razreda gimnazije otvorio je malo sjemenište u Poreču, a polaznike viših razreda i bogoslove razmjestio je po raznim sjemeništima sjeveroistočne Italije.

U Porečkom sjemeništu, koje je bilo otvoreno u nedjelju 18. listopada 1942, bilo je na početku 36 đaka, od kojih je nešto više od polovice bilo Hrvata. Profesorski je zbor bio sastavljen od svećenika i civilnih profesora. Ravnatelj sveć. Giovanni Fabro, rodom iz Vodnjana, drugi poglavari i časne sestre bili su odlični. Školska godina 1943/44. započela je tek 1. prosinca 1943. zbog jesenskih prevrata, a školska godina 1944/45. redovito 8. listopada 1944. Ozračje je u sjemeništu bilo veoma prijatno i prijateljsko. Šteta je bila samo što su vrlo često zavijale sirene i upozoravale na opasnost od bombardiranja.

Biskup Radossi se prema sjemeništarcima odnosio očinski. On je sjemenište nazivao "zjenicom svog oka". Imao je u planu sagraditi novo sjemenište, malo u Poreču i veliko u Puli. U tu je svrhu dao tiskati razglednice s projektiranim zgradama.

S pohoda po župama dovozio bi u sjemenište svakovrsne hrane što su mu davali župnici i vjernici. Vrlo često, barem dvaputa na tjedan, biskup je uredovao u Puli, u samostanu Sv. Franje. I sa svećenicima se susretao često.

U burnim danima od rujna 1943. nadalje izgledalo je kao da se biskup Radossi teško snalazi. Kad su partizanski ustanici razoružali kasarnu karabinijera u Višnjanu i kad su zauzeli Poreč, s njima je bio i svećenik Kazimir Paić iz Sv. Ivana od Šterne. Biskup nije mogao shvatiti kako može jedan svećenik biti na strani komunista. Teško mu je valjda bilo tada opravdati težnju Istarskih Hrvata da se nacionalno oslobobe, kad je tom borbom rukovodila Komunistička Partija Jugoslavije. A i sam je tih dana doživio neugodnosti, od onih kad su ga partizani oslovljavali sa "Ti", do onih što su isti, preuzimajući vlast, ubijali i zatvarali među ostalima i svećenike.

U okružnom pismu od 16. listopada 1943. biskup Radossi upozorava svećenstvo da se mora uzdržati od svake političke aktivnosti i neka se u crkvama ništa ne mijenja. U talijanskim župama neka se propovijeda talijanski, u hrvatskim hrvatski, a u miješanim jedno i drugo. Neka se u svemu održi red i disciplina i neka se svećenici ne izlažu opasnostima...

Miroslav Bulešić je poštivao svog biskupa. Kad ga je biskup zamolio da preuzme upravu župe Baderna i kasnije Sv. Ivan od Šterne i Muntrilj, poslušao je bez oklijevanja. Često je dolazio u biskupiju i, kao što je gore spomenuto, zauzimao se za ljude koje su Nijemci odvodili. A i biskup bi često navraćao k njemu na prolazu i podizao prikupljenu hranu za sjemenište. U nacionalnom pogledu su međutim imali različite stavove.

Kao i ostali Hrvati u Istri, Bulešić je od svog djetinjstva na svojoj koži osjećao što znači službeno biti prikraćen svog materinskog jezika. U sjemeništu je doduše nešto hrvatski

učio, ali je više puta morao podnositi omalovažavanja i poniženja zbog toga što je bio Hrvat. Nije čudno što je nekad znao i oštro reagirati na provokacije.

Za vrijeme studija u Rimu upoznao je bolje kako je povijest Hrvata povezana sa Svetom Stolicom. Rado je navraćao u Hrvatski zavod Sv. Jeronima i s veseljem konstatirao da se na fasadi tog istog zavoda uz ostale hrvatske grbove nalazi i istarski grb. Usred Rima je imao dokaz da je Istra sastavni dio majke Hrvatske. Prigodom posjeta na Biennale u Veneciji s ponosom je spominjao da je Hrvat kao i Meštrović čijim su se djelima svi posjetioci izložbe divili.

Kad se pak našao kao mlad svećenik u Istri, najteže mu je bilo konstatirati da mnogi vjernici ne mogu čuti propovijedi niti se ispovijediti na svom jeziku, jer župnik ne zna hrvatski.

Sada pak partizani oslobađaju Istru i vraćaju narodu slobodu upotrebe materinskog jezika. Kako uskladiti tu naravnu težnju hrvatskih svećenika u Istri s komunizmom koji se deklarira bezbožnim? Kako slušati poglavare koji ne mogu prihvatiti takve osloboditelje?

27. svibnja 1944. Miroslav Bulešić piše Ivanu Paviću:

"Pred nekoliko vremena poslao sam mu /biskupu Radossiju/ jedno dugo pismo s naslovom "Razmatranje moje u Baderni" u kojem sam mu predbacio nepravice što je Biskupija činila kad je talijanske svećenike slala u naša mjesta, a kako je našim uskraćivala djelovanje, koji kada su radili za spas duša, da štite naravna čovječanska prava, bili su progonjeni kao politikanti... A tu sam mu stavio cijeli niz pritužbi mojih župljana..."

Biskup mu je odgovorio:

"Čitao sam tvoje pismo. U potpunosti razumijem tvoju situaciju i potičem te da se svladavaš u revnosti..." Dodaje mu

da je lako izricati općeniti sud i da je kritiziranje prošlosti izgubljeno vrijeme.

Mons. Radossi je cijenio Bulešića i imao u njega povjerenje što pokazuje i ova činjenica. Kad je prema završetku rata uvidio da će Narodna Vlast preuzeti sve u svoje ruke, dne 28. travnja 1945. imenovao je pod br. 224/1945 Miroslava Bulešića posrednikom između sebe i vlasti. Tekst glasi doslovno ovako: "Potpisani Biskup Porečko-Puljski imenuje Vlč. Miroslava Bulešić posrednika između sebe i Narodne Vlasti. Zato njega ovlašćuje da sa istom Vlasti u ime potpisanog razgovara i uređuje - uvijek u dogovoru sa potpisanim - za sve ono što se tiče svećenstva i vjere. Svaka tužba protiv svećenika mora biti preko ovog posrednika do Biskupa iznesena od njega prosuđena i po njemu u suglasju s Narodnom Vlasti uređena. - Potpisani ovlašćuje istoga da može dijeliti svete Sakramente vojski koja operira po Istri, kao vojnički Kapelan."

Oblasni Odbor za Istru iz Labina pozvao je hrvatske i slovenske svećenike iz Istre na sastanak u Pazin bez ikakvog prethodnog dogovora s nadležnim biskupima u Trstu i Poreču. Bulešić je 18. srpnja 1945. zabilježio: "Bili smo pozovljeni hrvatski i slovenski svećenici od Narodne Vlasti na konferenciju u Pazin. Nisu svi došli. Cilj toj konferenciji bio je ovaj: da (se) hrv. i slov. svećenstvo izrazi o svojoj želji i pripadnosti Istre Hrvatskoj i Federativnoj Demokratskoj Jugoslaviji.- Svećenstvo je izrazilo svoje mnijenje o toj stvari, zaključivši da je sasvim suvišno to predlagati i izjavom zahtijevati kada je ta težnja usađena u srcu svakog Hrvata a i svećenika hrvatskog i slovenskog. Svećenik je za narod i uz narod bio i bit će. Tu izjavu je zahtijevao učitelj Šestan, Predsjednik J. N. O. F.- a."

U okružnici poslanoj svim svećenicima porečko-pulske biskupije dne 25. srpnja 1945. biskup Radossi među ostalim poručuje: "Dijeceza je sastavljena od biskupa i njegovih

svećenika. Nitko osim biskupa ne može sazivati kler u vidu rješavanja problema koji se na njih odnose. Doznajem međutim da je u Pazinu održan sastanak sazvan od političkih vlasti zajedno s klerom za rješavanje problema koji su vezani uz odnose pastira duša... s vlastitim stadom!!! Nadležni biskupi nisu o tome bili obaviješteni: To je potvrđeno i od civilnih vlasti koje su predvodile crkvenim sastankom..."

Biskup mons. Raffaele Radossi

Božo Milanović, koji je od svog biskupa Santina dobio privolu da se sa predstavnicima vlasti sastane u Pazinu, obavijestio je sve hrvatske svećenike u Istri da će se održati sastanak u Pazinu dne 31. srpnja 1945, ali da će to biti samo privatni razgovor između svećenika i vlasti.

Sastanak, na kojem je bilo dvadesetak istarskih svećenika, održan je prije podne u franjevačkom samostanu u Pazinu. Svećenici su samoinicijativno i privatno donijeli rezoluciju o pripojenju Istre Jugoslaviji. Po podne je ta odluka uručena predstavnicima vlasti, među kojima je bio i

mons. Rittig kao predstavnik vlade. Vlasti su toj rezoluciji svećenika dali službeno obilježje.

U Pazinu je koncem srpnja 1945. osnovan kao pravno tijelo "Zbor svećenika Sv. Pavla" koga su vlasti odmah prihvatile i priznale. U njemu su bili udruženi hrvatski svećenici iz Tršćansko-koparske i Porečko-pulske biskupije. Njega je trebala priznati i Crkvena vlast. Problem je bio u tome što pojedini biskup ima nadležnost samo nad područjem svoje biskupije. Ako se pak radi o svećenicima više biskupija, nadležna je samo Sveta Stolica.

Tršćanski biskup mons. Santin, na čijem su se području održali spomenuti sastanci, odobrio je pravila "Društva svećenika Sv. Pavla", dok je porečko-pulski biskup Radossi ustegao to odobrenje. On je u to doba rekao za svoje svećenike: "Ako neki svećenici osnuju društvo Sv. Pavla, a drugi društvo Sv. Petra, biskupija će se razdijeliti na dva dijela."

Biskupu Radossiju je bilo jasno da ga Narodna vlast kao biskupa ignorira. Zbog toga je postojala opasnost da ta ista vlast mimo njega upravlja biskupijom. Štoviše što je negdje netko napisao da će Zbor svećenika Sv. Pavla imati "Odbor koji će postavljati svećenike". Neko je vrijeme i negodovao što se svećenici njegove biskupije druže u nacionalnom pogledu sa svećenicima tršćansko-koparske biskupije.

Bulešić mu je napomenuo da je Brumnić, svećenik tršćansko- koparske biskupije spasio u Poreču svećenika Luigija Pellina, svećenika porečko-pulske biskupije, koga su partizani htjeli ubiti. O tom slučaju svećenik Zvonimir Brumnić svjedoči: "Čim sam čuo da je u zatvoru subrat don Luigi Pellin iz Kaštelira, pošao sam u Poreč gdje sam našao zatvorenog subrata zajedno sa mnogim drugim osobama. Odmah sam išao Kalčić Boži i Joakimu Rakovcu koji su bili odgovorni za red u Poreču. Najprije Kalčić Božo je dozvolio da svećenik don Luigi Pellin bude u jednoj sobi i na gornjem

katu, dok nisu dobili putem telefona izvještaj iz Kaštelira. Rakovac Joakim je dao naređenje da svećenik don Luigi Pellin bude oslobođen i da odmah se preseli u svoje rodno mjesto u Italiju, eda ne bude više u opasnosti da dođe u tamnicu. Potpisani Zvonimir Brumnić nije od nikoga zamoljen da se zanima za život subrata Pellina iz Kaštelira. Biskup u Poreču mons. Radossi nije pravilno pisao o subratu Bulešiću Miru, kad je ovaj, premda u Pazinu, branio naša stanovišta. Biskup Radossi je netočno mislio o svećeniku Bulešiću i tako ostavio netočne bilješke o njemu. Potpisani, kao i svi ostali svećenici u Istri, nismo gledali na granice biskupija nego na život svoje subraće."

Na sjednici Zbora izabran je odbor. Za predsjednika postavljen je Toma Banko, za tajnika Miroslav Bulešić i za blagajnika Antun Cukarić.

Biskup Radossi je 20. ožujka 1946. pod službenim brojem 365 pisao svećenicima svoje biskupije:

"Časnom svećenstvu!

Pošto Društvo Sv. Pavla nastavlja sa slanjem poziva ili naređenja mojim svećenicima, a nije još definitivno odobreno u mojoj biskupiji; i pošto unatoč mojim pozivima pravilnik Društva nije mi dostavljen, - iz poštovanja prema crkvenoj disciplini koja određuje odnose između Biskupa, Klera i Društvenih vlasti - ovime f o r m a l n o o d r e đ u j e m da nijedan moj svećenik ne učestvuje na takvim sastancima pod kaznu suspenzije koja nastupa istim činom /sub poena suspensionis ipso facto incurrenda/."

Društvo svećenika Sv. Pavla je postojalo još kad se Istra bila pod Austrijom. U njemu su hrvatski i slovenski svećenici imali uporište u svojim teškoćama. Ponegdje su režimi takva društva znali koristiti da se miješaju u život Crkve. Nije čudno što se toga bojao i porečki biskup. Drugi su mogli imati i dobre nakane s takvim udruženjima, ali su ona bila potencijalna opasnost za pokušaj osnivanja nacionalne

Crkve, što se u biti protivi sveopćoj Crkvi kakvu je osnovao Isus Krist.

Bulešić je odmah pisao biskupu Radossiju i nastojao ga uvjeriti da je za Crkvu u Istri stav istarskih svećenika korektan. Oni priznaju Crkvenu vlast, ostaju vjerni Bogu i Crkvi, ali moraju voditi računa i o narodu kojemu su toliko godina uskraćena osnovna naravna i nacionalna prava.

NASLJEDNIK OBJEŠENOG ŽUPNIKA

Miroslav Bulešić je bio svećenik samo četiri godine. No, te je svećeničke godine on tako intenzivno proživio, da se može o njegovom svećeništvu govoriti kao o ispunjenom zadatku. Doba u koje je on živio i djelovao bilo je obilježeno prevratima, naglim i nepredviđenim promjenama pa je teško u opisu imati neki sistematski slijed. Da se dobije što vjernija slika događaja, potrebno je stoga spomenuti prijašnje događaje.

Biskup Radossi je u listopadu 1945. premjestio Bulešića iz Baderne u Kanfanar, a u Badernu poslao mladog svećenika Josipa Cukarića.

U Kanfanaru su Nijemci 9. veljače 1944. na trgu objesili župnika Marka Zelca. Pravi razlog ove smrtne kazne nije bio jasan. Neki spominju da je prethodnog dana pokojni župnik bio s jednim učiteljem komunistom preko Drage gdje se susreo s partizanskim čelnicima i da ga je taj isti učitelj odao Nijemcima. Drugi pak spominju da su Nijemci našli mnogo oružja u župnikovom vrtu, pa da je to mogao biti razlog njegove osude na smrt. Zelco je, prema pripovijedanju, nakon rujanskog partizanskog ustanka rekao ljudima da donesu oružje njemu, ako ga se boje držati kod sebe. I to je oružje, navodno, dao zakopati u vrt kraj župne kuće.

.Župnik Zelko je 10. rujna 1943. spasio Kanfanar od uništenja. Tog dana su partizani na raskrsnici kod Sošića napali kolonu Nijemaca koja se iz pravca Lima kretala prema Puli. Pred brojčano i oružjem jačim Nijemcima dio se ustanika iz Sošića povukao prema Kanfanaru. Nijemci su u potjeri za njima stigli do Kanfanara. Tada je njemački komandant naredio da se cijeli Kanfanar uništi. Već je bio dao namjestiti topove, kad je intervenirao župnik Marko Zelco koji je znao govoriti njemački. Zelco je uvjeravao

njemačkog komandanta, da ustanici koje oni tjeraju, nisu iz Kanfanara. Komandant se nije dao tako lako uvjeriti, pa je župnik kleknuo preda nj i sklopljenih ga ruku molio da poštedi mjesto. Komandant je napokon popustio i Kanfanar je za taj put bio pošteđen.

I kasnije su se zalijetale na Kanfanar naoružane kolone Nijemaca iz Pule. Ustanici su se branili i sa zvonika. U jednom takvom okršaju 16. rujna 1943. četrdesetak se ljudi sakrilo u dvorištu jedne kuće u Kanfanaru pretpostavljajući da će kroz mjesto prohujati njemačka kolona i da se na njih neće obazreti. Svih je četrdeset međutim otkriveno i na licu mjesta pobijeno.

Tako i to je mjesto doživjelo ove i druge grozote rata. Među njima je bila i ta da je onog hladnog 9. veljače 1944. Kanfanar osvanuo s obješenim župnikom na trgu. Susjed Ivan Sironić koji je grozan prizor pritajeno gledao s prozora pripovijedao je da se župnik prije vješanja žarko Bogu molio.

Onih dana ljudi nisu izlazili iz kuća. A osuđenikovo je tijelo visjelo na ladonji do trećeg dana, kad je došao sam biskup Radossi iz Poreča sa svećenikom Francescom Dapiranom. Od njemačke komande su dobili dozvolu da ga skinu i sahrane. Taj su posao obavili radnici željeznice, jer drugih ljudi nije bilo. I na samom sprovodu je bilo samo desetak ljudi. Biskup Radossi je za ubojstvo župnika Zelca kao i za ubojstvo sjemeništarca Kožljana Antuna iz Barbana energično protestirao na njemačkoj komandi u Trstu.

Poslije tragične pogibije župnika Zelca, Kanfanarom je upravljao Antun Cukarić iz Svetvinčenta. Kad je par dana nakon sahrane pokojnog župnika Zelca došao misiti u Kanfanar na svetkovinu Sv. Valentina, 14. veljače, misi je prisustvovalo u crkvici sveca vrlo malo prestrašenih vjernika. Strah vjernika se povećao kad su Cukarića nakon mise pozvali na komandu mjesta i ispitivali ga tko ga šalje u Kanfanar. Kad su doznali da je nakon smrti Zelcove biskup

njega odredio da dolazi u Kanfanar, pustili su ga. Cukarić Antun je iz Svetvinčenta sam upravljao župom Kanfanar do Božića 1944, a otada mu je u upravi pomagao novozaređeni brat Josip dok nije bio premješten u Badernu.

Miroslav Bulešić je došao u Kanfanar 14. listopada 1945. Župna kuća u koju je uselio s majkom, sestrom i bratom, bila je u lošem stanju. U njoj su boravili poslije Zelcove smrti Nijemci a po završetku rata i partizani. Iz Kanfanara su Bulešići mogli vlakom lakše ići u Čabruniće i, nakon smrti sestre Marije (3. rujna 1944), brinuti se za tamošnje imanje i kuću.

Dok se župa Kanfanar polako oporavljala od ratnih rana, mladi i poletni župnik počinje duboko orati župnu njivu. Uvodi hrvatsko pjevanje, drži vjeronauk i prigodne staleške govore, sakuplja mladež, oživljava pobožnost prvih petaka i prvih subota, poziva na ispovijed i pričest. Osim u Kanfanaru misi u Baratu i u Sošićima, kamo polazi na starom biciklu. No, brzo se dosjeti da u župnoj kući u Motovunskim Novakima stoji neiskorišten motor "Gilera", vlasništvo Ivana Pavića, koji je tada bio na studiju u Rimu. Pošao je po njega i tako se mogao lakše i brže kretati po prostranoj Kanfanarštini.

Vjerni narod je u velikom postotku zavolio i slijedio mladog župnika. To se međutim nije svidjelo vlastima, koje su teško podnosile da svećenik ima u narodu neku veću ulogu makar ona bila striktno duhovne naravi.

Bulešić je u Kanfanaru tražio da smije, kako je Ustavom dozvoljeno, držati vjeronauk u školi. Nije međutim to bilo lako postići. Na učenike se vršio velik pritisak da odustanu od vjeronauka, ali je Bulešić od uprave škole zahtijevao da se vjeronauk slobodno održava. Kad ni to nije pomagalo, branio je s propovjedaonice naravna i vjerska prava svojih župljana. Jasno, time je dolazio u sukob s predstavnicima vlasti, među kojima je bilo i onih koji su ga podlo izazivali.

Za Novu Godinu 1946. netko mu je podmetnuo pod ulazna vrata župne kuće novogodišnji broj satiričkog lista "Kerempuh". Na prvoj je stranici bila naslikana Nova Godina koja velikom metlom mete sve zaostale tekovine među kojima je i Crkva. Bulešić je u tome vidio izazov kojim mu se htjelo dati do znanja da će i vjera biti "pometena". Prihvatio je izazov i na Tri Kralja o tome je s propovjedaonice jasno govorio u prilog vjere i Crkve koju vrata paklena ne mogu nadvladati.

Dne 14. ožujka 1946. uputio je preko Zbora Svećenika Sv. Pavla pismo Oblasnom N. O. u Labin koje donosimo gotovo u potpunosti:

"Ovih zadnjih dana nastala je nesuglasica između mene i Kot. Narodnih vlasti iz tog razloga što sam opazio da se održao ples u korizmi - tako da se sablaznio čitavi narod - a to je nedjelja 10. 3. i to i kroz doba večernjice, pa u utorak i u "kvaterni petak". I još prije nastupio sam javno a i u razgovorima sa članovima narodne vlasti protiv nemoralnih plesova, zato jer želim da se omladina sačuva moralno zdrava; jer ako je zdrav moralno mladić i djevojka bit će zdrave i obitelji - zdravi temelj našem narodu, koji mora da po moralnim zakonima živi ako neće da propadne. To sam ja naglasio više puta, i to nije bilo po volji svima. I tako eto dne 21. I. 1946. u Kanfanaru u "Lokandi" od člana Narodne Kotarske vlasti se je pozvalo omladinu da ne sluša popa, koji razbija jedinstvo, a omladina danas ima pravo da se zabavlja. Pop je protivan da se omladina zabavlja.

Javljam još tom Obl. N. O. da sam skoro u svim članovima ovdašnje Narodne Vlasti našao nerazumijevanje, pače protivnost. Bio sam tek došao ovamo i kleveta me se javno uz sablazan i začuđenje naroda koji se još sada radi toga zgražava. Pošao sam prvih puta u školu i tu odmah odbornici: "ne rabi da gre pop u školu; ako će ča, neka vadi dicu u crikvi..." Išao sam po kućama da posjetim i upoznam

Kanfanar, Tijelovo 1946.

svoje nove župljane i opet tu surovost od strane obitelji narodnih vlasti ili pače našao sam zatvorene njihove kuće.

Išao sam misiti u razne crkve i crkvice svoje nove župe i opet tu članovi Narodne vlasti: "Pop maši, ma pak širi propagandu za svoju politiku..." Približim omladinu i razne osobe koje mi vele: "Ne smijemo s vama razgovarati jer nas paze i zapisuju." Pozivljem ljude na misu, i oni odgovore radosno na moj poziv i opet čujem od njih: "Nan brane ti naši; ma neka brane kamo te, mi ćemo štešo hoditi na mašu i na prediku sad kad razumimo sve lipo". A član Kotara dne 27. I. 1946. hvali se i više: "Ja i I. P. svake nedjelje pazimo ko ide u crkvu, obračunat ćemo već mi s tima".

Poučavam vjeronauk u Kanfanarskoj gimnaziji i tu do Božića sva djeca, izuzevši jednog, redovito i slobodno pohađaju taj predmet. Iza Božića preokret. Oko desetorica neće da više pohađa vjeronauk, ali ono što je gore da su ta djeca počela govoriti: "Pop je fašista, i oni koji ostaju na vjeronauku su fašisti, a mi smo mali komunisti i protiv Boga." Ovi isti su se rugali maloj djeci od II. razreda osnovne škole što polaze na vjeronauk: "Ča si munjen da veruješ u Boga. Kadi ti je Bog? Ča ti je Bog u nosu?" Ova ista djeca, kad je I. razred gimnazije imao da izabere svoga predsjednika Usaoh-a, protestirala je što je dobio više glasova jedan dobar dječak vičući: "nećemo ga jer on vjeruje u Boga."

A što da rečem o novinama što mi se je slalo i to izazovno i imalo je za me znak prijetnje; a što o klevetama prosutih od drugarica po selima. Neću da sve to nabrajam...

Pozivljem se na tu Obl. Narodnu Vlast da rasčisti tu stvar, da nestane tako sukob između Narodne Vlasti i mene. To je potrebno uvijek a naročito u ovim kobnim momentima naše povijesti."

Nije poznato da li su i kako vlasti reagirale na to pismo. Poznato je samo da je u župnoj kući u Kanfanaru održan

sastanak svećenika tog kraja s predsjednikom Oblasnog N. O. za Istru Josipom Šestanom.

Od 30. ožujka do 7. travnja 1946. održane su pučke misije u Kanfanaru, u Baratu i u Sošićima. Propovijedali su svećenici Toma Banko i Vladislav Premate. Narod je bio oduševljen što poslije toliko godina može čuti riječ Božju na svom materinskom jeziku. Na zaključak misija došli su u Kanfanar procesijom vjernici iz Barata i Sošića. Bulešić je za taj dan pozvao biskupa Radossija, ali se on nije mogao odazvati, jer je bio spriječen. U pismu od 13. travnja informira biskupa:

"Mogu Vas obavijestiti da su svete misije veoma dobro uspjele. Obraćenja na obraćenja. Okorijeli su griješnici morali popustiti Božjoj milost. Podnijet ću biskupiji izvještaj o tome. Jako mi je bilo žao da nije Vaša preuzvišenost mogla biti prisutna na zaključku. Bilo nas je 15 svećenika i preko 2000 osoba. - Bogu hvala!"

Biskup mu je 19. travnja odgovorio:

"Veoma mi je drago da su sv. misije uspjele dobro. Trebat će sada sve poduzeti da se održi i razvije uloženi trud."

Miroslav Bulešić je 24. lipnja 1946. posjetio biskupa i zamolio ga da mu odobri nastavak i završetak studija. Biskup mu je obećao da će sa studijem moći nastaviti samo da se srede prilike, pa je Bulešić 25. lipnja napisao: "Oh , kako je za me veselje poći na nauke i nastaviti u svojoj formaciji. Bože pomozi."

Božja je volja međutim bila da ide drugim putem.

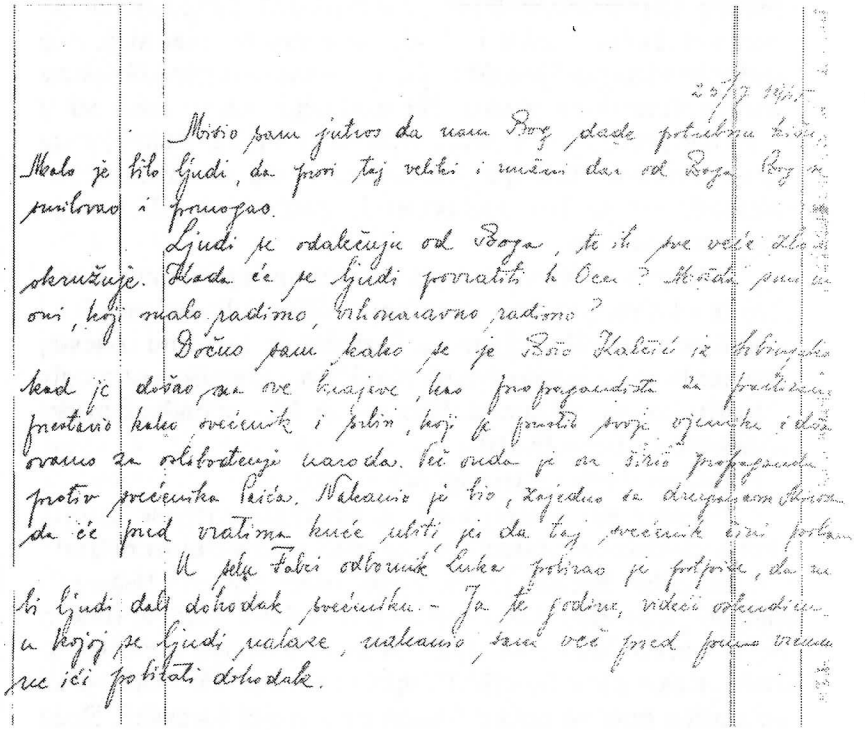

Rukopis Miroslava: Iz župne kronike u Baderni

ZAUZETOST ZA CRKVU U ISTRI

Velika i lijepa zgrada Đačkog doma u Pazinu bila je još pod Austrijom građena uglavnom crkvenim novcem i imala je služiti kao konvikt za hrvatske đake Istre i okolnih otoka. Za vrijeme talijanske okupacije kraljevskim dekretom od 16. rujna 1927. bila je zaplijenjena i kasnije je služila kao internat za đake koji su polazili talijansku gimnaziju.

Nakon Drugog svjetskog rata u listopadu 1945. Narodne su vlasti tu zgradu, koja je slovila među najljepšima u Istri, vratili Crkvi uknjiživši je na "Zbor svećenika Sv. Pavla."

Dana 11. prosinca 1945. u toj je zgradi započelo s radom Biskupsko sjemenište. Otvorenju nove školske godine prisustvovao je tršćanski biskup Antonio Santin i predstavnik vlasti Josip Šestan. Ravnateljem sjemeništa je bio imenovan Leopold Jurca, a duhovnikom i ekonomom Josip Pavlišić. Sjemeništarci su potjecali iz područja tadašnjih istarskih biskupija, iz krčke biskupije i, kasnije, iz drugih biskupija Jugoslavije. Profesorski je zbor bio sastavljen od vrsnih članova.

Novom sjemeništu je nedostajalo gotovo sve, od hrane do namještaja. Hranu je sjemenište dobivalo djelomično od američke pomoći UNRR-e a većinom sakupljanjem po župama. Iz bivših sjemeništa u Poreču i u Kopru doprèmljeno je školskih klupa, kreveta i drugih potrepština. Mnogo je darova za Pazinsko sjemenište dospjelo također iz Zagreba zauzimanjem i blagonaklonošću nadbiskupa Alojzija Stepinca.

Od 11. do 31. kolovoza 1946. u Pazinskom sjemeništu održan je tečaj za hrvatske istarske svećenike i bogoslove. Cilj je tog tečaja bio da svećenici i bogoslovi što bolje upoznaju svoj materinski jezik i da im se prošire opći vidici

hrvatske kulture. Na tečaju su nastupili profesori sjemeništa i drugi predavači za to određeni.

Kao kruna tečaja uslijedio je izlet u Zagreb. Božo Milanović je isposlovao prevozno sredstvo za 22 bogoslova i 10 svećenika među kojima je bio i Miroslav Bulešić. Bio je to običan teretni kamion na kojem su bile pričvršćene klupe za sjedenje.

Istarski izletnici su u Zagrebu odsjeli u Bogoslovskom sjemeništu, posjetili znamenitosti u gradu, Banske Dvore i nadbiskupa Alojzija Stepinca. On je skupinu Istrana primio u nadbiskupskom dvoru i progovorio im očinski. Spomenuo im je kako ga raduje što je Istra sastavni dio Hrvatske zemlje, i kako će nas Hrvata sada biti više zajedno.

Kad je glavnina Istrana napustila nadbiskupski dvor, ostao je Miroslav Bulešić s dvojicom svećenika u predsoblju dvora i zamolio nadbiskupa Stepinca da ih primi u posebnu audijenciju, što je nadbiskup i učinio.

Bulešić se Stepincu zahvalio za sve ono što mu je učinio prigodom studija u Rimu i ujedno izložio mu stajalište Istarske Crkve u tom delikatnom trenutku. Istarski su svećenici svijesni toga da vlasti mogu instrumentalizirati njih i njihov posjet Zagrebu, ali i znaju da istarsko pitanje valja specifično tretirati. Bez zauzimanja istarskog svećenstva ne bi ni imali sjemenište u Pazinu. Unatoč svemu istarsko svećenstvo ostaje vjerno Svetoj Stolici i solidarno s njime u tom teškom času.

Stepinac, kako je Bulešić kasnije pripovijedao, obradovao se zbog ovog razjašnjenja te je spomenuo kako je s istarskom situacijom upoznat. Njega su svojevremeno posjetili svećenici Milanović i Brumnić. Dao je i on svoj doprinos za Pazinsko sjemenište preporučivši svim crkvenim ustanovama u Zagrebu da pomognu tu mladu istarsku ustanovu.

Sedam godina kasnije, 16. kolovoza 1953. nadbiskup Alojzije Stepinac, već imenovan kardinalom, u jednom je pismu upućenom po rukama, ovako pisao dr. Ivanu Paviću o već pokojnom Miroslavu Bulešiću: "Sa velikom boli saznao sam nakon svog dolaska iz tamnice, da je ubijen vlč. g. Bulešić, taj dobri i idealni mladi svećenik. To umorstvo neće donijeti blagoslova ubojicama niti onima, po čijim su direktivama izvršili to gadno umorstvo. Žao mi je veoma, da je jedan dobar radnik manje na njivi Gospodnjoj u dragoj Istri. Uz pozdrav i sveti blagoslov, Alojzije kardinal-nadbiskup zagrebački."

Miroslav Bulešić, peti u prvom redu s desna, s poglavarima, profesorima i učenicima Pazinskog sjemeništa u školskoj godini 1946/47

Bulešić je bio imenovan profesorom i podravnateljem pazinskog sjemeništa početkom školske godine 1946/47, a u veljači 1947. preselio se iz Kanfanara u Pazinsko sjemenište. U nedjelju 23. veljače on se je oprostio od župljana u

Kanfanaru ganutljivim govorom. U Kanfanar, gdje su ostali majka i braća, on se navraćao, ali ne kao upravitelj župe.

Koncem studenoga 1946. uputio je molbu na Bogoslovski Fakultet u Zagrebu da bude upisan među "auditores ordinarios" (redovite slušatelje) četvrtog tečaja. Na taj bi način bio kasnije mogao obraniti svoju doktorsku dizertaciju u Zagrebu, kad je s Gregorianom u Rimu zbog ratnih prilika izgubio kontakt.

U veljači 1947. dobio je dopis iz Zagreba kojim se traže još neki dokumenti za upis na fakultet. Nije dalje poznato kako su se stvari razvijale.

U Pazinskom sjemeništu se Bulešić zdušno dao na rad kao profesor i odgojitelj. No i to nije bilo bez poteškoća. U dnevnik je zapisao:

"Novih poteškoća u odgajanju naših sjemeništaraca. Nisam za to sposoban. Nastojao sam i nastojim razumjeti naše mladiće. Teško mogu udovoljiti zahtjevima i željama. Bože, pomozi mi da svršim ovu godinu, a druge godine nek dođe netko drugi na moje mjesto, sposobniji. Preveliko breme, prevelika odgovornost! Kako ću pred Tobom odgovarati! (...) Bože, kako me trpiš ovdje? Strah me hvata, kako ću se pred Tvoj sud predstaviti? Pomozi mi, Djevo Marijo! - (...) Ja sam nesposoban i ne mogu pomoći nego malo. Sve me vuče van. Ljudi čekaju, žeđaju i gladuju za istinom. Koliko djece vani, koju bih mogao lijepo naučavati, koja bi me veselo slušala! A možda ovdje gubim vrijeme?! U velike me to muči. Neka bude volja Tvoja! Koliko nerazumijevanja, poteškoća. A Ti si trpio, Isuse; daj da ja trpim s Tobom!"

Kadgod ga je netko zamolio da dođe na koju župu prigodom neke svečanosti on se odazivao. Znao je poći i preko Učke, kao na pr. u Rukavac prigodom Prve pričesti i za trodnevnicu u Klanu.

Miroslav Bulešić na motor-kotaču s Božom Jelovcem

Iz toga doba imamo sačuvanu kopiju pisma što je uputio jednom mladom svećeniku na župi:

"Vrlo dobro si započeo svoj rad. Napreduj! Upoznaj župe, gledaj u potrebe svojih vjernika. Studiraj na licu mjesta način apostolata. Nemoj se nikada pustiti nadvladati dvojbom "ne znam što raditi, ni otkuda početi". To bi bilo vrlo opasno, jer bi lako pao u pasivnost, u nerad. Nesmije Te strašiti ni pasivnost sa strane ljudi, ni protivnost, ni karakter. Ti još bolje uvidi o čemu se uglavnom radi, da li o pasivnosti ili

protivnosti ili o neznanju, i onda poduzmi mjere, nakon dubokog promatranja, napravi dijagnozu i dijeli lijekove. A nemojmo zaboraviti da moramo mi našim životom govoriti i protiv pasivnosti i neznanja i ljudskog obzira... Mi predstavljamo Isusa. Kad bi bio On na našem mjestu, kako bi radio? Koliko briga u Njemu, koliko dobrote, razumijevanja, zanimanja, a ujedno u Njemu koliko tuge za one koji ga nisu htjeli, koliko molitava za sve, koliko žrtava... Hoćemo li uspjevati u našem radu? Budimo zadrženi s Njime! Zapamtimo dobro ovu istinu, koju je meni moj duhovnik neprestano ponavljao: Toliko ćemo mi uspjevati, koliko budemo združeni s Isusom...Sredstva ujedinjenja s Njime jesu molitva, privatna (razmatranje i druge naše forme pobožnosti) i javna (sv. Misa i brevijar). Molitva mora biti u nama ukorijenjena a mi preko nje u Bogu. Na takav način ćemo hraniti na Izvoru našu dušu i duše vjernika...

Dosta s predikom!

Ja da sam na Tvojem mjestu, radio bih ovako: Išao bih što prije od kuće do kuće i prije bih taj svoj posjet propagirao da ljudi budu izvješćeni o svrsi mojeg dolaska. U svakoj bih se kući zaustavio, razgovarao s ukućanima, zanimao se za njihovo zdravlje, rad, djecu itd. i obećao im, ako im ne smeta, da ću ih opet posjetiti. Uredio bih čim prije pitanje vjeronauka. Poučavao bih - kako Ti već radiš - djecu u pjevanju i to što ljepše moguće, i preko ove dječice vukao druge i same njihove roditelje. Stvorio bih od dječaka malu grupu ministranata; njih bih naučio lijepo služiti sv. misu, upoznao bih ih malo s liturgijom, s njima se molio za obraćenje drugih. Ja sam se, a tako sigurno činiš i Ti, u svim svojim poteškoćama, znao izjadati s Kristom i povjerio Njemu sve svoje neprilike živom vjerom i velikim zaufanjem. "Omnia possum i Eo qui me confortat" - rekao je Pavao. A što mi mislimo da je sv. Pavao imao posla s Anđelima?

Ako Ti se čini, kušaj ovako raditi. Uostalom vidi Ti kako Ti je najbolje.

Kao Tvoj prijatelj, ja želim da bi Tvoje župe postale uzorom drugima. Veselit će me svaka Tvoja vijest i svaka Tvoja opomena. Daj mi i Ti koji savjet u mome radu. Pomozimo si jedan drugome. Živimo sjedinjeni u molitvi, u idealu, u radu. Znaj još i to: danas sam ja molio i naši đaci po Tvojoj nakani, za Tvoje potrebe. Ja sam Te se sjetio u sv. misi, što ću učiniti i u buduće; đaci pak su prikazali sv. pričest, sv. misu, sv. krunicu u gore navedenu svrhu..."

Već je gore spomenuto da je Miroslav Bulešić bio tajnik Zbora svećenika Sv. Pavla za Istru. Kad je biskup Radossi formalno zabranio to udruživanje svojim svećenicima, Bulešić, koji je bio pripravan ispisati se, poručio mu je: "Nismo učinili nikakvu shizmu, niti je Zbor svećenika Sv. Pavla neka sekta. Sa svoje strane želio bih više razumijevanja za našu situaciju..."

Dne 30. siječnja 1947. biskup Radossi je uputio Miroslavu Bulešiću službeno pismo kojim ga ovlašćuje da pregovara u njegovo ime sa svećenicima tršćansko-koparske biskupije koji su voljni preuzeti upravu onih župa porečko-pulske biskupije koje su, odlaskom talijanskih svećenika, ostale prazne. Tim aktom je biskup Radossi, koji se nije smio kretati područjem svoje biskupije, iskazao Bulešiću povjerenje.

Na svim sjednicama Zbora Bulešić je aktivno sudjelovao s ciljem da se poboljšaju odnosi novih vlasti prema Crkvi i s nakanom da se unaprijedi pastoralni rad. Dne 15. svibnja 1947. pisao je Ivanu Paviću: "Nakanili smo u samom Zboru stvoriti Katehetsku Sekciju, koja bi morala voditi brigu za vjeronauk u svim školama. Biste li Vi mogli stupiti u tu Sekciju? Ja mislim da hoćete i da ćete preko iste moći nama, naročito mlađima, dijeliti svoje savjete i upute u katehetskom djelovanju..."

Na sastancima Zbora je često dolazilo do rasprava u vezi surađivanja s narodnim vlastima koje nigdje ne daju znaka naklonosti prema vjeri, dapače sve što mogu čine protiv Crkve. Bulešić je bio uvijek na strani gotovo svih svećenika koji su tražili od vlasti slobodu vjere na svim područjima.

Oblasni Odbor je pozvao sve članove Zbora na sastanak 10. lipnja 1947. s namjerom da se raščisti stav istarskih svećenika prema tzv. Petogodišnjem planu. Odazvalo se samo 8 svećenika. Među njima je bio i Bulešić kao tajnik. Svećenici, s Milanovićem na čelu, iznijeli su otvoreno svoj stav koji nije odgovarao predstavnicima vlasti, zbog čega je došlo do razmimoilaženja i do sve hladnijih odnosa. Konačno je "Zbor svećenika Sv. Pavla za Istru", koga narodne vlasti nisu više mogle koristiti u svoje svrhe, bio raspušten dne 28. kolovoza 1947, četiri dana nakon ubojstva Miroslava Bulešića.

Sa skupinom mladih

POSLJEDNJI VAZAM

Godine 1947. je župnik iz Kaldira Ivan Gallo upravljao i župom Karojba. Za veće blagdane je nastojao pozvati kojeg svećenika da mu pomogne u pastoralnoj službi a naročito da bude na raspolaganju za svete ispovijedi. Prethodnog Božića ga je u Karojbi zamijenjivao profesor Mirko Usmiani iz Pazinskog sjemeništa. Karobljani su bili zadovoljni što su mogli imati za Božić prigodu za ispovijed i redovitu službu Božju.

Na Cvjetnicu 30. ožujka 1947. Ivan Gallo je u Karojbi s oltara najavio: "Od Velike srijede uvečer pa do uključno Vazmenog ponedjeljka bit će tu s vama na raspolaganju za ispovijed i za službu Božju velečasni Miroslav Bulešić, profesor i podravnatelj Pazinskog sjemeništa".

Miroslav Bulešić je već kao gimnazijalac i bogoslov ponekad dolazio u Karojbu s Ivanom Pavićem, koji je iz Motovunskih Novaki upravljao Karojbom, pa je u Karojbi onog Vazma bio radosno dočekan i kao znanac.

Tijekom cijele crkvene godine u Karojbi se i pod Italijom pjevalo hrvatski. Vrhunac se dostizavalo u Velikom Tjednu pjevanjem oficija, kad su se pred upaljenim svijećama na trouglastom kandelabru redali dobri pjevači iz obitelji u kojima se ta čast prenosila od starijih na mlađe.

Bulešić je bio oduševljem ovakvim proživljavanjem otajstva Muke i Uskrsnuća Isusova, pa je onom Vazmu htio dati i posebno značenje.

U svetom Trodnevlju je u dogovoreno vrijeme održao nagovore posebno djevojkama i posebno mladićima. Od Velikog Četvrtka do Velike Subote za vrijeme koje se tada nazivalo "zatvorena Gloria", organizirao je da mladi "stražare kod Božjeg groba". Mladići noću, djevojke danju. Bilo je

dirljivo vidjeti kako su se dva po dva, točno svakog sata, izmijenjivali pred "Božjim grobom" poput straže.

Posebni je doživljaj bila procesija Velikog Petka na večer. Već prethodnog dana djeca su očistila put kojim se procesija imala kretati. A kad se velika čegrtaljka ("škrgetavnica") na zvoniku oglasila svojim tupožalobnim glasom i kad je procesija krenula, tad su se na prozorima kuća počele paliti za tu svrhu pripremljene svijeće. I kao da jedne preuzimaju svjetlo od drugih, pojavljivala su se svjetlila u Kamenovoj Vasi, na Tonđeri gdje je upriličena "Kalvarija", i tamo daleko na zidovima groblja. Atmosfera duboke potresenosti i znakovitosti!

Tih je dana Bulešić mnogo sati proveo u ispovjedaonici, jer se veliki postotak župljana ispovijedio. Duhovno se raspoloženje odražavalo na licima mnogih kao plod uskrsne radosti.

Kruna svega je trebala biti procesija na Uskrs ujutro. Ta se procesija održavala svake godine samo oko crkve. A ovogodišnjoj je Bulešić htio dati veći opseg i značenje. Već je u subotu povjerio svakome svoju ulogu: nošenje križa, barjaka, baldahina i s pjevačima se dogovorio što će i kada pjevati.

Procesija je krenula iz crkve uz zvonjavu i izmjenično kampananje postranskim putem do sela Močibobi i glavnom cestom vratila se u crkvu gdje je Bulešić pozvao sve, koji su se onih dana ispovijedili, na pričet. On je zatim po starom običaju blagoslovio kruh, jaja i nove plodove što su domaćice donijele u zavežljaju u crkvu. Onaj kruh je trebao biti sladak i zvati se "pinca", ali još one poratne godine nisu svi mogli imati pravu "pincu", jer je rijetko tko mogao imati dovoljno šećera. Unatoč tome Karobljani su govorili da ne pamte tako lijepog Vazma.

Onog Vazma 6. travnja 1947. u kući gdje je, nakon svečane mise, bio priređen objed za misnika, nitko nije sjeo

za stol dok ne stigne dragi gost, Miroslav Bulešić. On je, međutim, išao na komandu Milicije koja je stacionirala u Karojbi. Neke žene, koje su bile bliske milicionarima, pripovijedale su da se komandir prijetio Bulešiću zato što se nije prijavio na komandi Milicije i što nije prijavio procesiju za Uskrs u jutro.

Bulešić je držao da su obe prijetnje bez temelja. Nije naime postojao propis po kome bi se boravak imalo prijavljivati unutar granica Kotara gdje se boravi. Osim toga, on je onih dana boravio u Karojbi, ali se svake večeri motorom vraćao u Pazin. Ne bi se valjda svakog dana morao javljati komandiru Milicije?!

Što se tiče Uskrsne procesije, komandir Milicije je bio mišljenja da je održana bez dozvole, jer nije išla tradicionalnim putem. Zar u Karojbi on ništa ne znači? Zar nije on čuvar reda? Kako se nešto novo smije poduzimati bez njegovog znanja i odobrenja?

To svoje negodovanje je komandir pokazao već onda kad je procesija prolazila kraj kuće u kojoj je on stanovao. Iako je bilo dosta rano, on je u civilu već sjedio pred kućom i igrao se sa psom. Što mu tko može? On je slobodan građanin koji može činiti što ga je volja! Zašto bi on morao imati obzira prema zastarjelim osjećajima građana koji slave "neki" Vazam?

Karobljani su jako negodovali, pogotovo zbog toga što se komandir nekim svojim gestama izrugivao vjeri. Kad je naime prvi dio procesionalne povorke sa svećenikom prošao, on je dižući svog psa blasfemno oponašao Euharistijski blagoslov. Žene iz zadnjih redova procesije sve su to vidile i sa zgražanjem komentirale: "Glej, glej ono blago! Ala, da bi mu... Bog da pamet!"

Te su činjenice naelektrizirale raspoloženje svih župljana. Posvud se samo o tome govorilo, "kako vrag ne da gušta, nego svugdje mora staviti svoje roge ili rep"...

Bulešić je smirivao duhove i govorio da će on poći komandiru i s njime u četiri oka porazgovoriti o svemu što se tih dana zbilo.

Tako je i bilo. Razgovarao je s komandirom, koji mu zapravo nije znao što ni zašto prigovoriti. Vjerojatno je imao naređenje od Partije da kontrolira kretanje i djelovanje ne samo Bulešića nego i svakog svećenika. A on je to činio tako nespretno da je kasnije bio smijenjen, ali ne zato što se protuzakonski odnosio prema vjeri, nego zato što je to glupo izvodio.

Na Uskrs po podne, prije svečane večernje, pred crkvom u Karojbi oveća skupina Karobljana se solidarizirala s Bulešićem i osudila komandirov postupak. Nije im bilo jasno što se to u posljednje vrijeme događa. Do nedavno su neki milicionari dolazili k misi nedjeljom... Što je to sada? Zar nema za vjeru slobode?

U Karojbi je tada vršio sakristansku službu Josip Pilat čiji je sin Mario poginuo u partizanima. Barba Bepo je jako cijenio svećenike. Onih vazmenih dana je on intenzivno proživljavao sve događaje. Kipio je od neugodnosti što je komandir Milicije onako postupio. Odlučio je tu manjkavost nadoknaditi na osebujan način.

U svojoj je staji imao krasno bijelo janje, plod jedine ovce koja je s kravama išla na pašu. Zar ne bi bilo lijepo Bulešiću darovati to janje? Sporazumno sa svojom obitelji odlučio je to izvesti u ime cijele župe u znak zahvalnosti.

Janje je Bulešiću predano živo. Oko vrata je imalo crvenu traku koja je pridržavala popratno pismo ovog sadržaja: "Velečasni gospodine! Kad smo čuli, da Vi imate doći u naše selo za Uskrsne blagdane, s velikim smo Vas veseljem svakog časa očekivali. Sada na vašem odlasku vidimo, da se naše prijašnje veselje i radost, u pravom smislu riječi, ostvarilo u Vašim djelima, s kojima ste nas zadovoljili. Ne treba dakle da produljavamo s riječima, nego ono što

same riječi ne mogu reći, želimo Vam da Vam Bog nadoplati. Priprosti su darovi samo maleni izrazi naše ljubavi prema Vama, koja ne može biti izražena nego takvim sredstvom. Odani u Kristu Karobljani."

Janje je prenio u Pazinsko sjemenište sjemeništarac Marijan Bartolić sjedeći pozadi na motoru kojim je upravljao Miroslav Bulešić.

Janje s crvenom trakom oko vrata postalo je nakon toga drago poglavarima i osoblju u sjemeništu, jer je prepuštalo svakoga da ga tapša, miluje ili ponudi hranom. Nije čudno da je ono kasnije postalo problem, jer ga se teško bilo riješiti.

Janje s crvenom trakom oko vrata - dar Miroslavu Bulešiću za njegov zadnji Uskrs!

Obzirom na njegov način umorstva, netko je primijetio da bi se u onom janjcu s crvenom trakom oko vrata moglo gledati predznak njegove mučeničke smrti. I on je bio kao "janje koje je vođeno na klanje."

Iz pisma svećenika Ivana Galla upućenog kancelaru biskupskog ordinarijata u Poreču od 28. kolovoza 1947: "Vijest o mučeničkoj smrti nezaboravnog Miroslava uzdrmala je Karojbu i Kaldir: bio je poznat osobito Karobljanima, koji su upoznali njegovu "zlatnu dušu" (tako ga nazivlju) prigodom Vazmenih blagdana. Duboku ranu osjećamo u našem Sjemeništu, sigurno će nam od dragog Boga isprositi najobilniji blagoslov na naše pitomce; 'Krv mučenika, sjeme kršćana'. Stalno mi lebdi pred očima njegov lik. Molim Vas, dajte tiskati sličice, jer mnogi me pitaju. Nekoji hoće njegovu fotografiju, drugi relikviju. Preporučam se. U rukama smo Božjim, neka bude po Njegovoj svetoj volji."

ZBOR SVEĆENIKA SV.PAVLA ZA ISTRU

P A Z I N

Br.39/47.

ČLANOVIMA ZBORA SVEĆENIKA SV.PAVLA ZA ISTRU

P O Z I V

Vas
Dne 3 lipnja 1947 god.u 9 s. u jutro u Biskupskom Sjemeništu u Pazinu Zbor Svećenika sv.Pavla održat će svoj redoviti sastanak s ovim dnevnim redom:

1.Nagovor Predsjednika.
2.Čitanja Zapisnika zadnjeg sastanka Zbora i sjednice Odbora.
3.Referat o vjeronauku u pučkim škplama i gimnazijama.
4.Suvremene metode pastorizacije.
5.Slučajnosti.

NB.Referent će iznijeti konkretne prijedloge u smislu svojih referata oko kojih će se debatirati.Pozvani ste i Vi,da u tome sudjelujete,iznesete svoja iskustva,poteškoće i prijedloge,da bi se na temelju toga moglo zaključiti nešto praktično za našjedinstveni i organizovani rad.-

Odbor je učinio sve,da svi budu zadovoljni.-U koliko ne bude program iscrpljen u jutro,sastanak će se nastaviti poslije podne.-

Molimo Vas,da neizostavno dođete!

Pazin, dne 16 svibnja 1947.

Tajnik Zbora:

Poziv na sastanak Zbora svećenika

BURNE I SPRIJEČENE KRIZME

Kad je u ožujku 1947. porečko-pulski biskup Radossi definitivno napustio Poreč, Istra je ostala bez biskupa. Iz Pule, gdje se zadržao još neko vrijeme, nije mogao bez posebne dozvole Narodnih vlasti kretati se područjem svojih biskupija. A dok je i mogao dijeliti sv. Potvrdu u nekim župama, dolazilo je do neugodnih ispada. Tako na pr. poslije obreda Krizme u Svetvinčentu priređen je na trgu ispred crkve ples i sam je biskup, prigodom izlaska iz crkve, uveden u kolo. Slično je bilo u Žbandaju i drugdje. Tim se, najblaže rečeno, neukusnim ispadima htjelo omalovažiti Krizmu i njezinog dijelitelja, a obeshrabriti vjernike. U nekim je slučajevima (Filipana, Hreljići) biskup Radossi predusreo takve ispade dolazeći ranije u crkvu ili izlazeći na sporedna vrata iz crkve. (Svjedočanstvo R. Toncettija).

Na području pak tršćansko-koparske biskupije koje je spadalo pod upravu Jugoslavije, bio je nadležan biskup Antonio Santin sa sjedištem u Trstu. I na tom području su se i nakon rata zbivali nemili događaji za Crkvu. U Krasici je nestao bez traga 11. rujna 1946. župnik Francesco Bonifacio. Drugi, među kojima župnik iz Pregare, bili su pozatvarani.

Biskup Santin možda u očekivanju novih granica, dugo nije dijelio sv. Potvrdu u srednjoj i sjevernoj Istri. Pošto je broj kandidata za Krizmu sve više rastao, odlučio je da ljeti 1947. podijeli Krizmu u onim župama koje su bile na redu.

Započeo je u Kopru dne 19. lipnja 1947. na blagdan župnog patrona sv. Nazarija. Sam je kasnije opisao u svojoj knjizi uspomena "Al tramonto", kako je bio zlostavljen i ranjen od rulje nahuškane od komunista i kako je zbog toga spriječena tog dana Krizma u Kopru. No, to ga nije obeshrabrilo i unatoč tome što su mu mnogi savjetovali da ne ide, on je odlučio nastaviti s dijeljenjem Krizme po Istri. Tu je

svoju odluku potvrdio u pismu buzetskom župniku Silvaniju. On je tlo hrvatske Istre smatrao pristupačnjim od njezinog slovenskog dijela. Još za vrijeme rata se susreo s partizanima na području Gologorice, a u listopadu 1945. otvorio je u Pazinu novo sjemenište.

Pred Narodnim vlastima je taj odlučan stav biskupa Santina zvučao kao izazov. Oni gospodare Istrom i ako što hoće, neka se njima obrati. Uostalom, zašto ih ne prizna i zamoli, pak će mu garantirati miran posjet župama!? Samo neka se usudi doći bez njihove dozvole!

Stvar se, međutim, preokrenula kad je zadnji čas biskup Santin pristao da ga za Krizme po Istri nadomjesti mons. Jakov Ukmar, koga je Sv. Stolica, Santinovim prijedlogom, smatrala najprikladnijim za tu misiju. Kad bi Krizme bile prošle bez incidenta, vjerojatno bi se on bio nastanio u Pazinu i preuzeo administraciju dijela tršćansko-koparske biskupije koje je bilo pod novom Jugoslavijom.

Program krizmanja po Istri je bio izvanredno bogat i naporan: kroz 20 dana trebala se dijeliti Krizma u 34 različite župe ili kapelanije. (T. Simčič: Jakob Ukmar str. 151).

Mons. Ukmar je 16. kolovoza 1947. došao u Pazin i odsjeo u sjemeništu, odakle je namjeravao u određenim danima kroz tjedan polaziti na pojedine župe radi Krizme. Za posjete župa zamolio je da ga prati ravnatelj sjemeništa Leopold Jurca, koji je bio poput njega Slovenac rodom iz Trsta.

Jurca je istoga dana otpratio Ukmara k Narodnim vlastima u Pazinu i prijavio njegov boravak. Vlasti su prihvatile Ukmara veoma hladno, jer su, prema planu, očekivale biskupa Santina. Ateistički su pobornici, naime, u to vrijeme već bili odredili aktiviste koji će u pojedinim mjestima, gdje se ima održati Krizma, na određeni način izražavati negodovanje protiv Santina. Aktivisti su u nekim župama na licu mjesta prethodno bili utanačili načine kako

će bolje izvršiti svoje poslanje. Sad kad Santin ne dolazi, valja donekle modificirati i prilagoditi pojedinim mjestima odgovarajući plan i taktiku "narodnog" protesta.

Dana 17. kolovoza mons. Ukmar podijelio je sv. Krizmu u Pazinu, a drugi dan na Starom Pazinu bez ikakvog i najmanjeg incidenta. Ljudi tih župa nisu se dali obmanuti bezbožnom propagandom i vjersko je ozračje bilo u tom ambijentu takvo da su se tada krizmala i djeca pojedinih funkcionara narodnih vlasti.

U Tinjanu se imala održati Krizma 19. kolovoza. Nakon odlaska župnika Zvonimira Brumnića u Gologoricu, Tinjanom je ponovo upravljao svećenik Toma Banko, koji je progonjen od fašista morao bježati u Jugoslaviju, a poznat je bio kao dobar pučki propovjednik. Svršetkom rata vratio se u Istru. Otada je među svećenicima slovio kao autoritet zato što je bio predsjednik Zbora svećenika Sv. Pavla i zato što je, uz Milanovića i Jurcu, pred međunarodnom komisijom za razgraničenje zastupao hrvatstvo Istre.

Banko je želio da i Krizma u Tinjanu bude na visini, pa je pozvao na svečanost svećenike iz okolice i profesora Usmijanija iz Pazinskog sjemeništa.

Što se više bližio početak svečanosti, stizale su brojnije grupe krizmanika s roditeljima i kumovima. Pred crkvom u Tinjanu, međutim, bila je oveća skupina razdraganih mladića i djevojaka, koji su bučno isticali svoju prisutnost i davali do znanja da nisu onamo došli iz pobožnih motiva. Pače jako im se pjevalo i plesalo. Zar ne može Krizma biti obilježena narodnim veseljem?

No, krizmanici i njihova pratnja nisu lako ulazili u crkvu jer su im priječili plesači i nasilno ih uvlačili u kolo. Tu se u jednom času našao i prof. Usmijani. Kad su ga plesači pokušali uvući u ples, on im je rekao da ne znaju plesati pa im je s par skokova pokazao kako valja plesati i tako uspio izvući se iz kola. Pri tom je ipak ozlijedio prst na ruci i, povrh

toga, na prolazu prema župnoj kući netko ga je polio vrućom prljavom vodom.

Dijelitelj Krizme je kasnio i sve je davalo nazrijevati da je to namjerno prouzročeno. Uostalom su iz smjera raskršća Kičara dolazile alarmantne vijesti.

Kod sela Ruhci ateistički aktivisti su zakrčili cestu i nisu dali proći autu taksista Hrvatina iz Pazina u kojem su osim šofera bili Ukmar i Jurca. Taj postupak nitko nije ni znao ni htio opravdati, samo naprijed nije bilo moguće poći. Nije preostalo drugo nego vratiti se natrag u Pazin neobavljena posla.

Možemo si zamisliti opravdani bijes i razočaranje župnika Banka i svih obitelji koje su imale krizmanike i goste...

Istoga dana popodne podijeljena je sv. Potvrda u susjednoj Kringi, kamo je dijelitelj Krizme s pratiocem mogao doći cestom preko Sv. Petra u Šumi. U Kringi su se našli i krizmanici iz Tinjanske župe koji nisu mogli prije podne primiti Krizmu u svojoj župnoj crkvi. Uzalud su ateistički pobornici stražarili na cestama s namjerom da im zapriječe put do Kringe. Krizmanici i njihovi pratioci stigli su u Kringu prijekim putevima i kroz šumu.

Nakon toga održana je svečanost Krizme bez incidenta u nekim župama koje su bile na redu (Žminj, Sveti Petar...).

Jedan od problema je nastao kad Jurca nije mogao za nekoliko dana pratiti Ukmara, jer je obećao držati u Kortama (Dvori nad Izolom) trodnevnicu. Zbog neizvjesnosti s dijeljenjem Krizme i zbog toga što se govorilo da bi na Buzeštini moglo doći do incidenata, Ukmar je želio da ga i dalje prati Jurca kao ugledni borac za narodna prava u Istri. Jurca je bio pripravan, ako se s time složi župnik iz Korta. Stoga je zamolio Miroslava Bulešića da pođe s motorom do Korta i zamoli župnika da odgodi trodnevnicu. Župnik iz Korta je poručio da ne može odgoditi trodnevnicu. Pošto nije

u zadnjem času bilo moguće naći zamjenu Jurci za održavanje trodnevnice, silom prilika je ispalo da Bulešić onih dana prati Ukmara po Buzeštini. On je to rado prihvatio. (Svjedočanstvo Leopolda Jurce).

U Buzetu je imala biti Krizma u subotu 23. kolovoza 1943, ali nije se održala jer je bila grubo zapriječena. Imamo o tome opširno svjedočanstvo očevidca svećenika Stanka Macuke koje donosimo u glavnim crtama opisa:

"Ja sam došao iz Vrha u Buzet s velikim brojem roditelja, krizmanika i kumova. Onog dana je u Buzetu bilo oko 5OO krizmanika iz Buzeta, Vrha, Račica, Sovinjaka i Črnice. U ovim mjestima nije bilo Krizme od 1940. Od svećenika smo bili prisutni: mons. Jakov Ukmar, župnik Božo Silvani, Miroslav Bulešić, Srećko Štifanić, Ratislav Udovičić, Ivan Jelovac i ja. Mi svećenici smo u određeno vrijeme s mons. Ukmarom išli iz župnog stana prema crkvi. Kad smo došli na trg, onda je počeo organizirani nastup za smetnje. Počeli su pjevati i plesati kolo na trgu. Kad smo stigli pred crkvena vrata, mons. Ukmar je uzeo aspergil da blagoslovi narod i tada su počeli bacati rajčice i jaja. Glavna meta je bio mons. Ukmar. Bio je pogođen s nekoliko tih predmeta. Ja sam mu tada rekao neka požurimo u crkvu. Mitingaši su išli za nama u crkvu. Mons. Ukmar je kleknuo na spremljeno klecalo da se pomoli a s njime smo klekli i mi svećenici. On je bio potpuno miran i govorio: Že se bodo smirili.

Ušli smo u sakristiju da se oblačimo u obredno ruho. U crkvi je bila velika galama, a povećala se kad smo izišli iz sakristije. Mons. Ukmar je sasvin smiren započeo sv. misu, a mi svećenici smo nastojali zadržati rulju da se ne približi svetištu. U tome su se naročito istakli svećenici Bulešić, Macuka, Udovičić i Jelovac, a Srećko Štifanić je otišao predsjedniku kotara (Jakov Cerovac) da ga obavijesti što se događa u crkvi. Predsjednik kotara nije o tome znao ništa. Tako je tvrdio i kasnije i to ga je ponukalo da dade ostavku.

Manifestanti su izvikivali parole njima ranije sugerirane: 'Dolje međunarodna reakcija; dolje Vatikan i agenti Vatikana; nećemo diskusije; nećemo običnog svećenika za Krizmu; hoćemo biskupa Santina...'

Vjernici su se uplašili, počeli plakati i bježati van iz crkve. Mi svećenici smo provokatore uspjeli dva puta potisnuti sve do vratiju. Ja sam tada izišao iz crkve da potražim nekoga od milicije da dođe i potjera rulju iz crkve. Našao sam jednoga poručnika milicije koji mi je rekao da oni su tu da održe red vani. Tada mi je bilo sve jasno.

Vratio sam se u crkvu. Jedan čovjek iz Sovinjaka motao se stalno oko mene. Vidjevši njegovu zlu namjeru drugi čovjek iz Vrha, reče mi: gospodine, nemojte se bojati; on zna koliko je teška moja ruka. (Još 1942. obračunao se s njim zbog krađe!).

Jedna je žena rekla Miroslavu Bulešiću: Tako lijepi mladić, pa si pošao za popa! To je bila žena jednog oficira. Ona je bila Bulešiću poznata, - tako mi je rekao kasnije - bila je iz Kanfanara gdje je on ranije službovao.

Nakon ove "kulturne" galame, završila je sv. misa i mons. Ukmar se spremio za dijeljenje Krizme. Galama je bila velika i u samom prezbiteriju. Bilo je samo tri četiri krizmanika, jer su se drugi razbježali. Mene je pogodilo jedno jaje baš u vrat. Vidio sam jednog čovjeka iz Završja da ima pištolj. Jedan drugi je imao ručnu bombu.

Nakon svega toga rekao sam mons. Ukmaru da se povučemo u sakristiju, jer za mene je to bilo tragikomično. Da sam ja odlučivao, ne bih ni misu bio održao u onoj viki i galami. Kad smo se povukli u sakristiju, stali su vikati: Pobjeda, pobjeda...Plan je uspio! Par se djevojaka popelo čak na oltar i dalje galamilo. Jedan je muškarac počeo gasiti svijeće. Puhao je i u električne žarulje i mahao kapom. Nije znao što je struja.

Mi smo se svukli i izišli iz sakristije te pošli pod paskom mitingaša u župni stan. Svi smo bili potišteni i žalosni. M. Bulešić mi je rekao: Ti Stanko barem pušiš, pa ti je možda nekako lakše...

Za vrijeme objeda je odlučeno da se po podne ide krizmati u Črnicu. Ljudi su bili privatno obaviješteni. To se je na široko proširilo, tako da se tamo krizmalo 186 djece. U Črnici je bilo sve u redu, jer mitingaši nisu znali da će tamo biti Krizma. Za svaki slučaj muškarci su bili vani da interveniraju ukoliko bi bilo potrebno. Ja nisam bio tamo, nego sam otišao kući na Vrh.

Navečer 23. kolovoza su se preko Vrha vraćali kući učesnici nereda u Buzetu, njih 5 ili 6 iz Senja (župa Sovinjak). Stanovnici Vrha su ih napali kamenjem. Dvojica su radi toga bili u zatvoru mjesec dana, a jedan je pobjegao u Trst.

Mnogo je bilo provokatora u Buzetu. Buzećana oko 40, iz Sovinjaka 10, iz župe Zrenj oko 6. Ostali su bili iz drugih krajeva."

UZBUĐENA ĆIĆARIJA

Svećenik Ratislav Udovičić je nakon odlaska Ukmara i drugih svećenika ostao u Buzetskoj crkvi. Gornjem opisu dodajemo i njegovo svjedočanstvo:

"Ostao sam s demostrantima preko sat vremena i s njima smireno razgovarao. Gurali su se oko oltara, izvikivali svoje parole, ali paramente na oltaru nisu dirali. Galamili su: 'Nikad se nije čulo da pop dijeli beram; neka dođe biskup Santin; samo neka se pokaže i vidjet će kako ćemo ga dočekati...' Tumačio sam im kako se sasvim ispravno po kanonima postupilo, ovlaštenjem pape i biskupa. Kad nisu znali što bi odgovorili, vikali su: 'Nećemo filozofiranja'. I pitali su me da li će sutradan, u nedjelju, biti beram u Lanišću. 'Nadam se da hoće', rekao sam. A oni: 'Samo neka dođu...'

Konačno sam im predlagao da mirno i tiho izađu i neka se u crkvi dolično vladaju. A oni: 'I zadnji pop mora prije izići nego li mi'. Rekao sam im: 'Slušajte, sporazumimo se, tako da zajedno izađemo. Kod vratiju čekat ću, da zadnji izađe. I tada ću zatvoriti crkvu'. I tako smo učinili.

Poslije objeda odlučeno je da se ide u Črnicu. Mons. Ukmar i župnik Silvani odveli su se autom. Svi smo ostali pješačili. Hodao sam s Miroslavom Bulešićem. Bio je miran, neustrašiv, odlučan.

Sva su se Črniška djeca krizmala, a bilo je djece i iz Buzeščine, naročito iz Štrpeda. Sve se pobožno, mirno i dostojanstveno odvijalo do kraja. Zatim smo se nesmetano pješke vratili u Buzet. Prva mi je briga bila da se čim prije biciklom uputim prema Roču. Već se sunce spuštalo prema zapadu. Uzbrdicom, uz biciklu, polagano sam se bližio prvoj kući u Roču. I tada su prošli kraj mene autom za Lanišće

Ukmar i pratnja. Bulešić mi je mahnuo rukom u znak pozdrava."

U to vrijeme je vršio kapelansku službu u Buzetu svećenik Ivan Jelovac. On je također bio prisutan na nemilim događajima u Buzetu. U vezi Miroslava Bulešića on spominje ovo:

"Prije obreda u Buzetskoj crkvi neko je vrijeme u dubokoj sabranosti klečao pred Svetohraništem. Kad su kasnije napadači preskočili pričesnu ogradu i zaposjeli prezbiterij, bilo je opasno da obesčaste Svetohranište. Kad je to vidio Bulešić, koji je bio u talaru i roketi, stavio se pred Svetohranište i rekao: 'Ovuda možete proći samo preko mene mrtvoga!'

Kad sam spremao crkvu u Črnici za Krizmu, došao mi je prijetiti jedan mladić: 'Zar ne znate da narod neće Krizme?' Ja sam mu odgovorio: 'Krizmanici, njihovi roditelji i kumovi hoće Krizmu. Što nisu i oni narod?'

Prigodom Krizme u Črnici mjesto Ukmara je propovijedao Miroslav Bulešić. Oko crkve su roditelji i kumovi kordonom držali stražu. Kumovi su se redali odlazeći u crkvu na Krizmu. Tako su se u miru krizmali svi krizmanici koji su tog popodneva bili u Črnici."

U nedjelju 24. kolovoza 1947. bila je planirana Krizma u Lanišću gdje je bio župnik svećenik Stjepan Cek. On je za vrijeme rata upravljao župom Dolenja Vas, gdje je boravio, i župom Vranja a kasnije i Boljunom.

U svojem dnevniku - koji bi valjalo u cijelosti objaviti -Cek opisuje kroz kolike je opasnosti prošao za vrijeme rata. Područje župa kojima je on upravljao bilo je izvrgnuto sukobima između fašista i Nijemaca s jedne strane i partizana s druge. Koliko puta je on susretao i jedne i druge i prolazio u svojoj službi "kao kroz uši od igle". Ovdje donosimo samo odlomke iz njegovog dnevnika koji nam mogu donekle

dočarati prilike u kojima je on pastoralno djelovao u ratu i neposredno nakon rata.

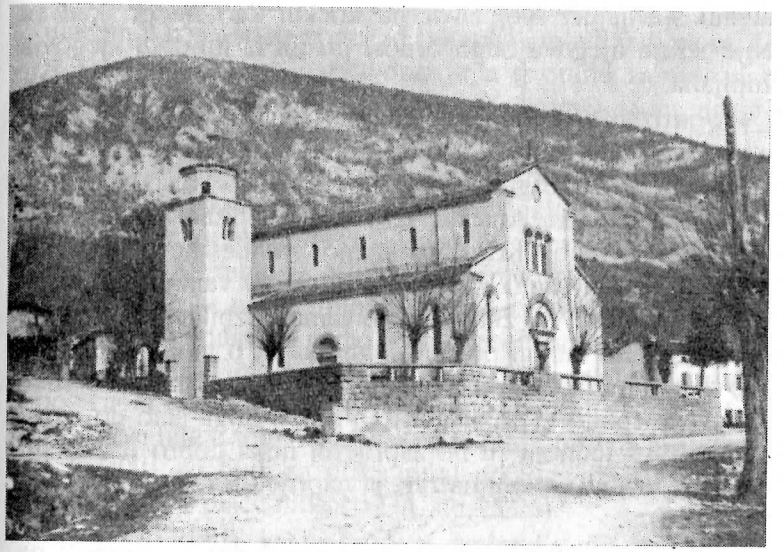

Lanišće, župna crkva (1971)

Nakon prolaza njemačke ofenzive 1943. išao je biciklom tražiti ranjenike prema Lupoglavu. "Bilo je mrtvih, ali ranjenika nisam našao. Ušao sam u Sandalovu kuću. Nema žive duše. Svi pobjegli. Zavirim u dućan i vidim njemačkog vojnika, koji je upravo praznio jedan pretinac. Tako me je pogledao, da me je smjesta prošla volja, da još krstarim po mrtvom Lupoglavu. Malo dalje ležala je kraj puta mlada djevojka iz Gorenje. Pogodio ju je hitac iz tenka, dok je bježala kući. Pokopali smo je treći dan na Gorenji. Iznad Semića je taj dan odleža lo u nekoj dolini oko 20 mladića i muževa iz donje Istre. Vodili su ih u partizane. Naišli su na njemačku kolonu. Bježali bez oružja; u toj dolini su sve poklali. Sa bijelom zastavom u ruci, pokupili smo leševe na kola i odveli na groblje u Semić." (Dnevnik str. 11).

Nijemci su u više navrata odveli muškarce iz kuća u Rijeku, Pulu i drugamo. Majke i žene molile su i zaklinjale župnika da se zauzme za zarobljenike. Cek je više puta to učinio stavljajući svoj život na kocku, kao na pr. kad su Nijemci na njegovu odgovornost pustili iz Pule 18 njegovih župljana.

Partizani su sumnjivo gledali na njega i zbog toga što je u propovjedima znao reći da djevojke nisu za šumu. Jednom se našao sam u Brgudcu, gdje je pomagao u ispovijedanju Laniškom župniku Aničiću. Evo što je zapisao: "Bila je noć kad sam završio. Koračam mimo zadnje kuće kad me zaustave 2 naoružana partizana: 'Idemo s vama'. Putem mi ispitivali savjest: 'Mi znamo sve o vama!' I zbilja dobro su bili obaviješteni o mojim propovjedima kao i o mojim djelima... Bio sam uvjeren da se u Dolenju nikad neću vratiti... U ruke Tvoje, Gospodine, predajem duh svoj... Stigli smo do iznad Semića. Još jednom su mi zaprijetili neka dobro pazim što radim i... rastali se: oni natrag, ja naprijed u Dolenju..." (Dn. str. 15/16).

U svom dnevniku je Cek zapisao kako su Nijemci na njegovu molbu poštedili Dolenju Vas od paljenja i kako je puno dobra nastojao učiniti našem narodu za vrijeme rata, o čemu svjedoče i ljudi tog kraja. A pošto se s ateističkim partizanskim čelnicima nije u mnogočemu mogao složiti, ovi su ga proglasili suradnikom okupatora i narodnim neprijateljem, i takvim ga etiketirali ne samo u ratu nego i kasnije.

Dekretom biskupa Santina Cek se iz Dolenje Vasi preselio u Lanišće u studenom 1946. Tu je započeo s intenzivnim pastoralnim radom na svim poljima: propovijedanje, vjeronauk, pjevanje, razne pobožnosti. Osvježeni vjerski život u župi brzo je procvao. Laništani su zavolili svog novog župnika. On je bio strog sa sobom i načelan u stavovima, ali je ujedno bio blag i susretljiv kao

majka. To se međutim nije svidjelo ateističkoj vlasti, koja je tražila svaki povod da se Ceku usprotivi i da ga ozloglasi.

Uz župnu kuću u Laništu postoji dvorana s vlastitim ulazom u kojoj su se ponekad sakupljali mladi radi plesa. Cek je s time prekinuo i pretvorio ju u dvoranu za vjeronauk. Većina se župljana složila s tom njegovom gestom, drugi su pak negodovali i rovarili protiv njega.

Za Božićnu polnoćku u župnoj crkvi u Laništu nakon propovjedi: "Iznenada oštar udar; staklo na prozoru kraj oltara rasprsnulo se u komade, na oltar priletio kamen velik kao šaka. Pjevanje je bilo tako glasno, da su samo najbliži primjetili da se nešto zbilo. Poslije mise pokazao sam ljudima taj kamen i dodao da ćemo ga sahraniti kao uspomenu na taj Božić. Sutradan prebrajam ofer i pronađem listić sa božićnom čestitkom: 'Smrt popovima i bandi!!!' Saznalo se da je te noći bila u selu milicija. Kad je odzvonilo na misu morali su nestati svi ljudi sa placa pred crkvom: ili u crkvu ili u gostionu - na placu nitko!" (Dn. str. 25/26).

U to doba je u Laništu ozdravila po zagovoru o. Leopolda Mandića djevojka koja je od liječnika proglašena neizlječivom. I taj je događaj odjeknuo Ćićarijom. Župnik Cek je upriličio i hodočašće Majci Božjoj na Učku, s odazivom velikog broja vjernika. Od 25. do 30. ožujka 1947. održane su pučke misije. Propovijedali su svećenik Leopold Jurca i franjevac Eduard Bajčić. "Jedan od misionara polazio bi svakodnevno u Račju vas. Navečer je crkvica bila puna. Jedne večeri zaustavio sam se bio u nekoj kući. K crkvi sam došao malo kasnije. Pred vratima stoje 2 mladića - svađaju se: jedan hoće u crkvu, drugi ga vuče od crkve. Konačno se prvi 'oslobodi' te kaže: 'Ako hoćeš biti blago budi, ja idem u crkvu'. Kad smo se u tami ja i misionar vraćali kući, svaku bi nas večer pratile 3, 4 žene. Na naš protest da to nije potrebno, odgovarale bi: 'Pustite! Bolje tako!" (Dn. str. 24).

"Djece na vjeronauku ima mnogo, male a i velike. Krizme nije bilo već odavna. Ovih je dana noć i šuma progutala župnika iz Muna, g. Kristjana (14. VII. 1947), koji je do sada spremao djecu na Krizmu. Čitava Ćićarija dakle očekuje Duha Svetoga, Duha jakosti, Duha pobjede." (Dn. str. 31).

Cek je otišao u Trst biskupu Santinu i s njim se dogovorio za Krizmu u Lanišću. "Vijest da ćemo imati Krizmu uztalasala je svu Ćićariju. Imat ćemo Krizmu u nedjelju 24. augusta. To sam vjernicima javio u nedjelju. Kazao sam im tko može a tko po crkvenom pravu ne može biti kum. I priprema na Krizmu ozbiljno se nastavlja." (Dn. str. 32).

Događaji burnih Krizmi u nekim predjelima Istre i naročito oni oko spriječene Krizme u Buzetu nisu još bili odjeknuli na Ćićariji. Ipak se slutilo da se oluja približuje Lanišću. Cek je zapisao:

"Mi u Lanišću u sto briga. Znali smo da se po Istri krizma, ali kako se to odvija - nikakve vijesti. Kao da je sve mrtvo. No, mi se spremamo. Nećak donio sanduk jabuka, mama sprema sutrašnji ručak. Ja u crkvi, poslije podne u ispovjedaonici. Stižu već krizmanici iz Muna i Žejana, koji će prenoćiti u Lanišću.

Oko 4 sata čujem iznenada ispred crkve viku i plač i zapomaganje. Poletim da vidim. Žene, majke, kume čekale da im se djeca ispovjede. Došao pred crkvu neki auto i zaustavio se. Neki muškarac iz R... funkcionar u Buzetu stao vikati na žene i tjerati ih kući. Nadošlo iz sela nekoliko muževa. Ratoborni R. još uzviknuo: 'Lijepo je bilo danas u Buzetu, sutra će krvavo kamenje padati na Lanišće.' Uvukao se u auto i odmaglio.

Događaj nas prilično uznemirio. A psihična napetost rasla iz sata u sat.

Došao neki muž i javio mi, da se sprema za sustra napad na svećenike kad budu iz župnog stana išli u crkvu. Došla neka djevojka i još potanje me obavijestila o svemu što nam se sutra sprema. Zasigurno Krizme u Lanišću neće biti.

Pod samu noć stigli su sa taksijem mons. Ukmar i g. Miro. Ukmar je bio do kraja iscrpljen: nije ni večerao; odmah se povukao u sobu.

Miro mi je sve ispričao što se događalo kroz tjedan, što se dogodilo danas u Buzetu. Ja njemu saopćio što se nama sprema.

Budući da je većina krizmanika bila već u selu, mogli bismo ih krizmati u noći. Miro se slaže. Probudim Monsignora. Ali on odlučno odbije da bi se svete tajne dijelile kriomice. U redu! Onda moramo započeti 1 sat ranije: u 8 mjesto u 9 sati.

Te noći u selu nitko nije spavao. Žene čistile crkvu. Miro i ja dogovarali se sa muževima. Onda oni obilazili kuće, da bi se svi sabrali u crkvu u 8 sati a ne u 9. Mama moja te noći nije spavala: jako ju je bolila glava." (Dn. str. 35/37).

ŽRTVA MRŽNJE I NASILJA

U nedjelju 24. kolovoza 1947. rano ujutro je u župnoj crkvi u Lanišću služena tiha misa.

Stjepan Cek je u svom dnevniku ovako opisao Krizmu tog dana u Lanišću, zatim provalu u župnu kuću i umorstvo Miroslava Bulešića:

"U 8 sati stizali su roditelji, kumovi i djeca. Malo muškaraca je bilo u crkvi. Ostali su vani za svaki slučaj...

Oko 8,30 povorka od 30 ljudi stupa kroz selo pjevajući borbene pjesme. Navrate u gostionu. Malo prije 9 sati eno ih pred župnim stanom. Stanu: ogledavaju se; shvate da su bili prevareni - svećenici se nalaze već u crkvi. Jedna djevojka navali na vrata sakristije. Dva muža koji tamo stoje odbijaju je. Drugi potrče na velika vrata, ali i tamo ima straže a vrata su zaključana. Netko od njih bio je i naoružan. Opali metak u prozor iznad glavnih vrata.

Ljudi u crkvi prenuli se; djeca počela plakati. Stupio sam do njih i počeli smo pjevati, tako kako znadu Lanišćani, svim srcem, punim grlom. Što se vani zbivalo, mi u crkvi nismo čuli.

Vani je tekla krv. U rukama jednih i drugih kamenje i kolci. Jedne je vodila ljubav - druge mržnja. I ovi se povukli dole prema školi.

Vratio se mir. Ukmar završio Krizmu, i djeca sa kumovima požurila kući. Čekali smo u crkvi jer su dolazili drugi krizmanici koji prije nisu mogli u crkvu. Došao do sakristije i neki... iz B...., izgleda da je bio upravo S... 'Što hoćeš?' 'Hoću razgovarati sa svećenikom u vezi Krizme'. Bio je nama sumnjiv. Dopratili ga do mene, ali nisu makli pogleda s njegovih ruku. Da je samo mahnuo, bili bi skočili na nj. Otišao je.

Kada djece više nije bilo pošli smo u župni stan.

Čuli smo da je u selo stigla milicija. No, hvala Bogu. Šteta što nije stigla ranije - svega toga ne bi bilo. 'Ne bi bilo loše kad bismo mi pozvali komandanta, da mu stvar objasnimo' - pomislih ja. Monsignor i Miro istog su mnijenja.

Komandant je došao. Razgovarali smo u kancelariji. Mama je bila zaključala glavna vrata.

Nismo razgovarali 5 minuta, kad netko lupa po vratima. Stajali su vani 3 muškarca. 'Što biste htjeli?' 'Mi hoćemo razgovarati sa popovima!' 'Da otvorim?' 'Zašto ne bi? Nismo mi krivi za ono što se zbilo; pa i komandant je ovdje...što da se bojimo?'

Pošao sam s komandantom k vratima. Otključam. Pred vratima - ne 3, već 10 i više. Bijesno viču: 'Borili smo se i još ćemo se boriti.' Mama je valjda nešto predosjećala; uhvatila me za ruku i povukla me prema stražnjem izlazu. - Glavna vrata su tijesna, pred njima je stajao komandant, pa valjda stoga nije mogla banda odmah u kuću.

Mama je izišla kroz stražnja vrata; mene je privukao otvor ispod stepenica - i tamo sam se sklonio, u onome malome prostoru, i povukao vratašca za sobom. Skinuo naočale, da mi ih ne razbiju kad me budu našli; rukom prihvatio križić što mi je visio oko vrata i njemu se preporučio.

U kući je bjesnio pakao. Strašne psovke, urlanje, razbijanje stakala, posuđa...

Rulja trči po stepenicama na prvi kat. Lupa, razbija, urla. Dugo to trajalo. Pretražuju svugdje. Bili su i na potkrovlju: i ondje privezali na gredu konop za....? Vraćaju se u prizemlje; idu u dvorište, razbijaju taxi, kojim se Ukmar doveo; vraćaju se natrag; bijesni psuju i urliču: 'Gdje je onaj treći vrag. Dva smo već regulali; kud se treći sakrio?' Izađu iz kuće; samo jedan još pretražuje. Odjednom čujem: 'Da se

nije taj vrag ovdi sakrio?' Uhvati vratašca i otvori, ali su vratašca lupila u sanduk pun jabuka i ponovno se zatvorila.

Čovjek je otišao. Vani se čulo borbene pjesme. Žene su vidjele S... kako si na fontani pere ruke i nož.

Zavladala grobna tišina.

Čujem samo stenjanje: 'Ah, ah, ah!' Pomislim na mamu. Uhvatili su je, brižna moja mama...

Izvučen se iz skrovišta i izađem na hodnik, zavirim u kuhinju: staklo, posuđe - sve polupano. Ali mame nema. Stupim u kancelariju. Nezaboravan prizor. Na tlu more krvi: usred nje leži Miro - vrat prerežen - još je topao. 'Miro moj, šta su te zvijeri iz tebe učinile!' Ali, tko stenje? Gdje je moja mama? Pogledam u susjednu sobu. U to se na trgu ponovo čuje borbena pjesma... Opet dolaze.

Lanišće, župna kuća

Sakrijem se taj put u konobu među sanduke. Slušam: Netko je ušao u kuću; teškim cipelama, sporim korakom...

zaviruje lijevo, desno. Koraci se približuju; ušao je u konobu, sa svjetiljkom; direktno ide prema meni.

Sada se dignem. On sa pišteljem u mene: 'Tko si ti?' 'Ja sam župnik; ali slušaj, druže, gori netko stenje, možda moja majka; hajde da vidimo'.

Pošao je sa mnom, bez riječi, kao pripitomljeni lavić.

Pustoš i na prvom katu. Ali najgore u Ukmarovoj sobi. Nasred sobe gotovo gol leži i stenje Mons. Ukmar. Strašno je izudaran po glavi, po tijelu. Dvije stolice u komadima leže razbacane po sobi.

Kleknem kraj njega: 'Monsignore!' A on: 'Gdje je Miro?' 'Dole - ranjen i on!'

Milicioner je kroz prozor pozvao 2 čovjeka. Monisgnora smo podigli i smjestili u krevet. Ostali smo neko vrijeme uz njega. Govoriti nije mogao. Užasno je bio iznakažen.

Pred kućom je bilo nešto ljudi. Svi su bili uvjereni da smo svi 3 mrtvi. Milicioner je, ne znam kako, pozvao iz Roča liječnika i mali kamion za prijevoz ranjenog Ukmara.

Ja sam izišao na trg. Ljudi me zagrlili. Dotrčala i majka: 'Mama, budite hrabra. Ja idem sa ranjenim svećenikom u Pazin, ali brzo ću se vratiti. Ljudi, čuvajte mi majku. Zbogom!'" (Dn. str. 35/42).

Toliko iz dnevnika župnika Stjepana Ceka.

U Slumu i Brestu je bio u službi mladi svećenik Petar Matijašić. Evo njegova svjedočanstva:

"U petak 22. kolovoza 1947. bio sam u Lanišću popodne da se s vlč. Cekom dogovorimo točnije za Krizmu u nedjelju 24. kolovoza u Slumu i Brestu popodne. Već se čulo o nekim neredima prilikom Krizme po Istri. On je računao da će biti sve u redu. Iza Krizme mons. Ukmar se trebao odmoriti u Lanišću.

U nedjelju 24. kolovoza u jutro poslao sam jednog mladića iz Sluma, mojim biciklom, u Lanišće da se informira kod župnika kakva je ondje situacija. Taj mi je mladić javio

da u Lanišću su neredi i da nije mogao do župnika. Nakon treće mise u Brestu otišao sam ja biciklom ravno u Lanišće. Oko 1 km prije sela Račja Vas naišao sam na masu ljudi, pretežno mladih, objeg spola, oko stotinjak. U prvi mah, ne sluteći ništa zlega, računao sam da se vraćaju s Krizme. Pošto je bilo vruće, skinuo sam haljetak i kolar. Neke djevojke iz Trstenika su me prepoznale i naglasile: 'To je naš pop iz Bresta', pa nastala prepirka među njima: 'Je, nije'. Čuo sam viku: 'Stoj! Zaustavite ga!' Uspio sam proći kroz masu. Odvažniji mladići trčali su za mnom i vikali prema selu: 'Zaustavite ga!'. Kod crkve u Račjoj Vasi bio je jedan kamion u pogonu a na cesti nije bilo žive duše.

Stigao sam u Lanišće. Kod oznake table 'Lanišće' naišao sam na jednog nepoznatog čovjeka. Dalje sam se navratio u prvu kuću gdje sam doznao što se dogodilo. Išao sam zatim prema župnom stanu. Na placu je sjedio jedan milicioner. Pozdravio sam ga i pitao smijem li u župni stan. Rekao mi je da mogu i požalio je što se to dogodilo u Lanišću. U stanu nije bilo nikoga. Jedino je tijelo pok. Bulešića bilo položeno na jednom stolu u župnom uredu.

One sam noći prenoćio u obitelji Rože Ivančić. Kasno u noći je došao jedan kamion i UDBa je pokupila 20 ljudi iz Lanišća i odvela ih u Buzet u zatvor. Po selu se čuo glasan plač i jaukanje. U Slumu i Brestu se razglasilo da sam i ja nastradao kod Račje Vasi.

U ponedjeljak 25. kolovoza išao sam u Pazin da se dogovorimo za pogreb. Ondje su mi rekli da su u dogovoru s vlastima da će pokojnog Bulešića prevesti u rodni kraj. U Pazinu u sjemeništu sam kratko razgovarao s vlč. Cekom. Bio je već na saslušanju kod vlasti. Nisu ga odmah zatvorili. Vjerojatno su očekivali da će pobjeći preko granice. To bi vlastima bilo odgovaralo: 'On, glavni krivac svemu, pobjegao je', pa bi se stvari bile lakše zataškale.

Tog istog dana na večer oko 9 sati stigla je liječnička ekipa da izvrši autopsiju nad pokojnikovim tijelom. Tu su bili: dr. Matijašić iz Pazina, dr. Argentieri iz Roča, student medicine Grabar, jedan bolničar iz Pazina i 1 čovjek iz javnog tužilaštva iz Pule. Prilikom obdukcije ustanovljeno je: ubodi nožem u vrat prorezali su glavnu arteriju i smrt je odmah nastupila; pokojnikovo je tijelo bilo zdravo i veoma skladno građeno."

Svećenik Ratislav Udovičić iz Roča svjedoči:

"U nedjelju 24. kolovoza 1947. slavili smo zaštitnika župe Sv. Bartola. Drugi dan smo trebali imati Krizmu. Poslije večernje i klanjanja širile su se glasine da se nešto ružno desilo u Lanišću. Brzo sam otišao u Dolenju Vas. I vlč. Božo Milanović je nešto slično čuo. Sutradan rano iza sv. Mise neka nam je žena pričala, da je jedan svećenik nastradao. Obojica smo odmah otišli biciklom u Lanišće gdje smo našli pred župnim stanom vel. Petra Matijašića. Župnik Dolenje Vasi se vratio u Lupoglav i vlakom išao u Pazin u sjemenište da netko dođe s kamionetom i preveze pokojnika do njegove rodne kuće. Zajedno s drugima pomagao sam preoblačiti pokojnika. Tijelo je bilo puno modrica a sasvim gibivo u rukama i nogama. Gore u sobi, gdje je ležao ranjen Ukmar, bilo je krvi na podu. Pronađena je i bilježnica mons. Ukmara. Počevši još iz Trsta, kad je krenuo u Istru, svakog je dana u kratkim, zgusnutim latinskim rečenicama upisivao sve što se zbivalo onih dana u pojedinim župama gdje se dijelila Krizma. Zadnji je upis bio od subote uvečer u Lanišću. Sve smo na brzinu pročitali. Kasnije sam se vratio biciklom u Roč."

Svećenik Stanko Macuka iz Vrha:

"U Buzetu smo se dogovorili da će se Krizma održati u Vrhu u ponedjeljak 25. kolovoza 1947. Tog jutra vrlo rano muškarci su otišli sve do ceste kod Svih Svetih da osiguraju pratnju do Vrha. Mi smo nažalost uzalud čekali sve do

podne; nismo još znali za zločin u Lanišću. Dok smo čekali, par muškaraca - sumnjivih - došlo je na Vrh. Ja sam jednoga pitao je li nešto zna, da li je vidio koji auto. On je odgovorio da njega ne zanima ono što ga ja pitam. Kad je stigao na trg, muškarci su ga prepoznali da je i on bio u Buzetu u subotu 23. kolovoza, pa ga napali. On je izvadio pištolj i pokušao pucati. Sva sreća što pištolj nije opalio. Tada je počeo bježati nizbrdo prema Sovinjaku, a ljudi s kamenjem za njim. Kad je odmakao, ispalio je cijeli šanžer, ali zbog udaljenosti nije nikoga pogodio. U Vrhu je tog dana bilo puno naroda i djece za Krizmu. Došli su iz Buzeta, Sovinjaka i Račica. Od svećenika došao je samo svećenik Aničić iz Račica, jer ni on nije znao za ubojstvo u Lanišću. Mi smo za ubojstvo doznali u utorak 26. kolovoza."

Monsignor Ukmar je u pismu od 5. rujna 1954. upućenom svećeniku Mariu Pavatu u Rim o Miroslavu Bulešiću i o njegovom umorstvu među ostalim napisao ovo:

"One dane kad sam obilazio župe radi Krizme rado mi je pomagao. Gdje je prijetila opasnost, polazio je naprijed pregledati teren. U Buzetu je pokušao smiriti uzbuđene komuniste koji su galamili po crkvi. Bio je blaga srca. Na večer pred katastrofom, na putu prema Lanišću, siromašne je ljude koji su teško pješačili, pozvao u naš auto. Zadnji dan života se sa župnikom pobrinuo za stražu kod crkvenih vratiju. Kad su komunisti vani vikali i pucali g. Miroslav je smirivao ljude, posebno djecu. Po završetku krizmanja 230 djece, otišli smo u župnu kuću gdje sam krizmao još sedmero djece. Malo iza toga su u kuću nahrupili naoružani komunisti i prvoga na koga su naišli, našega g. Mira, s nožem ubili. Ja sam ga vidio mrtvoga ležati na podu. Dvije minute kasnije su mene napali i tako ne znam što se kasnije dogodilo, jer sam se osvjestio tek drugo jutro u bolnici u Rijeci. Zločin se dogodio oko 11 sati dne 24. kolovoza 1947."

Mladomisnik

ODJECI LANIŠKOG ZLOČINA

Nemili događaj iz Lanišća odjeknuo je istoga dana u Žminju gdje se slavila Bartulja. Osim domaćih Žminjaca, tog je dana ispunjavalo crkvu, gostionice i sajmište mnoštvo ljudi iz okolnih bližih i dalnjih mjesta. Vijest o zločinu u Lanišću prenosila se sa zebnjom u srcu i zgražanjem. Pred nekoliko je dana bila Krizma u Žminju bez najmanjeg incidenta. Žminjci su poznavali mladog svećenika Miroslava Bulešića. "Tužni mi! Što se to događa? Bože pomozi! I svećenike su počeli ubijati!..." govorili su ljudi s vidljivim zaprepaštenjem na licu.

Za tužnu vijest su doznali i Kanfanarci koji su one Bartulje bili u Žminju. Vraćajući se iz Žminja donijeli su je u Kanfanar gdje je živila pokojnikova majka i braća. Zazvonila su zvona na kanfanarskom zvoniku i dugo one nedjeljne večeri oplakivala svog dragog don Mira koji ih je tako iznenada i tragično napustio.

Vijest je stigla i u Svetvinčenat. Župnik Antun Cukarić poskrbio se da obavijesti rodbinu i župljane. Sva se župa brzo uzbudila. Rodbina i prijatelji gorko zaplakali. Trebalo je međutim misliti na sahranu. Govorilo se da bi pokojnik mogao biti sahranjen u Kanfanaru ili u Svetvinčentu. Gdjegod se sahrana bude održala, vjernici će se iz cijele Istre ondje okupiti.

Za zločin se odmah saznalo i preko granice.

Odgovorne vlasti su se uznemirile. Oformile su komisiju koja je, kako je izgledalo u prvom času, odobrila da se pokojni Bulešić sahrani ondje gdje rodbina želi. Za ranjenog Ukmara, koji je bio prebačen u Pazinsko sjemenište, određeno je da ondje pričeka ambulantna kola iz Trsta koja će ga prevesti u tršćansku bolnicu. Na intervenciju biskupa Santina tršćanska je bolnica odmah poslala kola u Pazin, a

ekipa je liječnika bila pripravna da prihvati ranjenika i zauzme se za njegovo liječenje.

No, iz neobjavljenih razloga stvari su se oko cijelog tog slučaja preko noći promijenile.

Tragičan epilog Krizme u Lanišću mogao bi jako štetiti Narodnoj vlasti. Pitanje je tu moralne i materijalne odgovornosti pred republičkim organima, pred narodom, a i pred cijelim svijetom. Istra nije još bila službeno pripojena Jugoslaviji. Ono što je 1. srpnja 1946. o granici između Italije i Jugoslavije odredila mirovna konferencija, imalo je službeno stupiti na snagu za dvadesetak dana, tj. 15. rujna 1947.

Laniški je slučaj odjeknuo odmah u Italiji. Talijanska radiostanica, koja je bila namijenjena izbjeglicama iz Istre, 25. kolovoza objavila je vijest o zločinu.

Narodne su vlasti odlučile zataškati koliko im je bilo moguće događaje u Lanišću, pa su odredile da se Bulešićev sprovod obavi u Lanišću i da se Ukmar liječi u Jugoslaviji.

Ukmar je stoga prevezen u Riječku bolnicu, a ambulantna kola iz Trsta vraćena su natrag s napomenom da i u Jugoslaviji ima dobrih bolnica i liječnika.

Kad su vjernici iz mnogih predjela Istre doznali da će Bulešić biti sahranjen u Lanišću 26. kolovoza, uputili su se onamo na razne načine. Prevozna sredstva su tada bila rijetkost. Nije bilo redovitih autobusnih linija. S izvjesnom sigurnošću moglo se računati samo na vlak.

Vjernici južne i srednje Istre koji su bili na domaku željezničke pruge računali su da će moći poći vlakom do Lupoglava ili Roča i proslijediti pješke do Lanišća.

Komunistički organi vlasti su već bili poslali čuvare reda na sve prilaze k Lanišću s naređenjem da ne propuste nikoga bez posebne dozvole. Zašto se pak ne bi onemogućio ljudima i sam polazak na sprovod?

Tako je i bilo. Uzalud su mnogi čekali po stanicama vlak prema sjeveru. Vlak je doduše prošao, ali se nije zaustavio jer je vlakovođa dobio naređenje da ne smije stati od Kanfanara do Buzeta.

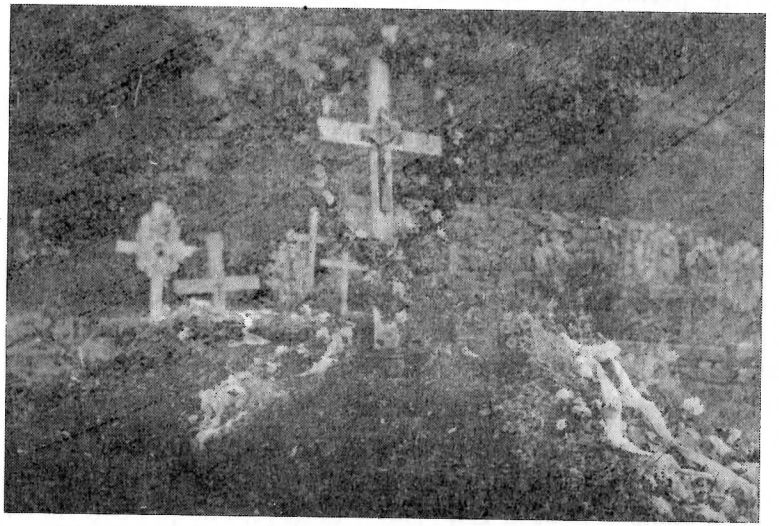

Grob u Lanišću 1947.

Kakvo razočaranje za one koji su dopješačili do stanice i kakva nepravda za one koji su već imali voznu kartu!

Na sprovod u Lanišće bilo je odobreno da pođe samo majka i najuža rodbina pokojnog Mira te svećenik dr. Ivan Pavić koji je bio ovlašten da predvodi sprovod. Kad su se približavali Lanišću i njih su redari zaustavili. Među redarima, kojih je bilo iz svih strana Istre, Pavić je prepoznao milicionara iz svog rodnog kraja. Taj ga je u povjerenju upozorio na opasnost koja je tih dana prisutna u tom predjelu Istre. Pavić mu odvrati: "Nije valjda opasno pokapati mrtve!? Idem pokopati svećenika, koga sam ja odgojio kao antifašistu da voli svoj narod..." Milicionar prepusti Pavića uz preporuku da obred sprovoda obavi što jednostavnije i što

brže. Pavić dostojanstveno odgovori: "Sprovod će biti onakav kako je propisano i kako narod hoće!" (Svjedočanstvo Ivana Pavića).

I drugi su svećenici na razne načine pokušavali ići tog dana prema Lanišću, ali je rijetko tko uspio. Svećenik Ratislav Udovičić svjedoči:

"U utorak 26. kolovoza ja i sestra Slava išli smo pješke preko Krkuža, po Krasu u Lanišće. Kad smo imali krenuti sa sprovodom iz župnog stana prema crkvi približili su nam se neki milicioneri i kazali nam da se u borovima iznad sela nalazi puno ljudi, koji bi nas mogli napasti. Odgovorili smo im da im je dužnost osigurati red i mir i neka savjesno vrše svoju dužnost. Na sprovodu svima su došle suze na oči, a žene i djevojke glasno su naricale. Svi su bili duboko potreseni. Za vrijeme sprovoda, u crkvi i na groblju, sve se odvijalo mirno, pobožno i dostojanstveno."

Svjedočanstvo svećenika Petra Matijašića:

"U utorak 26. kolovoza stižu iz Pazina dr. Ivan Pavić, pokojnikova majka, brat i sestra s mrtvačkim sandukom. Na vrhu klanca, na cesti Lupoglav - Lanišće, bila je postavljena straža sa zadatkom da nikoga ne pušta za Lanišće. Njih su pak pustili. Kasnije je naišao motorkotačem vlč. Antun Cukarić, ali se morao vratiti. Onog dana ni vlakovi nisu stajali po stanicama prema Lupoglavu.

Pošto su spremili pokojnog u sanduk, krenuli smo pogrebnom povorkom iz župnog stana za crkvu i dalje na groblje. Pogreb je predvodio dr. Pavić uz asistenciju vlč. Udovičića i moju. Kod sahrane su sudjelovali uglavnom svi Lanišćani. Smetnje nije bilo. Drugi dan po sprovodu, 27. kolovoza, služio sam u župnoj crkvi u Lanišću misu zadušnicu.

One nedjelje 24. kolovoza krizmalo se iz Laniške župe 206 djece, 40 iz Žejana i Velikih i Malih Muna. Organiziranih napadača iz Ćićarije i Lupoglavčine bilo je oko 400.

Vijest o tom događaju je emitirao Radio Trieste u 19,30 sati. Odjek o zločinu je bio raznovrstan. Žalilo se s obje strane. Izgleda da su Lanišćani ipak bili ponosni, premda su mnogi ispaštali zatvorom i prisilnim radom. Ja računam da je pokojni Miro Bulešić jedini bio dostojan nagrade mučeništva, što smatram da je Božje djelo".

Sadašnji porečko-pulski biskup mons. Antun Bogetić je u ono vrijeme pastoralno djelovao na Labinštini. U ponedjeljak 25. kolovoza 1947. došao je iz Labina u Pazin na vlak da proslijedi do Pule i zatim do svojih u Premanturu. U Pazinu je doznao da je u Lanišću ubijen Miroslav Bulešić. Kad je vlakom dospio pred Pulu, koja je tada bila pod engleskom upravom, skinut je s vlaka i noću ga je naoružani stražar sproveo na komandu u Fažanu. Tu je bio zatvoren. Vlasti su se naime bojale da će vijest o Laniškom zločinu prenijeti u Pulu gdje se nalazio biskup Radossi. A u Pulu je već bila stigla vijest o zločinu. Nakon kratkog zadržavanja u Fažani Bogetić je odveden u Opatiju na saslušanje i potom je otpušten.

Prema ondašnjim liturgijskim propisima na sprovodu odrasloga su se pjevale ili recitirale pjesme kao što su "Dan od gnjeva", "Izbavi me, Gospodine". Na sprovodu Miroslava Bulešića u Lanišću, vjerni je narod počeo pjevati pjesme "Hoćemo Boga", "Krist pobjeđuje", "O Isuse, daj da pjevam" i "Pozdravljena, Marijo" u kojoj stoje riječi: "Crna se oluja diže na svijet; vjeru katoličku, biser najdraži, čuvaj nam, Kraljice, čuvaj nam vjek!". Na taj se način obred sprovoda pretvorio u ushićenu proslavu gorljivog svjedoka vjere.

Sveti Otac papa je sve one, koji su učestvovali u ubojstvu Miroslava Bulešića i u mučenju mons. Ukmara, prema ondašnjim propisima Crkvenog zakonika, izopćio iz Crkve (Acta Apost. Sedis 1947 - Vol. XIV str. 420).

"Osservatore Romano" od 27. kolovoza 1947. spominje da je zločin u Lanišću skrivljen slijepim neprijateljstvom

prema vjeri i Katoličkoj crkvi. Zapadni tisak je u Laniškom slučaju vidio samo etapu na putu sistematskog progonstva Katoličke crkve i kršenja najosnovnijih ljudskih prava.

Dijametralno obratno su Laniški zločin prikazala ondašnja sredstva društvenog informiranja.

"Glas Istre" od 29. kolovoza 1947. izvješćuje pod naslovom 'Povodom incidenta u Lanišću':

"24. augusta vršila se u Lanišću krizma i tom prilikom došlo je do nemilog incidenta u kojem je ubijen svećenik Bulešić, ozlijeđen svećenik Ukmar i 12 osoba povrijeđeno kamenjem i kolcima.

Svećenik Cek je tokom prijavljivanja djece za krizmu odbijao da borci J. A. kumuju na krizmi. Znajući za neraspoloženje naroda okolnih sela organizirao je straže po selu i oko crkve koje su imale za zadatak da spriječe narodu okolnih sela ulazak u crkvu prilikom krizme. Narod (40 do 50) ljudi koji je htio ući u crkvu bio je napadnut od organizirane grupe naoružane kamenjem i kolcima. U tom sukobu ranjeno je više osoba, a nakon izvjesnog vremena pridošla je velika masa naroda iz okolnih sela i ogorčeno demonstrirala protiv svećenika Ceka izbacujući parole: tko je oslobodio Istru, tko se borio, tko je krv prolijevao itd., i uputila se prema župnome dvoru. Organi narodne vlasti pokušale su rastjerati masu pucanjem u zrak, ali to nije uspjelo, masa je provalila vrata, upala u župni dvor i tom prilikom stradali su svećenik Bulešić i ranjen je Ukmar, a svećenik Cek sretno se spasio sakrivši se ispod stepenica".

"NARODNI SUD"

U blagovaonici Pazinskog sjemeništa su 27. kolovoza sjedili za stolom ravnatelj Leopold Jurca, Laniški župnik Stjepan Cek i nekoliko profesora. Svi su bili šokirani događajima oko ubojstva sjemenišnog podravnatelja Miroslava Bulešića. Poznavajući okolnosti svakom je bilo jasno da će vjerojatno vlasti svaliti odgovornost na Stjepana Ceka. Prethodnog dana nije mu bilo dozvoljeno poći na sprovod u Laništće, a jedan mu je prijatelj ponudio da će ga povesti u Pulu gdje su bili Englezi. Tako će moći izbjeći eventualno suđenje. On odlučno odbije ponudu: "Neću se ni maknuti ni bježati. Ostajem sa svojim vjernicima. Ničemu nisam kriv!"

Za vrijeme objeda vratarica sjemeništa ušavši u blagovaonicu javila je da dva čovjeka u predvorju sjemenišne zgrade pitaju za svećenika Stjepana Ceka i poručuju da žele s njime govoriti. Cek se digne i zaključi da se neće vratiti. Skine sat s ruke i pruži ga Jurci s molbom da ga izruči njegovoj majci. Dva su mu čovjeka saopćila da su organi narodne vlasti i zamolili ga da pođe s njima na upravu Milicije. Tu mu je rečeno da je od onog časa lišen slobode.

U istražnom zatvoru u Pazinu i u Buzetu Cek je proveo preko mjesec dana. Zajedno s njim su bili pod istragom i brojni vjernici iz Laništća pod optužbom da su organizirali otpor oko crkve za vrijeme Krizme.

Tijekom istrage Ceku je bilo jasno da će na sudu biti opterećen kao glavni krivac za događaje u Lanišću. U jednom trenutku susreo se s optuženim vjernicima. Neki je od njih rekao Ceku: "Mi smo propali! Jadna naša djeca!" Otada je Cek odlučio sva opterećenja i svu odgovornost preuzeti na sebe.

Za vrijeme dnevne šetnje u zatvoru znakovima je davao do znanja optuženim vjernicima neka sve svale na njega. (Svjedočanstvo Stjepana Ceka).

Suđenje je održano u Pazinu od 29. rujna do 2. listopada 1947. Sudska rasprava je bila javna, ali nije bio dopušten pristup stranim novinarima. Ulaznicu u dvoranu dobili su i pojedini svećenici. Advokati kao i svjedoci na sudu bili su samo oni koje je vlast odabrala. Potporučnik Milicije Tomaša Marko, koji se našao u župnoj kući u Lanišću kad je Miroslav Bulešić ubijen, nije prisustvovao sudskoj raspravi, nego je na raspravi samo pročitana njegova izjava. Publika je gotovo u potpunosti odobravala odluke suda i bučno osuđivala Ceka i ostale koji su bili s njime optuženi.

"Glas Istre" dne 3. listopada 1947. pod naslovom 'Provokatori incidenta u Lanišću odgovaraju pred narodnim sudom' izvješćuje javnost:

"Pred Okružnim narodnim sudom u Pazinu započela je rasprava protiv provokatora i izvršitelja događaja u Lanišću. Na optuženičkoj klupi nalazi se 12 optuženih. Sudskom vijeću predsjedava dr. Ivan Motika, predsjednik Okružnog suda za Istru, a javnu tužbu zastupa Andrija Grbac, javni tužilac za Istru..."

Slijedi iznašanje sadržaja Optužnice Javnog Tužilaštva za Istru.

Optužnica - Krivično odjeljenje, broj K. 50/47, Pazin 22. rujna 1947. od 16 gusto tipkanih stranica svrstava optužene u dvije skupine: Pod "A" Cek, Ukmar i vjernici, pod "B" izvršioci nasilja u župnoj kući u Lanišću.

"Glas Istre" od 10. listopada 1947. donosi za javnost presudu:

"U Pazinu 2. X. izrekao je Okružni narodni sud za Istru osudu provokatorima incidenta u Lanišću.

Na završnoj raspravi imao je riječ zastupnik javne optužbe, koji je između ostalog rekao: 'U toku novog procesa

sav je dokazni materijal iscrpno pretresen i ispitan, odbrana kao i optužba imali su mogućnosti da upotrebe sva pravna sredstva za koja su smatrali da će pridonijeti utvrđenju materijalne istine. Zbog toga je bilo i omogućeno da izađe na vidjelo istina u ovoj stvari, tako da je danas poznato ne samo sudu i svima koji su prisustvovali ovome pretresu, već i cijelom svijetu, koji hoće i može da sazna istinu, tko su inspiratori i izvršioci provokatorskog zločina u Lanišću.'

Poslije toga je Okružni narodni sud donio osudu kojom se osuđuju:

STJEPAN CEK na 6 godina lišenja slobode s prisilnim radom, na gubitak političkih i građanskih prava u vremenu od 2 godine nakon izdržane kazne;

Dr. JAKOV UKMAR na 1 mjesec lišenja slobode;

IVAN GRBAC "Zvanić" na 10 mjeseci lišenja slobode s prisilnim radom;

JOSIP ŽMAK i JOAKIM GRBAC na 8 mjeseci lišenja slobode s prisilnim radom;

ANTUN GRBAC i PETAR ŽMAK na 7 mjeseci lišenja slobode s prisilnim radom;

JOSIP KRIZMANIĆ na 8 mjeseci lišenja slobode s prisilnim radom;

IVAN GRBAC "Ivić" na 6 mjeseci lišenja slobode s prisilnim radom;

SLAVKO SANKOVIĆ i ELVIO MEDICA na 5 mjeseci lišenja slobode s prisilnim radom;

JOSIP BOŽIĆ i SREĆKO BRAJKOVIĆ na 3 mjeseca lišenja slobode s prisilnim radom.

U kaznu se svima uračunava vrijeme provedeno u istražnom zatvoru."

Specifičnost tog "Narodnog suda" je bila u tome što su se na optuženičkoj klupi našli zajedno krivci i žrtve nasilja.

Žrtve koje su ostale na životu, kao da su krive što su ostale žive.

Za ubijenog Bulešića u obrazloženju optužnice navodi se, bez ikakvog dokaza, da je "djelovao protunarodno i neprijateljski". Kao da se indirektno hoće reći: 'Ta nije drugo ni zaslužio. Sam si je kriv što je tako završio!'

Onih se dana govorilo da je narodnim vlastima u Istri u vezi s Laniškim zločinom došao prigovor s najvišeg republičkog vrha. Međutim, "Glas Istre" od 5. rujna 1947. donosi ovo:

"Predsjednik vlade Narodne Republike Hrvatske dr. Vladimir Bakarić primio je predstavnika Tanjuga i odgovorio mu na postavljena pitanja o incidentu koji se dogodio u Lanišću u Istri.

- Da li biste nam mogli dati kakve podatke o incidentu u Lanišću u Istri kojom je prilikom ubijen svećenik Miroslav Bulešić i ranjen svećenik Jakov Ukmar?

- Prema podacima kojima dosad raspolažemo, incident je posljedica jedne vrlo smišljene i dobro pripremljene provokacije koju vlasti u Istri nisu pravovremeno prozrele. Do incidenta je došlo ovako:

U Pazinu je prije izvjesnog vremena održan sastanak svećenika Družbe svetog Pavla koji je sazvan povodom dolaska dr. Ukmara, izaslanika biskupa Santina iz Trsta. Vijećalo se o krizmanju djece koje nije vršeno već više godina. Zaključen je red krizmanja i postavilo se pitanje, ko može kumovati. Tu je zaključeno da se spriječi kumovanje onim osobama koje su 'neprijatelji crkve'. Poslije toga razni protunarodni svećenici razmilili su se po Istri i počeli s propovjedaonica i na sva usta propagirati kako pripadnici Jugoslavenske armije, omladinci koji su radili na Omladinskoj pruzi i tako dalje, nisu dostojni da kumuju djeci. Jasno je da se na ovom sastanku nije radilo o zaštiti poštovanja crkvenih kanona, jer u tu svrhu sastanak uopće nije bio potreban. Uobičajen je, naime, način kako se roditelji djece upozoravaju kakve su osobe poželjne za kumove i to zna ne

samo svaki svećenik, nego i najšire mase. Osim toga, ako se još uzme u obzir da u vojsci koja se nalazi u Istri ima pretežan dio katolika, a kod omladinaca s Pruge također i da čak ni propisi kanonskog prava u tom pogledu ne predviđaju baš neki strogi kriterijum (pogledajte, ako vas zanima, Kan. 766, 769, i 795, 796), onda se postavlja pitanje, koji su bili motivi tog sastanka. Nema drugog odgovora osim traženja povoda za incidente.

Vješto sastavljena maska uspjela je da obmani i neke inače dobre i poštene svećenike, a uspavala je budnost vlasti, koje se u 'vjerska' pitanja nisu htjele umiješati.

Ali ovo nisu još bile sve pripreme za incident u Lanišću.

Istina, i tamo su glavni povod narodnog nezadovoljstva bile riječi takvih svećenika kao što je Cek, da borci Armije ne mogu kumovati ili kao što je Bulešić, da omladinci s Omladinske pruge ne mogu biti kumovima, ali je za opseg incidenta i njegov krvavi svršetak bilo odlučujuće nešto drugo. Bila je, naime, organizirana grupa ljudi i naoružana kolcima i kamenjem, koja je trebala da osigura provođenje takve linije. Ta je grupa počela fizički napad na prisutne građane, koji su tražili objašnjenja i protestirali protiv odluka o neprimanju izabranih kumova. Bez ove grupe i bez fizičkih napada na građane, stvar bi se sigurno svršila samo na opravdanim protestima, kao na primjer u Tinjanu, i bez krupnijeg incidenta.

I sam izbor mjesta Laništa govori o smišljenim pripremama. Notorno je čitavoj Istri da u tom mjestu postoji dosta jaka grupa ustaški nastrojenih elemenata, koji su, naravno, bili odmah spremni da u ovakvoj provokatorskoj akciji sudjeljuju i da je dalje proširuju. Ti su elementi i sačinjavali onu naoružanu 'zaštitu'.

Poduzete mjere osiguranja i neočekivanost samog događaja imali su za posljedicu da je sukob u prvi mah prošao bez krupnijeg razmaha. Tek poslije izvjesnog vremena,

možda dva sata, sakupila se ogorčena masa naroda ponovo i u još većem broju i onda se dogodio incident o kojem ste već čitali službeno saopćenje. Prisutna milicija nije bila u stanju da spriječi incident ovakvog opsega. Uz velike napore uspjelo se jedino spasiti život Ukmaru."

Svaki je komentar suvišan kad se znade da su vlasti pošto poto htjele opravdati ili barem minimizirati Laniški zločin.

K. 65/47

Ulaznica

za glavno raspravu u krivicnom predmetu protiv CEK STJEPANA i dr., koja ce se odrzati pred Okruznim sudom za Istru u Pazinu, u dvorani Narodnog doma.

Ulaznica se izdaje za .....

.....

Ulaznica vrijedi za dan 3. X. 1947

Broj sjedala 90 parter

OKRUZNI SUD ZA ISTRU

Pazin, ... 1947.

PREDSJEDNIK VIJEĆA

Ulaznica za sudsku raspravu

NEOPRAVDANOST ZLOČINA

Kao što je vidljivo iz presude "Narodni sud" nije mogao naći "dokaze" da izreče osudu protiv umorenog Miroslava Bulešića. Znači da on ni za onakvu vlast nije mogao biti kriv.

Optužbe i presuda svih optuženih pod "A" bile su bez pravnog temelja, a zločin ubojstva neopravdan. Unatoč tome ondašnja je vlast preko svih srestava društvenog informiranja nastojala prikazati zločin kao slučajni incident a nasilje kao normalan i opravdan postupak "ugroženih građana koji traže svoja vjerska prava". U tom smislu su i dane službene izjave. Na njih nitko nije ni smio ni mogao reagirati.

Ovdje želimo kratko analizirati samo neke od lažnih pretpostavki i insinuacija s kojima se htjelo baratati radi opravdanja nasilja u Lanišću.

Miroslav Bulešić je na sudu bio ožigosan kao "narodni neprijatelj... tajnik i povjerljiva osoba odbjeglog fašističkog porečkog biskupa Radossija... miljenik drugog poznatog fašiste biskupa Santina... " (Optužnica - obrazloženje). Kao tajnik Društva svećenika Sv. Pavla bio je odgovoran za zaključke sjednice Društva na kojoj "je određeno da se ne primaju za kumove pripadnici J. A. i omladinci s Omladinske pruge" (Izjava dra Bakarića). "Mladić jezuitskih poza, rimski đak, zaklet neprijatelj partizana... tamna gvozdena ruka koja je upravljala svim nitima reakcije u Istri. Eto to je Bulešić, i takav je došao među brđane onog dana u kolovozu 1947." (Zvane Črnja - U krvi rođeno 1948).

Da je Bulešić bio "narodni neprijatelj", trebalo bi dokazati. Ako se pak tim etiketiranjem spominje svećenik koji je živio i žrtvovao se za svoj narod, to je drugo pitanje. Trebalo bi bilo također dokazati da su biskupi Radossi i Santin bili fašisti. U ono doba u Istri "fašistom" se etiketiralo sve koji se nisu slagali s komunistima. Biti tajnik biskupov

nije nikakvo zlo. No, Bulešić nije ni to bio. Tajnik biskupa Radossija bio je svećenik Mario Udina. "Miljenik Santinov"? Santin je bio tršćansko-koparski biskup. Vjerojatno Bulešića, koji je bio svećenik porečko-pulske biskupije, nije ni poznavao.

Kako je već spomenuto, Bulešić je bio tajnik Društva svećenika Sv. Pavla. Zajedno s predsjednikom Tomom Bankom sazivao je sjednice svećenika. Na jednoj od posljednjih sjednica bilo je govora i o krizmanicima i o njihovim kumovima. Kumovi prema propisima kanonskog prava moraju ispunjavati određene uvjete. O tome se na sjednici raspravljalo i iznesena su razna gledišta obzirom na nastalu situaciju u kojoj su komunisti došli na vlast. Smije li deklarirani ateista biti kum na krizmi? Time što je neki vjernik bio u partizanima ili na Omladinskoj pruzi nije rečeno da se odrekao svoje vjere i da ne ispunjava uvjete za kumstvo...

Vlč. Stanko Macuka u vezi s time dao je ovu izjavu:

"Vodstvo Društva svećenika Sv. Pavla za Istru često je sazivalo sastanke za istarske svećenike. Na tim sastancima pretežno se govorilo i raspravljalo o pastoralu. Ti su skupovi za nas svećenike bili potrebni i korisni. Na želju i traženje istarskog svećenstva, Biskupski Ordinarijat u Trstu odredio je da se kroz školske ferije 1947. dijeli sv.Krizma u raznim župama. U tim župama nije bilo Krizme od 1940.-

Negdje potkaj lipnja 1947. bio je zakazan sastanak za istarske svećenike. Na tom sastanku bilo je govora o pripravi krizmanika i kakve ljude uzeti za kumove po crkvenim propisima. Nije istina da se na tom sastanku zaključilo da pripadnici JNA ne smiju kumovati. A također nije se odbijalo od kumstva one koji su bili u partizanima ili na prugi."

U matičnim knjigama krizmanih u Lanišću i u drugim župama u Istri, gdje je održana Krizma u ono doba, upisana

su brojna imena kumova koji su bili učesnici NOPa ili Omladinskih pruga.

Obzirom na optužbu da Stjepan Cek nije htio primati za kumove određene osobe, biskup Bogetić izjavljuje:

"Kad sam g. Stjepana Ceka, pošto je izašao iz logora, vozio na preglede u bolnicu, među ostalim sam ga pitao, što je to bilo s obdijanjem kumova prigodom Krizme u Lanišću. Rekao mi je da je narodu objasnio kanonske propise, a samo za jedan slučaj rekao: 'Mogli ste si naći i boljeg kuma'."

Zašto se na sudu Stjepan Cek prvih dana branio, a zatim sve optužbe priznao i krivnju preuzeo na sebe?

Već je gore spomenuto da je odlučio sve preuzeti na sebe, da ne bi ništa teretilo njegove vjernike. Biskup Bogetić osim toga spominje i ovo:

"Za vrijeme suđenja našao sam se kod msgr. Milanovića u Pazinu. Tu je bio i vlč. Zvonimir Brumnić. Konstatirali su da neće Ceka osuditi na smrt, iako se iz načina kako se vodio proces moglo svašta dogoditi. G. Brumnić je rekao: 'Ceka nije više za prepoznati. Dva dana se branio a treći dan je rekao da je svemu kriv. Kao da je netko drugi govorio iz njega..."

Sam je Cek nakon povratka iz logora pripovijedao da je za vrijeme istrage i suđenja noću dolazio k njemu u ćeliju nepoznati čovjek, koji mu nije nikada progovorio ni jednu riječ. Samo ga je dugo i izazovno promatrao cereći mu se "sotonski" i do iznemoglosti. To je tako djelovalo na nj da je konačno bio slomljen i protiv svoje volje bio pripravan priznati svaku optužbu.

Cek je izdržao robiju punih 6 godina do zadnjeg časa. Svećenici koji su s njime bili na robiji svjedoče da je bio beskompromisan i nepodmitljiv, susretljiv i uzoran patnik.

Istarski biskup mons. Dragutin Nežić je za vrijeme Cekove robije uputio pismo dru Vladimiru Bakariću s molbom da svećenika Stjepana Ceka puste kući zbog toga što

nije ničemu kriv, što ima staru majku i što je u Istri manjak svećenika... Na koncu tog pisma stoji: "On je tamo u zatvoru, a ubojica je davno na slobodi!"

Biskup Nežić nije dobio odgovora na to pismo. A Stjepan Cek je po izlasku iz zatvora pripovijedao da su mu nudili oslobođenje uz uvjet "da potpiše lojalnost", što bi indirekno bilo značilo odobriti nepravedni postupak protiv njega i protiv Crkve. On to nije htio ni mogao prihvatiti. Umro je u Dekanima 22. siječnja 1985.

Iz izjave dra Bakarića: "Uz velike napore uspjelo nam je spasiti život Ukmaru."

Nakon provale u župnu kuću u Lanišću i ubojstva Miroslava Bulešića, pred župnom kućom se uz napadače našlo i nekoliko vjernika. Očevidac je pripovijedao Stjepanu Ceku ovo: Jedan od nasilnika bacio je iz sobe gdje je bio mons. Jakov Ukmar njegov okrvavljeni ogrtač (kurtis) preko prozora. Netko od nasilnika pred kućom poviče: "Bacite i njega (Ukmara) preko prozora!" A s prozora dođe odgovor: "Ne treba ga baciti, jer je već krepa'!"

Ranjenog su Ukmara ambulantnim kolima prebacili iz Pazina u Rijeku tek oko pola noći. S ranjenikom je putovao sadašnji umirovljeni Riječki nadbiskup mons. Josip Pavlišić, koji je tada bio ekonom i duhovnik u Pazinskom sjemeništu. On pripovijeda da je mons. Ukmar cijelo vrijeme bio u nesvijesti i da se računalo da neće preživjeti. U Riječkoj je bolnici bio smješten u jednoj sobi gdje su ga čuvala dva milicionara i nitko mu se nije smio približiti bez posebne dozvole. Hranu su mu donosili i ostavljali na ormariću, a da nitko ni ne pokuša približiti mu je ustima. I kad je ranjenik došao k svjesti nije si sam mogao pomoći. Doznavši za tu situaciju časne sestre, među kojima je bila s. Klementina Škropeta, zamolile su milicionare da im dopuste doći do ranjenika, kad i onako neće preživjeti... Oni su im to dopustili kad ih nitko nije kontrolirao. Sestre su ga počele hraniti i na

taj se način mons. Ukmar počeo polako oporavljati. (Svjedočanstvo s. Klementine Škropeta).

Mons. Jakov Ukmar, koji je umro u Trstu 2. studenoga 1971. oko dvije godine prije svoje smrti pohodio je Lanišće.

Mladi svećenici sa župnikom Petrom Matijašićem na grobu u Lanišću 1958.

Posjetio je župnu kuću i zamolio da ga puste u sobu gdje su ga pretukli. Tu su na podu još bile vidljive velike mrlje njegove krvi. Stao je kratko u sabranosti i odmah nakon toga je otišao. Kod ukopa je po vlastitoj želji bio pokopan u onom talaru što je imao na sebi prigodom dijeljenja Krizme u Istri i zlostavljenja u Lanišću.

U optužnici se spominje da je Stjepan Cek po nekom planu bio premješten iz Kašćerge u Lanišće, "mjesto koje ima najviše protunarodnih elemenata". A u izjavi dra Bakarića

stoji: "Notorno je čitavoj Istri da u tom mjestu (Lanišću) postoji dosta jaka grupa ustaški nastrojenih elemenata".

Stjepan Cek je iz Kašćerge bio premješten za kratko vrijeme ne u Lanišće već u Brest i zatim u Dolenju Vas odakle je upravljao Vranju i neko vrijeme Boljun. U Lanišću je u ono vrijeme bio župnik Josip Aničić, a kapelan Božo Milanović (ml.). Stjepan Cek je iz Dolenje Vasi premješten u Lanišće tek u studenom 1946. U Lanišću je on župnikovao svega osam mjeseci.

U vezi "ustaštva u Lanišću" biskup Bogetić spominje ovo:

"Časna sestra Leopoldina Buždon, rodom iz Lanišća, pripovijedala je da su se ljudi u Lanišću čudili na tu tvrdnju i govorili: 'Da smo uštaci?! A kaj je to 'uštaci'?' Nisu naime ni znali za to ime."

Ne smijemo dalje zaboraviti da je onakvim procesom i onakvom osudom i vjernom puku u Lanišću nanesena velika nepravda. Koliki su od njih bili osuđeni i kažnjeni samo za to što su štitili svoja ljudska i vjerska prava. Svaki bi od njih imao koješta u tom pogledu pripovijedati.

Dr. Bakarić navodi da je "ta grupa (optuženi vjernici) počela fizički napad na prisutne..." i dalje "Stvar bi se sigurno svršila samo na opravdanim protestima kao na primjer u Tinjanu..."

Kad su provokatori došli do crkve u Lanišću i opazili da je Krizma bila pri kraju, jer je obred započeo sat ranije, počeli su napadati one koji su čuvali da se obred Krizme obavi u miru. Kakvo bi rješenje bilo da se Krizma spriječi kao u Tinjanu ili Buzetu, gdje su napadači moralno podržani od vlasti, slavili pobjedu? Kome su se svećenici i vjernici mogli obratiti i tražiti zaštitu osnovnih vjerskih prava? Zar onima koji su grubo priječili vjerske obrede?

Kad se nakon završetka Krizme u Lanišću pokazala Milicija, vjernici su išli svojim kućama, računajući da će se

otada sve odvijati u redu i mirno... A tek su se tada napadači osjetili slobodnima, a "Prisutna milicija nije bila u stanju da spriječi incident ovakvog opsega." (Iz izjave Dra Bakarića).

Nije čudno stoga da su vjernici kasnije žalili što su, nakon dolaska Milicije, ostavili svećenike nezaštićene pred napadačima.

Raka gdje je položeno mučenikovo tijelo na Svetvinčentskom groblju 13. svibnja 1958.

Nakon svega onoga što se dogodilo, mnogi su si postavljali pitanje: Zašto su ubili baš Miroslava Bulešića? Da li su za to imali poseban povod ili razlog?

Možda će se ubuduće nešto više doznati.

Općenito je mišljenje da su nasilnici u prvom redu tražili župnika Ceka, a po tome što se dogodilo jasno je da bi bili ubili svakog svećenika na koga bi tada naišli. Mogli bismo si stoga postaviti obrnuto pitanje: Kako to da nisu ubili svu trojicu?

I o načinu postupka prilikom napada na kuću ostaju neke neobjašnjene činjenice.

U sobi gdje je napadnut Ukmar netko je od napadača sjekiricom isjeckao samo ormar u kojem se čuvalo crkveno ruho. U sobi gdje je prenoćio Bulešić ostao je smrskan krevet, a netaknuto veliko ogledalo. Uz kuhinju i ured porazbijano staklo i u dvorištu oštećen automobil kojim su se dovezli Ukmar i Bulešić... Kao da je onog dana prohujala kroz onu kuću tamna paklena sila...

Ti događaji u Lanišću ostavili su duboki trag u srcima i svjestima ljudi širom Istre. Možda su i odgovorni događaje s takvim epilogom požalili.

I povijest ima tu reći svoju riječ. Dobro bi bilo da se objasne mnoge nejasnoće i rehabilitiraju nevini.

Za sada mi znamo da Bog znade iz zla proizvesti dobro. Svjetli lik Laniškog mučenika zasjenjuje svu ljudsku zlobu svjetlom kršćanske ljubavi i praštanja.

GROB U SVETVINČENTU

Majka pokojnog Miroslava Bulešića, Lucija, polazila je u Lanišće na sinov grob neizostavno na godišnjicu smrti i na Dušni Dan, a i u drugim prigodama. Vlakom do Lupoglava ili Ročkog polja a onda pješke naprijed do Lanišća.

Pripovijedala je kako je doživljavala ta putovanja. Nametale su joj se misli da zamrzi Ćićariju, koja joj je otela njezinog Mira, ali brzo se smirivala kad je svoje majčinske osjećaje prepuštala volji Onoga koji je to dopustio. A kad bi dolazila na grob našla bi ga uvijek u redu i okićena svježim cvijećem. Ta gesta solidarnosti i suosjećanja dobrih i vjernih Lanišćana bila joj je od velike utjehe.

Majka Lucija je nailazila i kod istarskih svećenika na razumijevanje i ohrabrenje. U njezinom pokojnom sinu oni su gledali subrata koji je kao elitna žrtva podnio mučeničku smrt. Mnogi su od njih sa sobom nosili kao relikviju komadić njegove okrvavljene odjeće ili sliku, a svi su ga nosili u srcu kao svećenički ideal.

Svjetli lik Laniškog mučenika podržavao je ideal mnogih mladića na putu prema svećeništvu. Nekima je baš njegova smrt osmislila svećenički poziv. U njegovoj rodnoj župi Svetvinčenat je nakon njegove smrti u rasponu od 14 godina slavilo Mladu misu deset svećenika. Tertulijanove riječi: "Krv mučenika - sjeme novih kršćana", mogle bi se bile onda primijeniti na Istru ovako: "Krv svećenika-mučenika - sjeme novih svećeničkih zvanja". Činjenica je, naime, da je u tom razdoblju u Istri sve više rastao broj svećeničkih kandidata. Pazinsko je sjemenište brzo dostiglo maksimum svog kapaciteta.

I vjerni se narod većeg dijela Istre u tom teškom času solidarizirao sa svojim svećenicima i ponosio se svojim sjemeništem. U mnogim su se župama sakupljala hrana i

financijska sredstva za uzdržavanje svećeničkih kandidata. U tome se, uz neke druge župe, isticala i župa Lanišće. Iz nje je također niklo više svećeničkih zvanja.

Iako ostaju ožiljci rana, Bog znade i zlo preobraziti u dobro.

Vremenski se rana gubitka svećenika Miroslava Bulešića najteže zacijeljivala u majčinskom srcu, što je naravno. Majka Lucija je pripovijedala kako je silnih suza istočila za sinom. Žalost joj se u mašti ispreplitala s ponosom i predanjem volji Božjoj tako dugo i intenzivno, da joj se pričinilo kao da ga ponekad vidi i s njime razgovara. Imala je vruću želju da se mučenikovo tijelo prenese na groblje u Svetvinčenat gdje počiva ostala njihova rodbina. To se dogodilo gotovo jedanaest godina nakon sahrane, kad su napokon nadležni organi to dozvolili. Iskapanje, prijevoz od Lanišća do Svetvinčenta i ukapanje, imalo se izvršiti u prisutnosti službenih organa i striktno privatno.

Na groblju u Lanišću se onog 13. svibnja 1958. (rođendan pokojnikov!) našao ograničen broj rodbine, službeno osoblje i župnik Petar Matijašić. Vjernici iz Lanišća koji su se tu prigodno našli morali su biti izvan groblja. Vani je čekala i pokojnikova majka.

Sanduk u koji je bio položen pokojni Miro bio je od tvrdog drva. To je bio, izgleda, razlog da se tijelo nije sasvim raspalo. Prilično je dobro bilo uočljivo svećeničko ruho u koje je pokojnik bio odjeven kod ukopa. Ono je poslužilo da se tijelo lakše premjesti iz staroga u novi sanduk, čija je unutrašnjost bila obložena pocinčanim limom. Povrh pokojnikove glave bio je prepoznatljiv svećenički biret (kvadrat) a uz tijelo časoslov (brevijar). Prije nego što je zatvoren novi sanduk pozvana je na uvid i pokojnikova majka Lucija. (Svjedočanstvo Marije Ivetac).

Po propozicijama kompetentnih vlasti lijes pokojnog Bulešića nije smio biti prenesen u župnu crkvu u

U župnoj crkvi
Svetvinčenat, 24. kolovoza 1987. - 40. obljetnica smrti Miroslava Bulešića

Svetvinčentu, nego samo prihvaćen na groblju. Unatoč direktivi da ukapanje mora biti striktno privatno, kad su kola s pokojnikom stigla na groblje u Svetvinčenat, pokrenuto je zvono na zvoniku i na groblju se sabralo nešto vjernika.

Na ulazu u groblje tadašnji je župnik u Svetvinčentu Marijan Bartolić blagoslovio lijes koji je u maloj povorci odnesen u grobljansku crkvu za kratke obredne molitve. Nakon toga je lijes položen u kamenu grobnicu ispred crkvice, gdje su bili ukopani Svetvinčentski župnici. Na raku je, u prisutnosti civilnih vlasti, položena teška kamena ploča.

U Lanišću na mjestu gdje je bio pokopan pokojni Miroslav Bulešić postavljen je na sredini bijeli križ. U tom grobu nije kasnije nitko ukopan.

Bulešić Lucija, koja se već odavna bila preselila iz Kanfanara u svoju kuću u Čabruniće, ispunila si je želju, da za njezinog života mrtvi joj sin počiva na Svetvinčentskom

groblju. Govorila je da više nema nikakve želje nego samo onu da umre. Spominjala je da osjeća kako joj je odriješen čvor što joj je stezao srce. Predosjećaj smrti? Petnaestak dana nakon toga, dne 2. lipnja 1958, primivši smireno Popudbinu i Bolesničko pomazanje, umrla je u svojoj kući u Čabrunićima i bila je pokopana na Svetvinčentskom groblju.

***

Godine 1948. jedan je fotograf sliku pokojnog Miroslava Bulešića ukomponirao u portal župne crkve u Omišlju na otoku Krku s pozadinom nebeske proslave. Fotografija u takvoj kompoziciji izgledala je kao neka glorifikacija mučenika.

Štovatelji pokojnog Mira i poznavaoci okolnosti u kojima je on umro, smatrali su potrebnim nazvati ga Slugom Božjim i pokrenuti kanonski postupak za priznavanje njegove mučeničke smrti. Prilike u kojima smo onda živjeli nisu, međutim, bile povoljne da postupak započne i da se u vidu toga nešto posebno poduzme.

Tijelo u pocinčanom sanduku položeno je u kamenu grobnicu s namjerom da se što bolje sačuva.

Svećenik Atilije Krajcar, tada župnik u Ližnjanu, došao je na lijepu ideju da se lik pokojnog Bulešića odlije kao medaljon s naznakom "mučenik". Dvadeset i pet medaljona u bronci izradio je i odlio profesor modelar Mačakutin iz Zagreba. Pojedine primjerke nabavili su neki župni uredi i neke ustanove. To se nije dopalo državnim vlastima, koje su preko svojih predstavnika znale negodovati. Kasnije je svećenik Ivan Krajcar, župnik u Brtonigli, ponovo dao odliti medaljon i druge su ga crkvene ustanove nabavile.

Do godine 1987. samo taj je medaljon označavao u Svetvinčentu Bulešićev grob, tako da su se mnogi pitali zašto ne bi mogao biti bolje obilježen. U jednom pismu, upućenom

mons. Antunu Bogetiću, porečko-pulskom biskupu, nepoznata osoba piše u vezi tog groba ovo: "Zašto pravi mučenici vjere moraju ostati sakriveni, zanijekani i bačeni u zaborav? Možda zbog toga što im je nepoznat grob? Fotografija tog groba to potvrđuje. Dapače, ovaj veliki mučenik, don Miro, počiva u pozajmljenoj raki, što mu na

Na groblju

brzinu pronađe neki dobar Josip iz Arimateje. A veoma često slave se "mučenici" koji nemaju mučeničke palme. Samo vječan i pravedan Gospodin mjerit će drukčijim mjerilom."

Svake godine se u Svetvinčentu održava, kad svečanije kad skromnije, komemoracija prigodom obljetnice smrti pokojnog Mira. Na spomen njegove mučeničke smrti istarski svećenici s biskupom održavaju svake godine koncem kolovoza svoj "Svećenički dan".

Za proslavu 40. obljetnice umorstva istarski su svećenici podigli subratu mučeniku skromnu, ali značajnu spomen-ploču iznad groba. Tog 24. kolovoza 1987. obavljena je svečana komemoracija u župnoj crkvi u Svetvinčentu, u kojoj su učestvovali brojni vjernici i istarski svećenici predvođeni svojim biskupom Bogetićem i riječkim metropolitom mons. Josipom Pavlišićem. Značajno je što su tom prigodom predvodnici slavlja rekli.

U homiliji je riječki metropolita mons. Pavlišić među ostalim rekao: "Okupljeni smo u obilježavanju 40. obljetnice, kako je naš brat u svećeništvu Miro Bulešić, dični sin ove župe, izuzetnom revnošću svjedočio evanđelje i kraljevstvo Božje. O njemu smijemo reći: Kratak je vijek živio, a ispunio je mnoga vremena. U jeseni 1947. godine posjetio je Biskupsko sjemenište u Pazinu tadašnji papin pronuncij u Jugoslaviji Josip Hurley. U razgovoru mu je blagopokojni Božo Milanović spomenuo kako su Crkva u Istri i sjemenište u Pazinu mnogo izgubili smrću Miroslava Bulešića. A pronuncij je na to odgovorio: 'Moje je uvjerenje, da ste više dobili smrću tog svećenika nego li ste izgubili'." (Ladonja, rujan 1987).

Na groblju gdje se tog dana nakon mise sakupilo mnogo vjernika, nastavila se komemoracija pjevanjem Zbora svećenika, prigodnim obredom i govorom porečko-pulskog biskupa mons. Antuna Bogetića. On je ovako završio komemorativni govor: "O našim svećenicima izrazio se visoki predstavnik Socijalističke Federativne Jugoslavije odmah poslije rata: 'Ovo divno istarsko svećenstvo'. (Mladen Iveković, ministar za prosvjetu SRH na prvoj komemoraciji Vladimira Gortana u Bermu). To svećenstvo nije zaslužilo ono što se dogodilo u Lanišću 24. kolovoza 1947, nije zaslužio pok. Miro Bulešić, niti je zaslužio pok. Stjepan Cek osudu na šest godina zatvora. To ne spominjem zbog nikakvog animoziteta. Da pitamo danas one koji su prešli s

Spomen -ploča na pročelju grobljanske crkve u Svetvičentu

ovoga svijeta, sigurno ne bi proklinjali nikoga, ali bi osudili samo zlo. Osuđujemo samo zlo i želimo i našem društvu i svakom društvu na svijetu da ne bi nikada bilo takvih zala, svega onoga što se ne temelji nego protivi etičkim načelima. Jer svako zlo je bumerang i udarac u zgradu u kojoj svi živimo i koju svi moramo čuvati a ne rušiti, bez obzira na uvjerenje.

Život, primjer žrtve poginulih neka nam pomognu svima da idemo u ljudskiju budućnost i svima nama da pod zaštitom Bl. Djevice i svih Božjih prijatelja u sretnu vječnost". (Ladonja, rujan 1987).

Miroslav Bulešić je 24. lipnja 1947. u svom dnevniku spominjući preboljenu žrtvu napisao: "Što sam mogao nego

reći: Oče, nek se vrši volja Tvoja. Nek mi bude to na poniženje i na spasenje. Tebi, Bože, preko Tebe, Majko, prikazujem i tu žrtvu. Teška mi je, a Tebi će biti draga. Hvala Ti, Bože, što si to dozvolio. To me nuka, da se to većma Tebi približim... Ja želim, ako je tvoja volja, čim prije doći k Tebi..."

Kad su u župnoj kući u Lanišću Bulešićevo tijelo makli s mjesta gdje je ležalo mrtvo, sva je krv s poda sakupljena i kao dragocjena relikvija prenesena na staro groblje kraj župne crkve. Neki su od prisutnih vjernika od te relikvije ponijeli svojim kućama, kao što su nekad prvi kršćani činili s krvlju mučenika. Vjerni je narod shvatio da se i Miroslav Bulešić može ubrojiti među svjedoke vjere i mučenike sv. Crkve, jer je umro kao žrtva mržnje protiv vjere, zaklan kao nevino janje.

Na temelju indirektnih izjava, spominje se da je pokojni Miro Bulešić prigodom pogibije izgovarao riječi: "Oče, u Tvoje ruke predajem duh svoj!" i "Oprosti im, jer ne znaju što čine!" Pitanje je, da li mu je u onom času bilo išta moguće izustiti, kad je bio nožem pogođen u grlo. On je, međutim, za svoj svećenički motto dao napisati na spomen-sličicu mlade mise: "Dođi kraljevstvo Tvoje. Budi volja Tvoja." Tko ga je u životu poznavao znade, da je on bio spreman umrijeti za vjeru i da, premda je znao temperamentno braniti svoja prava, nikoga nije mrzio ni želio uvrijediti.

Već su od njegove smrti prošla preko četiri decenija. Mnoge su se rane iscijelile. Gledajući današnjim očima Laniški zločin, koji je tadašnja vlast nazvala "incidentom", ne izgleda onako tragično kao onda. Zar nije u povijesti, nažalost, bilo i težih i brojnijih slučaja mržnje i nasilja? No, rijetko bi se našao osamljeni slučaj koji bi u jednoj pokrajini imao tako snažan odjek u srcima vjernika kao što je u Istri imao Laniški događaj.

Možda je tada i na tom području bila potrebna takva žrtva. Nasilje je uvijek znak slabosti, a spremnost na žrtvu je znak zrelosti. Gorljivi svjedok kršćanskih ideala, istarski svećenik Miroslav Bulešić, trenutak prije svoje smrti htio je dijalogizirati s onima koji vjeru nisu htjeli ili mogli prihvatiti kao nešto što je ljudima potrebno na putu života.

Velečasni Stanko Macuka, školski drug pokojnog Mira Bulešića, svjedoči da su svi svećenici koji su bili 23. kolovoza 1947. u Buzetu na spriječenoj Krizmi, bili pripravni podnijeti smrt.

Vjerujemo da žrtva, koju je Bog izabrao u onim burnim danima, nije ni uzaludna ni besplodna.

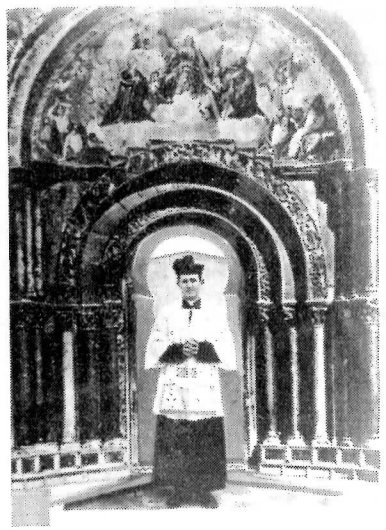

S A D R Ž A J

Zavičajni kraj 7
Školovanje 15
Dozrijevanje na putu svećeništva 23
Mladomisnik 31
U ratnom vihoru 39
Između dvije vatre: sloboda ili samo oslobođenje? 47
Svećenici narodni neprijatelji? 55
Odnosi prema biskupu Radossiju 61
Nasljednik obješenog župnika 69
Zauzetost za Crkvu u Istri 77
Posljednji Vazam 85
Burne i spriječene Krizme 91
Uzbuđena Ćićarija 99
Žrtva mržnje i nasilja 107
Odjeci Laniškog zločina 115
"Narodni sud" 121
Neopravdanost zločina 127
Grob u Svetvinčentu 135

O piscu

Pisac ovih stranica, svećenik Marijan Bartolić, rođen je 26. ožujka 1928. u Karojbi, gdje je završio osnovnu školu. Sjemenišnu je gimnaziju polazio u Kopru, Poreču i Pazinu, gdje je maturirao 1947. Bogosloviju je završio u Rijeci. Zaređen je za svećenika 1951. u Puli. Službovao je na župama: Kanfanar (Barat), Svetvinčenat - Juršići, Kaštelir - Labinci i Umag (Petrovija). Od 1985. vrši službu generalnog vikara porečko-pulske biskupije sa sjedištem u Poreču.
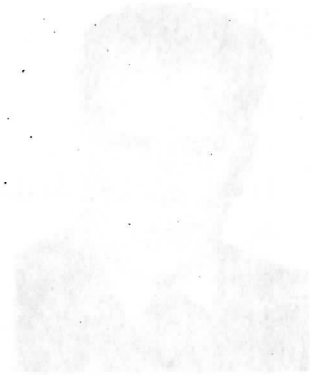
Osim ove knjige o Miroslavu Bulešiću objavio je i knjižice: "Odaziv srca" /1971/ i "Listajući život" /1. izdanje 1986, 2. izdanje 1990./ U suradnji s vlč. g. Ivanom Grahom priredio je šematizam "Crkva u Istri" /1987/, a drugo prošireno izdanje je u pripremi. Uređuje službeno glasilo porečko-pulske biskupije "Crkvene obavijesti" i povremeno sudjeluje u vjerskim izdanjima s područja Istre.